

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС**

ЛИПЕНЬ — СЕРПЕНЬ

1937

З М І С Т

	Стр.
<i>Редакція:</i>	
Голос без відгуку	241—242
<i>о. Андрій Лошинй:</i>	
П'ятдесятниця в річнім церковнім уставі на- шої Церкви	243—248
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці	248—257
<i>о. Микола Дядьо:</i>	
Пекуча справа	257—259
<i>о. Юліян Дзерович:</i>	
Научні пляни релігії	259—264
<i>о. Д-р Г. Костельник:</i>	
Релігійні фалші нових часів	265—268
<i>о. Володимир Кармазин:</i>	
Передумови Католич. Акції у нас	269—272
<i>о. Омелян Квіт:</i>	
Навчання релігії для доросту	273—275
<i>о. Теод. Цегельський:</i>	
Канонічна візитація	275—279
<i>о. Г. Костельник:</i>	
Релігія розпусти	279—285
<i>о. З. Н.: Ширім добру пресу</i>	285—287
<i>Х.: З голосів преси</i>	287—295
<i>о. О. Годунько: На маргінесі наших імпрез</i>	296—297
Розпочалася будова церкви	298—299
Всячина	299—304

До цього числа долучуємо розрахункові пере-
кази — просимо вирівнювати залежності та приси-
лати передплату.

Слідуюче 9-е число „Ниви“ вийде на початку
місяця вересня.

Просимо повідомляти про зміну адреси, — яка
у нас ніщо не коштує, рівнож і зміну поштових урядів.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим д о д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 250 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Голос без відгуку

Порушена нами в подередньому числі „Ниви“, у статті „Чи тільки економічні справи?“, квестія не викликала досі ніякого відгуку на сторінках нашої преси. Цілий місяць чекали ми нетерпляче на те, чи хто з Впрп. Отців не пришле статті, яка була б відповідю чи доповненням нашої статті, все одно якої — пр-хильної чи противної їй, — та покищо не діждалися.

Вправді знайшлися на однім зібранню духовенства одиниці, які виступили із своєрідною інтерпретацією нашої статті і, видно, не зрозумівши якслід її основної думки, „знищили“ її як щось просто вороже інтересам духовенства. Можна очевидно мати різні погляди на порушену нами квестію, але маймо охоту і відвагу виступити з нашими поглядами на ширше форум, перед загалом духовенства, на сторінки преси. Це ж лежить у нашій власній інтересі і того тільки ми бажали собі, пишучи згадану статтю, щоби іменно викликати взаємну виміну думок та ширшу дискусію, яка сколихнула б сонним плесом нашого життя, поставила нам перед очі важні проблеми та змусила нас зайняти до них належне становище.

Ніде правди діти — життя нашого духовенства під ідеологічним оглядом нині якесь таке кволе, апатичне й пасивне, таке бліде і без виразу, не видно у ньому молодечої буйности ні завзяття, не кипить у ньому і не хвилює той ідейний фермент, який одинокий у силі доконувати щось творче і велике. Ми помалу стаємо подібні до нинішніх емеритів, що їх після довголітньої праці посиляють на емери-

туру з сильно обкросною платнею, яка їм вистарчає ледви на скромний прожиток, і тому вони тільки й думають про те, як би то завернути назад давні, кращі часи, а ізза неможности того вони засідно квилять і нарікають. У нас помалу — під впливом наставлення нинішнього світу до релігії — витворюється переконання, що нас нині не треба і тому ми з нашими гаслами, з нашою ідеологією сидимо тихо, не висуваємося надто наперед, ми її щонайбільше проповідуємо у найвужчому крузі наших парохій, а про ширший терен, про сміливіший виступ ми наче боїмося й подумати.

Психіка емерита!

Є у нас вправді багато одиниць, які працюють і творять, але загальний пасивний і байдужний, без широких поглядів, перенятій психікою емерита.

Та ми не емерити! Ідея, яку ми репрезентуємо і в якій ми виховуємо вірних, не старіється ніколи, не підє ніколи на емеритуру ні на загладу, наєпаки, у скрутних хвилях, в часах хоч би не знати яких кровавих переслідувань, вона набирає більшої свіжости, більшої етракційности, більшого впливу на маси. Бо це ідея Божя, ідея вічна, це те вічне джерело „води живої“, що гасить спрагу людства, це Христова істина й сила.

Тому супроти нинішніх скрутних часів нема чого попадати в зневіру, у панічний страх за наше майбутнє чи за майбутнє наших родин, нема чого кидати великі річі, а братися цілим серцем, нераз із шкодою для тих великих, за річі без порівняння менші і дрібніші, хоч вони хвилеві і особисто може нам і ближчі. Наша праця не сміє бути односторонньою, але має бити гармонійним ритмом, не сміє звужуватися до одної ділянки, але обніматися собою як найширші виднокруги, не сміє товктися тільки біля справ нашого особистого, матеріяльного забезпечення, але повинна мати на увазі передусім справи нашого головного завдання — вести людство до Бога. — *Et hoc faciendum et illud non omittendum!*

Нинішній світ переживає не тільки економічну, себто матеріяльну кризу, але переживає він, і то ще в більшій мірі, кризу духову. Під цим оглядом нинішній світ стоїть справді на руїнах своїх дотеперішніх духових цінностей і тяжко йому знайти спосіб рятунку. А спосіб є один. Коли людство, а зокрема наш нарід, має двигнутися із цього страшного духового занепаду та жити повним людським життям, мусить завернути знов на шляхи, що ведуть до Бога і вічних надприродних правд. Про те переконуються помалу й ті, що досі стояли осторонь Бога і релігії.

Помогти людству позбирати розгублені духові цінности і вказати йому шлях до Бога — отсе найголовніше завдання, яке стоїть нині перед кождим духовенством.

Чи ж не пора подумати нам про нашу підготову і намітити пляни тієї нашої великанської праці?

Редакція

о. Андрій Лошній

П'ятьдесятниця в річнім церковнім уставі нашої Церкви

(Продовження)

2. Уставова наука про Церкву.

Устав нашої Церкви подає науку про Церкву, як організацію вірних, що підносить нас до вищого, надприродного життя у Божій благодаті. А що наука нашого Уставу про Церкву розвивається поступово від початку церковного року, де Устав узглядиював більше моральну сторону Церкви, а щойно в часі П'ятьдесятниці завершується ця наука догматичною стороною, то випадає подати наперед: А) Уставову науку про Церкву в минулих періодах церковного року, а відтак, як продовження цієї науки — Б) Уставову науку про Церкву в П'ятьдесятницю.

А) Уставова наука про Церкву в минулих періодах церковного року.

В нашій Церкві домінує культ Преч. Діви Марії. Цей культ виявляється не тільки у кожному богослужінні, але й у кожній частині богослужіння, що все завершується Богородичним. І коли наш Устав впрост і безпосередньо не говорить про Церкву, ані в річнім крузі свят не має виразного такого свята, то се з тої причини, що Церква як збірнота живе на землі і тим самим, не маючи ще повного свого морального завершення, не може бути предметом якогось особливого культу. Зате з другого боку Церква надто важний чинник у нашій духовій життєвості, щоби Устав міг його поминути. І дійсно переконалися, що наш Устав науку про Церкву ставить дуже високо і цю науку зв'язує з культом Преч. Діви Марії. Взагалі, як у природнім порядку жінка займає центральне, об'єднуюче становище в родині, так в надприроднім порядку таке саме завдання у людській роді має Церква. Тому в Богородичні свята все приходять читання про Церкву, а де Устав хоче щось сказати про Церкву, там приходять читання про жінок.

Далекий натяк на Церкву був ще на початку нашого церк. року, а саме восьмого дня від Нового Року, в святочнім дні Різдва Преч. Діви Марії. В той день побіч науки про віру в Боже Провидіння¹⁾ впроваджує наш Устав науку про Церкву, як ту організацію, що ґрунтується на при-

¹⁾ пор. Круг Празника Воздвиження Ч. Хр. Нива 1934 ст. 353.

роднім ще інстинкті людей до такої організації, що стремить до найзагальніших і надприродних цілей. В історичнім розвитку релігійної думки першим таким символом — зближення нашої природи з надприродою — була драбина, яку бачив патріярх Яків. Тому вже в перший празничний день Різдва Преч. Діви Марії говорить про те перша паремія на Вечірні, як то Яків знайшов Божу опіку і поміч там, де того найменше сподівався. Там, при камених на „істочниках Ізраїлевих“ укріплявся Ізраїль у вірі. Як дальший розвиток так поданої лучности між людьми і Богом переходить друга і третя паремія празника, але вже в досконалу, побудовану на сімох стовпах, новозавітну Церкву.

Дальше натякає Устав на тісніше зєдинення християн в товариство з внутрішнім і знішнім характером, окремої від других і віддільної Церкви, в Євангелію XIV рядової неділі (Мат. XXII, 1—14), де згадується про обід і весільну одежу, а ще виразніше в Апостоли XVII рядової неділі (II Кор. VI, 16—18 і VII, 1) і в неділю св. Отців VII Собору (по 16. X). Тут вже виразно говоритьсь про внутрішнє, моральне зєдинення християн в окреме товариство — Церкву для відріжнення і відлучення противників християнства, що все втискалися, як і нині втискаються до нутра Христового стада, ніби його приклонники, та все тільки на те, щоби внутрі валити дім спасення і так брати християнство в два огні. Та коли християнство, це релігія любови ближнього, яку то основу виложив головний, перший річний празник Воздвиження Ч. Хреста, то довг любови велів християнам, як тим, що пізнали цю любов, нікого не лишати в сумніві, і хоч не була то легка річ, явно перед лицем всего світа станути під знамя Христа в окремім релігійнім товаристві — Церкві, то християни все зєдинювали і зєдинюють свою силу з братами у Христі, щоби тим вірніше досягнути означену ціль життя.

Основа зєдинення християн у Церкву є глибша і триваліша від самих природних основ, на яких спирається така підставова організаційна клітина, якою є родина. На таких природних ще основах опиралася старозавітна Церква¹⁾. Тому для старозавітної Церкви родилися діти ще тілесно, по плоти, з одного племені. Звідси й життя тої Церкви було звязане з життям племені і тому у ній за найбільший сором була уважана неплідність тіла. Там, щоби бути членом Церкви, вистарчала сама механічна форма обрізання. Зате християнство основується на свободі духа. Тому нашій Церкві рідяться діти зі всіх племен і народів і то виразною, довільною умовою. Тут отже вищим, надприродним способом рідяться діти нашій Церкві, бо Цер-

¹⁾ пор. Апостол з 23. IX. (Галат IV, 22—31),

ква, це духова родина, з якою так зв'язаний Христос, як же-них зі свобідною невістою (Ефес. V, 25—27). Тому найтісніші зв'язи крові мусять тут уступити перед такою вищою, надприродною лучністю (Мат. X, 37), якою християни лучаться в Церкву. А соромом для так понятої Новозавітної Церкви може бути хиба тільки неплідність духа, себто брак християнської любови.

Як всю діяльність Христа можна підтягнути під цю любов, так і на цій любови ґрунтується наше об'єднання в Новозавітній Церкві. Цю гадку подає Апостол XXIV рядової неділі (Ефес. II, 14—22), а її обрядово даліше розвиває Євангеліє тої самої неділі (Лук VIII, 41—56). Для двох нещасних жінок, себто для 12-літньої доньки Яіра і кровоточивої жінки Христос приносить мир-щастя, бо одну і другу жінку, ближчу Йому жидівську синагогу і дальшу, поганську церкву, об'єднав разом у своїй Новозавітній Церкві¹⁾.

Таке об'єднання різних племен і народів у Церкві мають означувати наші богослужебні входи. Змисл богослужебних входів, чи обходів довкола престола, церкви, поля, чи села є той, що вже сабою динамікою руху виражається а тим такі обходи означають більшу ще акцію від богослужебного стояння. Здається, що не потрафимо подати достаточної рації, навіщо наші попередники повели різницю між літургічними входами внутрі церкви, довкола престола, а усуспільненими вже, громадними обходами довкола церкви, змінюючи напрям у тих послідних „от страни «я сьверния», „обращається на десно“²⁾.

Б) Уставова наука про Церкву в П'ятьдесятницю.

Властиву науку про Церкву і то, не як там, тільки з боку морального, але й з догматичного подає устав в часі П'ятьдесятниці.

Великдень, як перший день П'ятьдесятниці, це властивий початок Церкви, бо з Великоднем починається правдиве єдинство людства з Богом. А це єдинство опирається не тільки на тім, що воскресення Христа було фізичним поконанням смерті, але ще більше на моральнім і фактичнім поконанням духа злоби. Здобуття Христом цієї перемоги є причиною загальної радости і тріумфу, що продовжується в цілій П'ятьдесятниці. Та суть того тріумфу не лежить у тім, щоби без труда з нашого боку користуватись готовими здобутками Христа і в вигіднім квієтизмі, серед достат-

¹⁾ пор. Апостол і Євангеліє попередньої суботи, щоби переконалися, як суботи нас приготавляють до виразнішого розуміння найближчої неділі.

²⁾ Типік о. Дольницького ст. 514 і 447.

ків, в скрайнім матеріалізмі, а коли їх нема, то далеко від землі, в скрайнім ідеалізмі, буяти в здогадах якоїсь страхливої фантазії у відірванню від матерії на подобу якби мари, чи привида, але на принципі Христового воскресення, як основного получения душі з тілом, хоч і іншим від попереднього, удосконаленого життя, в спільноті, у Церкві. Тому вже в день Великодня нав'язує устав до старозавітних жерел Церкви і на Літургії каже закінчувати третій антифон¹⁾ входним: „В Церквах благословіте Бога Господа от істочник Ізраїлевих“.

Ми бачили вже, що первісним центром зєдинення тих, що шукали необмеженого ідеалу для своєї природи, був „студенец клятвенний“, при яким Яків утвердився в вірі. З бігом віків таким центром вірних в інших обставинах була скинія Мойсея²⁾, а ще пізніше святиня Соломона³⁾. А коли „прейде сінь законная благодати пришедшей“, коли Діва родила так, як „купина не згаряше опалаяся“, тоді „вмісто столпа огненного, праведное возсія Солнце: вмісто Мойсея, Христос спасеніє душ наших“⁴⁾, — від тоді організація тих, що шукали найвищої досконалости, ідеалу, продовжується у новозавітній Церкві. Те, що здавна було передсказане в символах, образах, те дійсно наступило в Христі.

Христос є центром всего ідеалу, лучби природи з надприродою. Але сам Христос не лишив нам ніякої писаної науки, а тільки заповів апостолам, щоби вони були Його свідками „во Єрусалимі і во всей Юдеї і Самарії і даже до послїдних землі“⁵⁾. А ще у В. Суботу на Літургії читалися слова Христа, звернені до апостолів: „Шедше, научіте вся языки, крестяще їх... і се аз с вами єсмь... до скончаня віка“ (Мат. XXVIII, 19, 20), які лягли в основу першого воскресного Євангелія. Той отже центр лучби землі з небом безсумнівно переноситься на Христову Церкву. В тім утверджуємося ще більше, коли на Вечірні каже устав читати Христові слова: „Якоже посла мя Отец і аз посилю ви...

¹⁾ При згадці на Літургичні Антифони (наперемінний спів) не можна здержатися від того, щоби не піднести практики, яка завелася у нас в стисло механічним співі все одних і тих самих антифонів, так зв. повседневних в будень, а в неділю недільних, а властиво пасхальних, бо ті, т. зв. недільні антифони, це празничні антифони Великодня. Коли би ми вернулися до давньої практики у співі „Ізобразительних“, тоді ми дали би нагоду вірним виразніше і всесторонніше пізнати в перших двох антифонах найзагальніші Божі свідoctва, якими Бог на всі часи об'являв і об'являє свою доброту, яка в неділі і свята завершувалася у третім антифоні „Блаженними“, а в Господські празники особлившими, дібраними до даного празнику старозавітними стихами.

²⁾ Перша паремія на вечірні Входа в храм Преч. Діви Марії.

³⁾ Друга паремія на вечірні Входа в храм Преч. Діви Марії.

⁴⁾ Слова догмату другого гласу, що співається на вечірні Великодня.

⁵⁾ Послїдні слова Апостола з Великодня (Дїянїя I, 8).

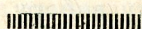
прийміте дух свят..." (Іван XX, 21, 22). Перші пересемники Христової науки і влади — апостоли, були люди, які з одного боку легкодушно не відносилися до ланої влади, про що переконуємося з факту вибору Матія, про що читається в апостолі Світлого Понеділка (Діяння I, 12—26), а з другого боку і не були вони легковірні, що доказує невірність Томи. Так отже Церква нічого більше, ані нічого менше не присвоїла собі від того, що дістала від Христа. Вже в першій дні П'ятьдесятниці, на Великдень, утверджує нас устав у тій певності, що Церква це не тільки достовірний свідок Христової науки, але й одинокий спадкоємець всієї Христової влади; а з поручення Христа вона такий провідник, що розпоряджає достаточними середниками до того, щоби нашу природу зв'язати з надприродною. Всім тим устав нас переконує, що побіч Церкви нема другого такого достовірного Христового свідка. Тому тільки Церква зберігала й зберігає, звіщала й звіщає Христове діло. Звідси то й послух Христовій Церкві є неменшим ділом праведности, як і послух Христовій науці. Тому й зв'язь наша з Церквою, як цілість, є конечна до досягнення совершенства.

Видимим знаком цієї надприродної спільноти і єдності, яка лучить всіх членів Церкви в одно містичне тіло Христа, це один хліб — артос, який устав каже посвячувати на Великдень, а в восьмий день відновлення Великодня, в неділю Тсмину, роздати вірним при мированню. Як про природний хліб нікому не прийде на гадку, що хліб, це часова тільки пожива, яку колись щось інше заступить і тоді хліб перестане бути хлібом, а люди чим іншим будуть живитись, так теж і Христос для нас „вчора і днесь тойже і во віки“, хліб наш насущний. А Церква ділить нас артосом в такім значінню, як мати в родиннім кружку розділяє хліб між своїх дітей.

Цементом, що споює християн у таку органічну спільність, якою є Церква, то не штучний якийсь інтерес дочасний, обмежений на якийсь час, а навіть не природна єдність крові, але вища надприродна зв'язь, що понад справи природні і дочасні згляди у такій спільноті шукає вищих середників до досягнення надприродного добробуту. А такі надприродні, на догматичних основах оперті середники, які з волі Христа дістала Церква, виразно містяться в Євангелію св. Івана, яке разом з історією апостольської проповіді, представленої в Апостольських Діяннях, творить головну підставову науку, яку подає устав на протязі всієї П'ятьдесятниці¹. Постепенний розвиток цієї уставової науки будемо бачити в подрібнім розборі поодиноких неділь П'ятьдесятниці, яка опре наші відносини до других, такого самого переконання, як ми людей, на сімох моральних чеснотах, так як у Вел. пості будував устав нашу особисту до-

скончалість на тих самих основах. Тут у П'ятьдесятниці з тими сімома стовпами тісно зв'яже устав ще й октоїхову воскресну службу.

(Продовження буде)

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

3. Богородичні празники

(Продовження)

Успення

(15. серпня)

Мов прикрий сон і страшний привид розвіявся в очах Страдальної Матери кривавий образ Голгофти. Бо заки ще мироносниці й апостоли загомоніли радісно, що Христос воскрес, вже архангел Гавриїл приносить Пречистій нову благовість. Благовість, від якої болоче ридання вмить переходить у сльози радості, — благовість, від якої завмерле від смутку серце мало не вискочить із надміру втіхи. „Ангел вопієше благодатній: — чистая Діво, радуйся! І паки реку: радуйся“.

Маріє! Нині замало для Тебе тішитись, так як в хвилі предивного Різдва Ісусового!!!

„Запечатану гробу от беззаконников прошел Ісус, якеже родилсѧ от Богородици“... (стихира 5 глас). Не лиш друге звіщення Ангела, але й сам спосіб воскресення пригадує Її материнську радість з новонародженого Дитяти: „Сниде в преісподнія землі — в ложесна твоя Чистая сшедий...“. „Не разверзл врат дѣвства во воплощеніи — гроба не разрушил «си печати...“; „Сохранив ціла знаменія — ключі Дѣви невредимий в рождествѣ Твоем“ (Кан. пасхи).

Бо я кажу Тобі ще раз: радуйся! Радуйся з воскресення! „... твой Син воскресет тридневен от гроба!“ Кожне втрачене щастя, коли знову вернеться, двічі дорожче нам, ніж передше. Так і в Марії. Щойно з докором питалася ангела, де ділось це „радуйся“, яке колись так торжественно Її проголосив, а нині він приносить Її аж два „радуйся“. Ось ще недавно гасло перед Марією любе світло Її очей, а нині „абіє із гроба красно... возсія Солнце... (кан. Пасхи). Тоді цілувала вона „безгласна його уста, з тепер від „божественного і любезного і сладчайшого Ісусового гласа“ на radoxax розливається Її душа і його бажалаб Вона слухати „до скончання віка“ (канон Пасхи). Вона наче говорить йому: — О! Як скоро подівся десь цей переваж-

кий смуток! Бо ось „вчора спогребохся Тебі Христе і сра-спинахся тобі вчора — совостаю дчесь воскресшу тобі“ і ти за це прославиш мене в своїм царстві.

Пора Марії обмити лице, пописане вчорашніми слізми; пора прикрасити розпущене волосся і замінити святочним похоронне, з розпуки подерте, одіння! Бож до цього взиває ІІ Церква: „...Ти же чистая красуйся Богородице!“... Красуйся Маріє, бо твій Син знов „красен добротою!“ Нехай радість небесною красою грає на твоїм богоматеринським обличчю!

Бачимо, що Ангел і Церква взивають Пречисту до радості. Але, як тішитися Марія, про це не кажуть наші літургічні пісні. Бо як можуть щось сказати, коли саме святе Письмо закриває радість Марії печаттю мовчанки.

В могутню крису Христового Воскресення вдаряє серце нашої Церкви, її пасхальне богослуження. Розколісані світлою седмицею воскресні дзвони наших церковних мельодій цілий Божий рік не вмовкають, бо всі неділі року, немов численні зеркала, на переміну, щораз з іншої сторони відбивають Господню Пасху.

Та вдумаймося, якої „радості ісполняється“ це „благочестивих собранія“, що перший раз „просвіщається божественними лучами і живиносними воскресенія“ (канон Пасхи). Ця свіжа атмосфера Пасхи, цей весняний подув перших днів і тижнів після воскресення Ісуса давала Його найближчим радше передсмак неба. Їм являвся Ісус через сорок днів і говорив з ними. Його славна перемога над смертю непохитною вірою наповнила немінні серця, що скоро і гідно, випробувані в горнілі мучеництва, ставались підвалинами св. Церкви.

І в тій життєдайній атмосфері Пасхи проживає Божа Мати ок. 15 літ. Разом з Апостолами перебувала Вона на молитві у тій горниці, де Ісус спожив Тайну Вечерю і з ними теж удостоїлась бачити вознесення Христа. „Єгда Матери со ученики спутешествующим друг другу во Витанію Христе вознесл єси руці твої благословивий їх і тогда вознесл єси во славі... і ученики і рождшую тя Богородицу радости безчисленния ісполнизий во твоє вознесеніє“ (стихира Вознесення). По Господнім вознесенню на небо, після передання¹⁾ Марія, проживаючи в Єрусалимі на горі Сіоні, в домі улюбленого Ісусового ученика св. Івана, прийняла разом зі святыми Апостолами в дні П'ятдесятниці Св. Духа і їм (після передання) доповняла життєпись свого Сина словами, які скривала в своїм серці, доки не розійшлись вони по всьому

¹⁾ Все це передання знаходиться в апокриф. Євангеліях, а тому що нема в них нічого проти віри і моралі, а життя Пресв. Богородиці описують зі всіма чертами правдоподібності, тому не відкидають, а навпаки много, користають з них наші літургічні пісні.

світу (Лука). В 44 р. на якийсь час схоронює Марію св. Йоан до Єфезу, а коли переслідування устали, вернулись вони знов до Єрусалиму.

Останні літа Її перебування на землі минають на відвідування дорогих місць, прославлених і освячених присутністю Ісуса Христа. Вона довго любить перебувати на молитві в Оливнім городі. І тут одного дня „в молитвах неусипающу Богородицу“ (кондак празн.) стрічає небесний післанець і приносить Марії третю благовість. Благовість, що за три дні злучиться на завжди зі своїм Сином. А на знак, що смерть не задержить Її в гробі, дає Пречистій райську оливну галузку і поручив, щоб Її несено перед похоронним походом. Це той сам-й Гавриїл, що впродовж цілого життя Марії приносив їй лише самі щасливі відомости і кормив в храмі небесним хлібом. А що Марія?! З радістю дякує йому за цю новину і скоро спішить повідомити св. Йоана про все і приготується до смерти.

Напередодні сьогоднішнього празника вдаряє наша Церква в кимвали своїх красних напівів: ¹⁾ „Мати бо Божія... готувється нині от землі к вишним прейти!“. (стихир. предпр.).

Чи побачить ще Марія перед своїм успенням св. Апостолів, розсіяних по всім світі?! Наша Церква каже, що так. Тіло Божої Матери лише вони можуть похоронити. Вона навіть поважним тоном заявляє: „подобаше самовидцем Слова і слугам, і є же по плоти Матери Єго успеніє видіти“... (Літія, гл. 1. болг.). І тому до них у першій мірі звертає свій зазив: „Апостольский лице! Преславно соберися от конец днесь...“. Відтак взиває всіх інших живих і померших: „царіє же і князи, со дівическими чиньми нині предваріте, всі людіє же стецітеся.. ібо всіми владичествующая хочет наутріє душу предати в руці Сину“ (стихир. предпр.).

З усіх сторін вже тиснеться масами народ, бо Пречисту Матір Ісусову знали всі християни Єрусалиму й околиці. Після передання оловіла їм Марія свою стрічу з архангелом, показала оливну галузку і обіцяла, що й по смерті їх не опустить. Та думка про Апостолів не дає ще вмерти Богородиці... Але як могли розсіяні по всім світі „богословські труби“ одним днем зявитись в Єрусалимі?! Певно, що Яків ²⁾, єпископ Єрусалимський і св. Йоан Богослов були при Ній. І можливо, що Верховні Апостоли, що здається перебували в Антіохії, могли ще з євангелистом Лукою прибути на час, колиб подібно, як Вона, одержали 3 дні наперед одержали об'явлення. Але, чи може прибути Марко

¹⁾ Величаво святкований празник Успення Божої Матери в нашій Церкві має 1 день предпразденства і 8 днів попразденства (14 — 23 серпня).

²⁾ т. з. Яків молодший, бо Яків старший поніс вже мученичу смерть за Ірода Агрипи в 42 р. (Діянія 12, 2).

з Венеції, Матей з Етопії, або Вартоломей з Арабії?! Яким чином побачить Марія Андрія Первозваного, проповідника далекої Скитії, або Тому, що загубився десь в Індіях?!.¹⁾

Та в тім несподівано великий шум немов надходячої бурі захитав основами світлиці, в якій лежала умираюча Марія. Вітром наднесені хмарини оточили Сіон. І о диво! Перед порогом з'явилися всі Апостоли так, як кожний з них проповідував в іншій стороні світа. „У Бога же вся возможна!“²⁾ Так також перенесено пророка Авакума до ями львів, в якій сидів Даниїл³⁾ і Филипа по охрещенню мурина пірвала невидима сила і поставила в Азоті⁴⁾.

Коли Марія запитала, що сталося, почула відповідь: „На безсмертне твоє успеніє Богородице, Мати живота, облаци Апостоли по воздуху восхизаху і по міру розсіяння во єдином лиці предсташа пресвятому твоєму тілу...“ (канон). А наша церковна пісня сягає зараз до порівняння і знаходить слідуєчу аналогію: „на облаці Діво апостольський лик носим ко Сіону до кінця служити тобі, облаку легкому собиратися“ (канон).

На стрічу Апостолам вийшов св. Йоан, витаючи їх і дивуючись Божій Силі. Саміж Апостоли, отсюду божественною силою собравшися, не знали зразу, що з ними діється. Коли зрозуміли, де вони і чому опинились в Єрусалимі, припали з великою пошаною і з глибоким смутком до ложа Пречистої, взиваючи, щоби не полишала їх сиротами. Вона одначе повна радості. Ще потішає їх запорукою, що не відходить на завжди, а більше молиться „воздівши руці“...⁵⁾ Але слова Її щораз ніжніші, щораз повільніші... замінилися радше в тихенький шепіт. Ось і втома многотурботного дня сон насилає на Її боговидні очі... Сон, яким лиш раз засипляє людина... Як лагідно і свято прийшла до Неї ця пора: „єгда душа од тіла розлучається“... (стихир. погреб.).

О 9-ій годині⁶⁾ сама від себе відчинилася стеля дому, а кімнату наповнило неземське світло. Сам Божественний

¹⁾ Про те, де який з Апостолів проповідував, не знаємо точно. За гностиками повторяє історик Евсевій (Eusebius. Eccl. Hist.) Тертуліян (Tertulianus, De praescrip. haeret. 36), Григорій Назіанський, Амврозій, Єронім і інші. А вжеж таки було дванадцять Апостолів. Бо Якова старшого заступив св. Павло а Юду Іскаріота Матій. Крім цього були ученики Павлові: Діонисій, Єротей і Тимотей. (Акафіст кондак 2).

²⁾ Мт. 14, 26.

³⁾ Дан. 14, 36.

⁴⁾ Діян. 8, 39, 40.

⁵⁾ Якоже воздіше руці, ісходиши всенепорочная, руці іміже Бога носила еси плотію, со дерзновенієм яко мати рекла еси ко рожденному: аже ми дал еси во віки сохрами. (Канон 8 п.),

⁶⁾ Передання оповідає майже однозгідно, що успення Марії наступило в 9 годині 15. серпня 43 р.

жених¹⁾ в почоті всіх небесних чинів прийшов, щоби свою Матір відпроводити у весільні світлиці. „Дивляхуся ангельськія чини²⁾ в Сіоні смотряше свого Владику женскую душу руками носящего“ (канон). Надійшла для Марії святочна і тужно вижидана хвиля. З якою радістю сьогодні „взяты із гори Сіон, Сіон одушевлений... і в Сіон Пречистая представляється днесь“... (канон предпр.). Щастя Марії звіщає Церква радісною мельодією: „Яже небес вишшая сущи“... (Литія гл. 2). Тут неначе імітується приспіненим і підскачковим ритмом, як то щаслива душа спішить в небесні хороми. Це немов танок на тім весіллі, що про нього тільки в притчах оповідав Ісус³⁾.

Ії, як „жену мертвену і Матер Божію видівше славнії Апостоли ужасно, прикасахуся руками, славою облисташей“... (канон). Вони, хоч привичні до великих і дивних річей Божої сили, на вид того чуда „обстояще одр з трепетом зряху... і ови убо взирающе на тіло ужасом одержими бяху. — Петр же со слезами“... (стихир). Виходить, що св. Петро найбільш м'який між усіма Апостолами⁴⁾. Його слези започатковують похоронне голосіння, таке пилом східним похоронам і тим тоном єврейських плачків вміє плакати і наша Церква. Послухаймо, як ревно вона голосить: „Прийдіте всі конци земнії, чесное преставленіє Богоматери восхвалим, в руці бо Сина душу непорочні положи...!“

„Тімже святим Єя успенієм весь мір оживотворися во псалмїх і пініїх і піснєх духовних“...⁵⁾ (Литія гл. 3). Заснула Марія, а цілу вселенну пробуджує наша Церква своїм торжественним співом. Во псалмїх: безнастанним рефреном взиває „Воскресни Господи в покой твой, ти і кївот святині твоєї“⁶⁾. Перше пророцтво вже сповнилось, бо вже воскрес Господь, та кивот Його святині щойно ховають торжественно. А в пініїх і піснєх духовних аж розпливається сьогоднішній Празник⁷⁾. Не знаємо, в яку вдарити струну. Так тут сплівся

¹⁾ „Полунощница повседневно“, Мт. 25, 5.

²⁾ Від Діонісія Псевдоареопаріта (Єрархія небесна) прийнялось в Церкві 9 ангельських чинів: „святїї Архангели, Ангели, Начала, Власти, Престоли, Господствія, Сили і Херувіми... і страшнїя Серафіми...“ (Величання на Собор Арх. Михаїла).

³⁾ Мт. 9, 15, 22, 2, 25, 5. Марк. 2, 19.

⁴⁾ „Ісшед вон плакася горко“. Мт. 26, 75, Мр. 14, 72, Лук. 22, 62.

⁵⁾ Єфес. Гл. 5, 19.

⁶⁾ Пс. 131, 8.

⁷⁾ Сьогоднішній празник святкує наша Церква дуже торжественно. Він має на всеночнім аж 4 оригінальні стихирі (напіві самоподобні: т. зв. болгарські і 1 подобен „О дивное чудо“). Авторами стихир є св. Іван Дамаскин, Косма і Теодот Нікомедійський. На утрєнні є два канони Косми і Ів. Дамаскина. Це дає ясний доказ, що правда про успєння і забрання Марії з тілом до неба в першій мірі живою і безсумнівною заховалася в Східній Церкві.

жаль з одушевленням, а втіха з повагою, що і напівні своїми настроями переминяються. Апостоли плачуть, Марія тішитися, а наші богослуження по середині, трохи плачуть, та більше торжествують, взиваючи, щоби всі немичні дотикались Пречистого Її тіла і черпали здоров'я для душі і тіла.

Мати Божа освятила воздух „своїм восхожденієм“, так як колись просвітилась земля Її Різдом (стихов. попр.). І коли так над ложем Її стояли Єрусалимляни, не знаючи, чи тішитися, чи ридати і ангели крилами покривали Її тіло¹⁾, тоді із кружка Апостолів понісся голос, здається св. Йоана, що взивав уставлятись до похоронного походу:²⁾ „Сіоняне єлиці свіщи возжіте світлом обложенною і сію піснями проводім!“ (канон).

Ясно вже горять свічі, запалені перед „духовною свіщою“, що Її обличча „світовидно славою сіяюще божественнаго дівства...“ (канон предпр.). А велика празнична вечірня переносить нас своїм духом на єрусалимський шлях між Сіоном і Гетсиманією. Вже рушив похоронний похід; вказує на це маршова мельодія: „О дивное чудо! — Істочник жизни во гробі полагается і ліствица к небеси гроб биває!“ (стихира). Здається, що чуємо кроки тих, що окружали гору Сіон, а тепер розтягнулися в довгий, величний похід. „Веселися Гетсиманіє богородичен свягий доме“..., бо біля св. Богоотців Йоакима й Анни положать зараз тіло Їхньої дитини. Вкінці і всі „вірнії Гавриїла імуше чиноначальника“, співають Її: „Обрадованная радуйся! З тобою Господь“³⁾ (стихира).

У всьм нагадується похід Ізраїля із ковчегом завіта. На чолі св. Йоан з райською галузкою немов Мойсей з палицею, а св. Петро починає навіть псалом: „Во ісході Ізраїля от Єгипта...“⁴⁾ „Не ктому образно во гаданіях священники ковчег завіта носим єсть, святими же Апостоли воістину Божія Мати носима єсть“ (кан. предпр.). І як тоді, так і тепер по дорозі дують чуда. Гордих богохульників тяжко карає невидима сила, що виходить із ложа Богоматери, а покірні каліки черпають уздоровлення. Довкруги облачний вінець немов огненний стовп охороняв похід перед ненависними жидами. Та ось знайшовся один юдейський священник Атоній⁵⁾, що словно зневажав Божу Матір, коли пе-

¹⁾ В представленні твоєм Мати Божія пространнішее тіло твоє і богоприятне ангельскія воінства священними крили трепетом і радостію покриваху“ (канон 4 п.).

²⁾ На Сході не зволікають з похоронами, а відразу по смерті хоронять.

³⁾ Лук. 1, 28.

⁴⁾ Пс. 113. Цей псалом співали жиди на похоронах.

⁵⁾ Торжественне несення тіла Пресвятої Діви звернуло увагу і ненависних фарисеїв, що з люттю приглядались тим почесням, які відда-

реходячи, бачив похід. Та коли приблизився, щоби злочинно скинути Пречисте тіло з ложа, на яким воно було несене, „постиже руці досадительная дерзаго усіченієм суд нанес...“ (канон).

Безрукий злочинець з болем і сльозами припав до ніг апостольських. Йому прощено. Приблизився знов до живого кивота і зачерпнув уздоровлення. Наша Церква влучно змальовує його душевну перемену в Акафісті на Успеніє¹⁾.

Хто може спротивитись „Богу, сохранишу честь одушевленному кивоту“ (канон 3 п.). Бо всі ненавидящі мене — каже Марія — люблять смерть²⁾.

Похід зупинився в городі Гетсиманським. Коли її Пречисте тіло поставлено над гробом, тоді всі припали з плачем, щоб востаннє поцілувати хоч край її похоронного покривала. А ці, що тепер чудесно уздоровлені, кличуть і других: „Лежашу і простерту видяще, очи слижашу, живоподательний, божественний істочник прийдіте вірні сердечні слези точаще прикоснімся сея нетлінному тілеси“ (канон).

Аж над вечором могли Апостоли похоронити Тіло Пресв. Богородиці. „Істочник жизни“ покритися гробом, і ту драбину (паремія), що досягала неба, впущено вглуб землі. Велике і дивне чудо! Одначе ми бачили вже більші речі. Коли „непостижимий сея Плод, імже небеса биша“ похоронено в гробі, чому ж не могли того зробити і Пречистій Його Матері?!

Три дні св. Апостоли заносили над гробом молитви, прислухуючись ангельським співам. Аж третього дня з'явився в Гетсиманії ще один Апостол. „Сила Вишняго восхити от Індії Тому за нікоє Ізволєніє Божіє і прилучшуся єму во пречесное успєніє Богоматери і предпостави живопріємному єя гробу“ (Акафіст, кондак 3). По Божому провидінню мав св. Тома спізнитися. Зі слезами просив, щоби отворили йому гріб, бо хоче ще побачити Богородицю. Коли ж отворено гріб, тоді очам присутніх представилось нове чудо. Тут помітили вони лише повивальні простирала, а з гробу розносилися пахощі. До краю счудовані, насоло-

вано Марії при похоронах. Та облачний вінець осліплював їх так, що вони чули вправді співи, але нічого не бачили. Одначе коли піднесений на хвилю вінець дав змогу побачити їм цей похід, тоді згаданий Атоній кинувся з люттю в напрямі ложа Марії, хочаби зневажити її за о. Дорожинським).

¹⁾ Бурю внутрішнім помишленням невірних Євреїв Афоній, і зрабогосними Апостоли Богоматере пречесное тіло всечесні ко гробу несенное, ко опроверженію устремися; внезапно же, егда ослепленієм очію руці его отяті, ко одру приліплєні висясті, вірою Матер Божію ісповідаше, (Акаф. кондак 4). (Акафіст на Успеніє написав Ізидор Бухирас, царг. патріарх, 1341—1349).

²⁾ Прит. 8, 36.

джуючись чудесним запахом, кличуть: „Гробу, діву приємшу, приступім вірнії благовонія божественна пріяті тцашеся, в сем бо ізліяся міроположница дихаюшее благовоніє, душі благоухающе...“ (кан. предпр.).

Як могла смерть захопити Матір самого життя?!¹⁾ За якуж провину малоб Її тіло піддатися розкладові?! Атжеж смерть це кара за гріх! Бо написано: „єдинім чоловіком гріх в мір вниде і гріхом смерть“²⁾. І ще написано: „от жени начало грѣха і тоу умираєм всі“³⁾.

Та не така ця „невіста неневістна“! Ми знаємо! „В рождестві зачатіє безсіменное, во успенії мертвости нетлінна, чудо в чудеси сугубо стечеса“... Чиж не дивуватись: „Како бо неіскусомужная младопитательница чистая, како же мати Богу мертвоносна міроухающе?“ (сідален)⁴⁾.

Мойсей, як сходив з гори, розторошив скрижалі завіта, але цю духовну скрижаль, на якій лише Св. Дух невидимо виписав Предвічне Слово, забрав Ісус⁵⁾ в святая святих⁶⁾, бо там Її місце.

Не огненна колесниця перевозить Її, як пророка Ілію, але само Сонце бере Її на себе і переносить на небі⁷⁾. Ісус мусить сплатити свій синівський довг. Колись сам поселився в Її лоно, а сьогодні свою матір поселяє в небесній оселі⁸⁾. Він показує нам на Пречистій Діві дві свої природи, що сам, як чоловік, вмирає і як Бог встає⁹⁾, щоби невірних переконати, що і Його воскресення не було привидом.

Тому сьогодні торжественно падуть заклики до псалмодівця: „Возопій Давіде! Что сей празник, егоже воспіаєси древле в книзі псаломстій?!“

¹⁾ „Смерть, како подят живота присносущнаго яві рождшую паче естества всенепорочную, но сію отринув Владика прѣстави тя ко пріятію небесному“ (канон предпр.).

²⁾ Римл. 5, 12.

³⁾ Іс. Сир. 25, 27.

⁴⁾ Пісня Пісень 3, 6.

⁵⁾ „Богоділанія скрижалі Мойсей, писанія божественним духом яростію сокруш, но сего Владика рождшую неврежденно в небесная сохрани дома“ (канон 7 п.).

⁶⁾ „Воистину ты, яко свѣтел свѣщник невестественнаго свѣта, надильницу златую божественнаго угля... ручку і жезл, скрижалѣ бо го писанную, ковчег святий, трапезу слова жизни, діво рождество твоє... во святая святих всели...“ (канон 6 п.).

⁷⁾ „Не колесница огнезрачная от земних ты прѣстави, якоже Ілію праведнаго, но самое Солнце правди, на руку своею пречистую твою душу, яко непорочную прієм, в себѣ упокої і преславно ты чистая прѣставив почте в радости паче ума“ (стиховна поспразд.).

⁸⁾ „Іже странно вселивися в твоє чрево воплощаем... у себе упокої, яко должник син...“ (канон 8 п.).

⁹⁾ „Увірѣя Ісус син твой Богородице і Бог наш два естества своя, яко убо чоловік умираеть і якоже Бог востаєт. І ты Богомати законом естества умрети благоїзволи, да на невірним привидініє мнїтьсѣ смотреніє...“ (стиховна поспразд.).

Ти колись, пророкуючи, просив: „Воскресни Господи, в покой твой ти і кивот святини твоєї“¹⁾. А сьогодні „яко дщер богоотроковицу і діву преложи ю на оні обителі Христос“ (сідал. *разн.)

А при вечері, яку споживали того дня разом, св. Апостоли про ніщо іншого не гуторили, лиш про воскресення Божої Матері. Святі Апостоли заховували при вечері слідуєчий звичай. Сідаючи за стіл, головне місце лишали незаняте і на чім клали часть хліба в память Ісуса Христа, яко „часть Господа“. По їді всі вставали і з набожністю піднимали ту часть хліба і славили Пресв. Тройцю. Відтак ділили „часть Христову“ і споживали її. І сьогодні при кінці вечері робили те саме. Та ось негайно почули ангельські співи²⁾. Коли піднесли вгору свої очі, там побачили вони Божу Матір в почоті множества ангелів. І подібно, як Христос по воскресенню, так сьогодні Марія каже: „радуйтеся! Бо я з вами по всі дні“³⁾ і благословила їх.

Скріпилася їхня віра і подвоїлася ревність. І вони знову, піднесені дивним вихром, опинились кожний на місці своєї проповіді.

Вже відпроварила наша Церква Марію „на оні обителі“, де „преукрашенна божественною славою (ірмос 1) може стати як цариця праворуч свого Сина“⁴⁾. Вже цей останній період її життя був для Неї передсінком неба. І мов те чисто заходяче сонце, що віщує десь красний і погідний ранок, кидає Вона останні промінні свого життя на окружаючих її будівничих Христової Церкви. А опісля бачимо величавий похорон, повний чудесних знамен. Її чудесне успення це вірна відбитка її безпорочного життя. В зачаттю — непорочна, в благовіщенню — благословенна, „в рождестві дівство сохранила і в успенії міра не оставила..“ (тропар празника).

Все її життя було під знаком побіди і так змальовують його наші богослуження. Заповіт перемоги над діаволом, від прародичів, переходив з рук до рук і його зберігав Ізраїль, доки не прийшла Марія. І Вона щойно виповняє його⁵⁾. Вже в своїм Непорочнім Зачаттю оминає стежку первородного гріха. Відтак у святині набирає сил до великого діла. Зачудовує всіх дівственним материнством і своїми терпін-

¹⁾ Пс. 13, 8.

²⁾ „Проповідники богоносні Апостоли, по отшествії ко премірним Божія Матере, в общем сідині обичня трапези бивше, і предложеніє части хліба в імя Господне возносяще, внезапно свише Богородицу, Царицу, пришедшую со світоносними Ангели зряху і мир тім от Сина і Бога подавшю слышавше...“ (Акафіст кондак 6).

³⁾ Мт. 28, 20.

⁴⁾ Пс. 44, 10.

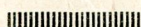
⁵⁾ Битія.

нями доповнює Христову чашу¹⁾. І доти молитися, доти бореться, доки „последний враг ізпразнитися смертю“²⁾.

Та всеж наша Церква звертає нам увагу, що Марія це звичайна жінка, „у всім нам подібна крім гріха“³⁾. По людськи думає при благовіщенню, як кожна жінка; як терпить, то біль її об'являється на зовні, як у всіх жидівки. Тепер розуміємо, чому казали Назаретяни „чи його мати не називається Марія?“.

А одначе день її св. Успення був хвилиною справді величавою. Дівиця одяглась в Христа⁴⁾ немов у сонце, обгорнувшись через Нього в „божественну славу“ (Ірмос 1). Довкола, біля Неї дванадцять Христових світил, немов дванадцять зізд, що їхнє „віщаніє во всю землю ізиде і по всей вселенній глаголи їх“. І ці прикрашують довкілля її голову. А під ногами Марії серп-місяць, обманчивий знак⁵⁾ „іскони чоловікоубійци“, символ змінливості і смерті. Добре затамив собі улюблений Христовий ученик ту хвилю, коли відтак на острові Патмос записав: „І знаменіє веліє явися на небеси, жена облечена в сонце, і луна под ногами єя, і на главі єя вінець от зізд двоюнадесяте“⁶⁾.

(Продовження слідує).

о. Микола Дядько

Пекуча справа

Загально знаним є явище в післявоєнному часі, що народи взагалі, а зокрема наш нарід, з природи сентиментальний, — є схильні в ділянці релігії до якогось містицизму. Про це вже нераз писалося, пояснювалося, а не витягалось з цього консеквенції.

Вправді знаємо, що в наслідку цієї схильності до містицизму повстають різні секти, повстає недовіря до духовенства, будьто би воно невірне або радше не в цілості подавало науку св. Євангелія — а у висліді бажання: перчитати самому Євангеліє.

¹⁾ Колос 1, 24.

²⁾ 1 Коринт. 15, 26.

³⁾ Мат. 13, 55.

⁴⁾ Гал. 3, 27.

⁵⁾ Він неначе обманює нас. Бо коли бачимо на небі місяць-серп в виді С (crescit), тоді він маліє. Колиж побачимо його в виді D (decrescit), тоді якраз він росте до повні. І тому старинні говорили: „Luna mendax est.“

⁶⁾ Апок. гл. 12, 1.

Чи цей містицизм природний? Думаю, що так! Після стільки страхіть війни, після стільки насильств, невдач, в часі таких тяжких життєвих обставин — душі християнина за мало недільної проповіді — пояснення св. Письма, — що обговорює загально деякі життєві питання, вона хоче більше, вона хоче знайти в тій „книзі книг“ відповідь на питання, які виключно її цікавлять, виключно її дотикають.

І ось причина, так сильно поширених по наших селах книжок св. Письма, виданих британським біблійним Т-вом. І чи вистарчить говорити в проповіді, що таких книжок не вільно читати? Чи селянин, що заплатив за „біблію“ 5 зл., з легким серцем кине ту книжку в огонь? Тимбільше, що він десь там порівнав, що вона „чисто така сама, як та в церкві“.

Очевидно, що побожніші підуть за приказом Церкви і знищать подібні книжки... однак більшість?! А навіть, якщо була би таких меншість, то й за ними, по науці і примірі Христа, маємо йти і їх брати на рамена та приводити до Христа. З другої сторони ті побожніші наражуються на кпини і насмішки сектантів, мовляв: священники ховають перед вами дійсну правду і науку св. Письма і говорять вам тільки те, що для них відповідне — чи навіть — корисне. Один не повірить, а другий почне сумніватися...

Як зарадити?

Є дві дороги, якими не тільки можемо, але й мусимо піти, щоби досягнути під цим оглядом добрі висліди.

Перша річ, — старатися видавати дешевими зшитками св. Письмо. Належить знайти спосіб, щоби зробити св. Письмо більше приступним до набуття навіть для найбідніших.

Друга — дуже важна річ — може й важніша як перша, це видавання книжечок не з проповідями, а з коментарями св. Письма.

Признаюся, що це, що пишу, не є моя концепція; до цього спонукує мене життя.

Нераз говорять мені: хотів би я такої книжки, де було би пояснене св. Євангеліє з кожної неділі і свята. Цього наші люди дійсно хочуть, бо нераз їм приходить, що хочуть боронити Христової віри перед сектантами, а не знають значіння деяких слів чи цілих перікоп. Правда, є приказ Церкви з єретиками не диспутувати, однак не все селянин це розуміє і в найліпшій вірі хоче стати в обороні правди. А нераз навіть говорять: як буду мовчати, то тамтой — себто сектант — вважатиме, що мене „побив доказами“, і очевидно в горячці розмови забуває про заборону диспути і вживає нераз невластивих доказів.

Не на це пропоную видавання пояснень св. Письма, передовсім недільних і святочних зачал, щоби навчити наших людей „диспутувати“, — бо приказ Церкви все остане для

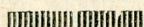
нас важним — а на те, щоби захоронити вірних перед мильним розумінням св. Письма, подаванням сектантами, а також і на те, що в той спосіб можна буде скорше позискати тих, що вже нині є в якійсь секті. Між ними є багато таких, що радо таку книжечку перечитають.

Не говорю тут про те, що і неодному священникові такі книжечки стали би в пригоді, хочби яко матеріал до проповіді.

Знаю, що люди рішучо більше збудовані виходять з церкви, як почують проповідь про річі, що знаходяться в св. Письмі, ніж як чують проповідь про короткі суконки, строї і т. п. І про це треба сказати, однак не як зміст проповіді, а як втручений „пассус“.

Якже це зреалізувати? Думаю, що проста річ. „Нива“ оголосить, хто є охочий до праці, евентуально запросить когось, можна зіхатися, порадитися, розділити між себе зачала поодиноких неділь і святочних днів і в короткому часі може бути справа поладжена.

Видрукувати може чи „Нива“ чи „Христос наша сила“ — дуже люблений часопис — а користь з цього, за Божим благословенням, буде велика.

о. Юліян Дзерович

Научні пляни релігії

для вселюдних шкіл

Не знаю, чи є більше темне поле душпастирсько-катихитичної діяльності, як саме брак научних плянів для науки релігії у вселюдній школі, і не знаю більше пекучої потреби для душпастиря-катихита, як саме знати, що і в якому об'ємі, в кожній клясі переробити з катихизму і біблії, літургії й історії Церкви.

Чому ця потреба стала тепер такою конечною? Чому давніше не відчували ми браку плянів? Бо вони були! Були, — бо інакший був устрій шкільництва. Загальні пляни були поміщені в „Архієпархіяльних Відомостях“ за 1924 рік, а підручник о. Івана Рудовича давав їх при кінці книжки досить подрібно. Також пок. о. Семен Біленький, катихит школи Шашкевича помістив дуже добрий подрібний плян навчання релігії в „Ниві“ за 1924. рік.

Реформа шкільництва в Польщі обняла і вселюдні і середні школи. Гімназію обкросно з вісьмох до чотирьох клас: дві найнижчі кляси, I і II-гу гімназійну прилучено до вселюдної школи, виєліміновуючи з них головно латину,

а знов з VII. і VIII. гімназійної класи створено ліцеї різних типів.

Обкросена гімназія і ліцеальні класи розпорядком Митрополичого Ординаріату ч. 12916 з 1936 р. дістали вже свій дуже загальний розклад предметів науки релігії. А саме в гімназії нового типу треба брати:

I. класа — середній катихизм,

II. класа — літургіка,

III. класа — історія Церкви,

IV. класа — догматика.

На дві ліцеальні класи, (класи VII. і VIII. гімназії старого типу) призначені:

I. класа (давна VII. кл.) — етика.

II. класа (давна VIII. кл.) — апольоgetика.

До отсього розподілу науки релігії Митрополичий Ординаріат додав ще слідуєчі завваги:

Багато гімназійних учнів не дістанеться до ліцею, *) отже закінчить свою загальну освіту на гімназійних студіях. З уваги на те ОО. катихити по гімназіях повинні старатися, щоб учням дати по змозі заокруглену, викінчену науку релігії. Учнів треба забезпечити перед погубними модерними течіями, перш за все перед атеїзмом і раціоналізмом. Тому при науці історії Церкви й догматики треба пояснити учням найважніші проблеми з етики й апольоgetики.

З етики треба пояснити при догматиці: свободу людської волі, віру як чесноту, життя з віри; а при історії Церкви: про соціалізм.

З апольоgetики конче треба пояснити при догматиці: бодай один розумовий доказ на існування Бога, а саме з доцільности в світі, безсмертність душі і причини атеїзму, а при історії Церкви: лож матеріалізму.

Отже вже якийсь плян навчання є. Є від біди і підручники оо. Лужницького, Левицького, Костельника: може й дещо перестарілі, може й вичерпані, може й не конче всі добрі, але при устному викладі катихита якось можна собі дати раду.

Гірше стоїть справа і що до плянів і що до підручників у вселюдних школах. Міністерський плян науки релігії так загально означає ціль навчання релігії у вселюдній школі: „Ціллю навчання у вселюдній школі є прямувати до того, щоб діти полюбили і наслідували Ісуса Христа, пізнаючи Його життя й науку. Христос повинен бути джерелом і підставою релігійного життя дівчери на цьому рівні; Його Особа, слова і вчинки повинні безпосередно промовляти до

*) І дійсно багато учнів впало при т. зв. „малій матурі“ по IV. кл. (давнішій VI-тій), — а багато перепаде при вступному іспиті до ліцеальних клас.

її душ. Довкола Нього зосереджується цілий матеріал навчання”.

Розходиться тепер про те, скільки з того загально зачеркненого матеріалу в кожній клясі подати, і в який спосіб його подати, чи історично на основі біблії, чи систематично на основі катихизму.

Рішальним ментом при укладанню пляну є також kwestія, коли дітей допускати до святої сповіді і святого Причастія. Міністерські пляни для римо-католицької релігії не ставлять цієї kwestії ясно. Як загальну норму приймають вже клясу II-гу, як клясу, у якій повиннося б вести дітей до св. сповіді, але додають виразно, що „лише таких дітей належить вести до св. Тайн, яких загальний розвиток буде узнаний до цієї цілі як відповідний. Дітей недостаточно розвинених треба щойно в клясі третій допускати до святих Тайн”.

Як нам на цю kwestію задивлятися? Розважмо всі „за“ і „проти“ цієї справи. За скорішим допусканням дітей до св. Тайн промовляють декрети Евхаристійного Папи Пія X. (з 20. XII. 1905 і 8. VII. 1910), який вчинив Евхаристію осередком християнського виховання і дозволив вже таких дітей допускати до св. сповіді, що вміють розрізнити добро від злого, і які знають, що священник має власть і силу відпустити гріхи, коли хто з жалем сповідається. Що до св. Причастія, вистарчить, якщо дитина вміє вшанувати св. Причастіє і вміє розрізнити св. Евхаристію від звичайного хліба й вина.

Дальшим мотивом допускання дітей вже в II. клясі до св. Тайн є обставина, що польський шкільний закон дозволяє дітей щойно в 7-мому році життя вписувати до школи, а не, як перше було, в 6-тому році. Цей аргумент однак не витримує критики, бо діти, остаючи даліше і продовж шестого і смого року життя дома, (а не — в школі!) в такому самому довкіллі, бавляться тими самими забавками, з тими самими ровесниками, нічого не зискують через цей побут дома інтелектуально, і що найвище фізично скріпляють себе. Щойно школа розвиває дитину і дитина, хоч о рік пізніше йде до школи, стоїть таки на рівні цієї кляси (ступня), до якої ходить.

За допусканням дітей щойно в III. клясі до св. Тайн говорить дотеперішня практика, яка показалася добром, бо дитина трактує ці свята Тайни вже не по діточому, а серйозніше і може до прийняття їх багато краще приготувитися.

А вже зовсім хибною є вказівка міністерських плянів, які дозволяють робити різницю між дітьми і дораджують мудріших, інтелігентніших допускати вже в клясі другій, а тупіших щойно в третій. Робити різницю між дітьми під цим оглядом дуже непедагогічно. Будуть тут ображені ам-

біції не лише дітей, але й родичів, які на цій точці будуть вельми вражливі. „А що ж то — моя дитина гірша від сусідської дитини!“... Ні! або всі приступають до св. Тайн з третій класі, або в другій, але ділити дітей не можна.

Я особисто, на підставі довголітньої практики, стою за третьою класою. Польські катихити, як знаю з кількох джерел, в практиці пересувають перше прийняття св. Тайн на третю класу. На всякий випадок повинно бути під цим оглядом також однакове поступовання між катихитами обох обрядів.

А чому важно знати, — з огляду на плян науки — в якій класі будуть приступати до св. Тайн? Тому, бо тоді ціла наука релігії в тій класі доцільно зміряє до доброго приготування дітей до св. Сповіді і св. Причастя. В тій класі вже не можемо брати науки релігії історичним ходом навчання (на тлі біблій), а ходом систематичним, щоб при історичному ході не випустити якої правди моралі, потрібної до уформування життя по Христовому Закону і тимсамим підготувати дітей добре до св. Тайн. Для другої класи був би рішуче відповідніший біблійний спосіб навчання і тим самим не так підходячий до приготування до сповіді, як катихизмове трактування християнської етики, і приготування до св. Тайн. Очевидно, що це катихизмове, систематичне трактування науки релігії спиралося б на монахійській методі, яка, як звісно, втягає науку біблій як зразок, як основу цілої лекції і з того зразка виводить усі правди.

Поставивши отже як принцип: Перша сповідь і перше св. Причастіє в третій класі (а не другій) — маємо розв'язану квестію, що брати з дітьми в першій і другій класі. Треба брати біблійну історію, попереджаючи її на самому початку шкільного року кількома підготовчими катихизмами про св. хрест, про християнське поздоровлення, про молитву, про знак св. хреста, про Божий дім і поведінку в церкві. Опісля йдуть біблійні катихизи, в I. класі зі Старого Завіта лише про перших людей і негайно про обітницю Спасителя. В II. класі вже можна взяти зі Старого Завіта і про Каїна і Авеля, про потоп, про покликання Авраама, про Якова і його синів, про Мойсея, про вихід з Єгипту, про чуда на пустині, про десять заповідей Божих, про вхід до обіцяної землі, і про царя Давида. Опісля вже йдуть біблійні катихизи Нового Завіту.

А якого підручника уживати в тих класах? Підручник може обов'язувати лише катихита, бо діти в першій класі (особливо по польських школах) ще зовсім не вміють читати, а в другій класі читають ще дуже слабенько. Тут можна і належить вчити дітей лише на підстав образців, які повинні бути в кожній школі. А катихит може послу-

гуватися підручниками пок. о. Івана Рудовича: „Ісус у серцях дітей“, або пок. Сем. Біленького: „Біблійні образки“.

А тому, що навчання дітей-першаків і другаків є найтяжче, піднявся я написати „Методичний підручник для навчання релігії в класі I і II-гій“, який піде до друку, як тільки скінчиться печатання моєї „Педагогіки“. Будуть це катихизи, які я практично переводив як учитель катихитики Богословської Академії в присутності богословів.

Як бачимо, навчання в I. класі не відбігає далеко від матеріалу в II-гій класі вселюдних шкіл. Позірно буде видаватися, що катихизи будуть скучні для дітей другої класи, коли так недавно в I. класі чули майже те саме. Але тимчасом буде — навпаки. Ділянка релігійного життя має те до себе, що тільки через поглиблення угрунтовується це життя в душі чоловіка. Релігійні теми у більшому ще ступні ніж артистичні стають нам ближчі основнішим їх пізнаванням.

Дворазове трактування тих самих тем допоможе до утривалення в пам'яті дитини подій з життя Ісуса Христа, яких нагромадження причиняться в різних обставинах до розбудження релігійних почувань, а ці знов побудять волю до ділання згідно з Христовим духом.

В третій класі прийшло би — як вище сказано — систематичне приготування до прийняття св. Тайн. Треба б зладити відповідно до цього написаний підручник, але тимчасом міг би бути з користю уживаний катихизм крил. Леоніда Лужницького.

А де прийшов би виданий Митрополитим Ординаріатом катихизм п. з. „Божя Наука“, над яким працювала ціла комісія і який після совісного осуду визначних катихитів витримав добре пробу як підручник у вселюдних школах? „Божя Наука“ має цілу свою історію. „Божя Наука“ була подумана як підручник до навчання релігії в класі третій і четвертій вселюдної школи, і тоді на його підставі можна було дітей підготовляти до першої святої Сповіді і першого св. Причастя. Та довго, предовго не могла „Божя Наука“ дістати дозволу на впровадження її в школах як підручник. Катихити, що її уживали, були виставлені на великі неприємності. Остаточно прийшла апробата аж з Варшави, але як підручник до класи четвертої і п'ятої, а не третьої і четвертої. Треба було з цим фактом числитися і прийняти „Божу Науку“ як підручник до цих клас до навчання релігії. Добрий уклад матеріалу на основі „Символу Віри“, — широке використання уступів з біблійної історії, — добрі, точні дефініції, — прегарні моральні науки, — ноти до співу церковних пісень роблять його дуже добрим підручником для клас четвертої і перший піврік п'ятої класи.

А чому ж це так? Чому лише для першого півроку

п'ятої класи? Найперше відповім на перше питання. „Божої Науки“ можемо лише у вище наведеному часі уживати, бо в п'ятій класі на другий піврік вже призначена біблійна історія Старого Завіту, а в шестій цілий рік біблійна історія Нового Завіту.

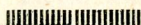
А як розложити матеріал „Божої Науки“? Можна взяти в четвертій класі основні питання, а в п'ятій повторити ще раз всі питання і доповнити їх пропущеними питаннями з четвертої класи. Але краще є взяти дві третих книжки, себто до четвертого члена в четвертій класі, а від 105-ої сторони до кінця в п'ятій класі.

А чого ж брати в п'ятій і шестій класі вселюдної школи (очевидно і тут з узглядненням катихизмових правд) біблійну історію? Чому? Прошу приглянутися лише лекційному плянови обкрової гімназії нового типу! Нема там зовсім біблійної історії в пляні науки релігії, а тимсамим п'ята і шеста класа вселюдної школи є підбудовою гімназії, є властиво першою і другою класою давньої гімназії, отже хай бодай порядно візьметься біблію у вищих класах вселюдної школи. А які маємо підручники до науки біблійної історії для цих клас? Є підручники о. д-ра Ярослава Левицького, які вимагали б перерібки, але, як зачуваємо, ладиться підручник біблійної історії в опрацьованню о. д-ра Гавр. Костельника й о. Івана Ждана.

Лишається ще класа сема, яка не конче потрібна як підбудова гімназії, а буде заокруглювати знання вселюдної школи тих учнів, що до гімназії не підуть. Які там предмети брати? На перший піврік найкраще брати історію Церкви, бо вона є продовженням біблійної історії, яку ми брали в шестій класі, а на другий піврік треба буде добре, систематично, на основі „Малої Літургії“ о. крил. Лужницького переробити науку про наше богослуження, щоби ученик вселюдної школи, що не йде до гімназії, опускав школу і йшов у світ з солідним знанням свого обряду; міг опертись і обрядовому прозелітизмові і денаціоналізації.

* * *

Отсе є короткий загальний нарис плянів науки релігії для вселюдних шкіл. Уважаю мою статтю лише як дискусійну, без претенсій до непомильності. Висказані мною гадки були почасти порушувані і дискутовані на шкільній комісії, що працювала над зложенням „Божої Науки“, отже я не можу навіть признаватися до повного їх авторства... Головний намір мій — викликати дискусію, щоб опісля приступити до подрібного, по місяцям і дням розділеного матеріалу для науки релігії у вселюдних школах.

о. Др. Г. Костельник

Релігійні фалші нових часів

(Продовження)

IV

Атеїстична релігія

„Незалежна“ етика

Матірний чи центральний новочасний релігійний фалш це той, що ніби атеїзм є наукою. З цього фалшу виросли всі інші новочасні релігійні фалші, як зі свого коріння.

Щоб визначити справжнє відношення атеїзму до релігії взагалі, мусимо вперед заналізувати поняття релігії. Поняття релігії, як усяке інше абстрактне поняття, уживаємо в різних конкретних комбінаціях та модифікаціях — аж до сповидного заперечення його змісту. Чи то раз говоримо до людей, що є зовсім наглядно віруючі й релігійні: „Ти не маєш віри, не маєш релігії!“ В дійсності нам тут іде про ступінь віри, про її спеціальний характер, а висловлюємося так, начеб ми в цьому випадку зовсім не находили віри чи релігії. Отже „невіра“ чи „безрелігійність“, стосована до конкретних випадків, зовсім не мусить означати брак чи негацію всякої релігії, бо може означати тільки брак якоїсь спеціальної віри. В очах магометан всі християни є „невірні“, невіруючі, джаври (пси) — бо магометанин уважає християнську віру за недобру, неправдиву віру, отже за „невіру“.

Слово „релігія“ латинського походження; етимологічно воно значить стільки, що „повинність“, „зобов'язання“ (від *religare*) — очевидно: повинність чи зобов'язання супроти божества. В релігії розрізняємо два головні моменти: віру в Бога (льоґічний змісл релігії) і почитання Бога (моральний бік релігії). Наше слово „віра“ кладе натиск на льогічний бік релігії, а латинське слово „релігія“ кладе натиск на моральний, практичний бік віри в Бога.

Слово „віра“ має ширше значіння, ніж „релігія“. Слово „віра“, „вірити“ стосуємо і в таких випадках, що не мають нічого спільного з вірою в Бога, як напр. коли хтось каже: „вірю тобі, що правду говориш, що до мене прийдеш, що те і те зробиш“. А слово „релігія“ відноситься тільки до віри в Бога. Отже зовсім легко приходитьсЯ говорити про „віру“ атеїстів, а про „релігію“ атеїстів уже не так зручно говорити, бо хто не признає Бога, той не може мати ніякого зобов'язання, ніякої повинности супроти Бога. Атеїст

і сам себе буде називати, що він „безрелігійний“, а навіть деколи скаже, що ніби він „у ніщо не вірить“, що він ніби не має ніякої віри, тільки „науку“ признає.

Та ми, свідомі многозначности людських слів, не можемо вязатися тим популярним способом говорення, але мусимо дійти до сути самої речі, і щойно на цій основі оцінювати значіння популярних фраз.

* * *

Щож таке „віра“ в значінні релігії? Найширше пояснення тут буде психольогічне, бо воно абстрагує від спеціальних теольогічних характеристик віри (як нпр. у христ. теольогії, що віра це надприродний божий дар, надприродна чеснота). Релігійна віра з психольогічного становища це заголовок цілого нашого світогляду. Така вдача нашої душі, що все, що знаємо й що ми передумали про життя-буття, мусимо звести в якусь остаточну льогічну цілість, мусимо всьому надати якийсь спільний змісл, заголовок — і саме це буде наша віра в релігійному значінні. Це наша найвища орієнтація в житті-бутті, наш найвищий життєвий змісл.

Чи хтось при тім льогічно-психольогічним процесі буде вестися більше розумом чи чуттям, чи цей процес буде в нього більше чи менше складний, легкий чи тяжкий, рішучий чи боязливий, чи хтось прийде до переконання, що Бога нема, чи до загального скептицизму, чи до релігійного агностицизму, чи до позитивізму — це все буде мати характер релігійної віри. Це буде його найвища життєва орієнтація, найвищий його життєвий змісл.

У релігійній вірі ніхто не може прийти до самих позитивних тверджень; у всякій релігійній вірі є повно різних сумнівів, неясностей, невіршених квестій, бо це така психольогічна структура віри взагалі. Але з другого боку так само ніхто з розумом не може обмежитися на самому заперечуванні, бо це противне природі розуму. Отже хочби хтось твердив: „я в ніщо не вірю“, „я про все сумніваюся“, то в дійсности ці його сформулювання слів та понятя мають також свій позитивний бік. Його вискази будуть рівнозначні ось із такими позитивними: „я вірю, що в ніщо не треба вірити“; „я вірю, що про все треба сумніватися“. Коли атеїст каже: „я не вірю в Бога“, так це рівнозначне ось із тим: „я вірю, що Бога нема“. Значить, атеїсти також мають свою, не якунебудь, але релігійну віру.

Від релігійної віри ніяк людям не можна втекти, хочби не знати куди розумом кидалися. Це така природа розуму, і тут нічого не вдієш — хіба хтось добро-

вільно згодився би зрезигнувати з розуму, але це було би духове самогубство. А може би хтось поквапився й посмів твердити, що ніби він не має ніякої релігійної віри, бо ніби він не тільки вірить, але знає, що Бога нема? Такий тільки дав би доказ своєму безглузду, бо його щойно треба би вчити, що значить слово „знати“ у протиставленні до „вірити“.

Віримо в те, що знаємо тільки з критичних фрагментів, і самі витворюємо собі льогічну цілість на нашу власну відповідальність і ризико. Тому при вірі завжди можуть бути різні неясности і можуть родитися щораз нові сумніви; тут знаємо предмет тільки з його фрагментів, а не знаємо його цілості. Коли „знання“ протиставимо „вірі“, то знаємо те, що ми пізнали в цілості, або бодай з вичерпуючих критичних фрагментів, які не лишають місця для ніяких неясностей, ані сумнівів.

Невже хтонебудь розумний зважиться твердити, що кому-небудь з людей дана, чи в будучности буде дана змога в цілості пізнати буття-життя, цілий всесвіт, макрокосмос, і мікрокосмос, цілу вічність? Смішне й подумати! Сфера релігійної віри завжди для всіх людей лишиться сферою релігійної віри. З фрагментів буття-життя, що їх люди вважатимуть за критичні, рішальні, будуть люди заключувати — „пророкувати“ про цілість життя буття. Отже це завжди буде релігійна віра, а не наука, коли під наукою розуміємо знання у протиставленню до віри. Також слово „наука“ дуже ріжнозначне. В найширшому значінні „наука“ це, все, чого люди колинебудь навчали або навчають, отже також мітольоґія, теольоґія, всяка гіпотеза. Але коли науку протиставимо релігії, то під наукою можемо розуміти тільки певне знання, яке виключає сумніви.

Отже це ясне, як сонце, що атеїзм не є наукою, але релігійною вірою в буквальному розумінні.

* * *

Атеїсти зовсім певно мають (релігійну) віру, але чи вони мають також релігію? Значить: чи їх віра накладає на них якусь „повинність“, якесь „зобов'язання“?

Так, накладає, бо це так мусить бути з природи самої речі.

„Незалежна етика“ це такий самий релігійний фалш нових часів, як і те, що ніби атеїзм є наукою, а не вірою. Нема й не може бути ніякої незалежної етики, але всяка етика залежна від своєї релігійної віри. Етика це ніщо інше, як практичний — моральний бік релігійної віри.

„Незалежну етику“ атеїсти так назвали тільки тому,

що вона не залежить від віри в Бога. Алеж вона залежить від атеїстичної релігійної віри і є в цілості тільки експресією її практичного боку.

Етика це збір наших обов'язків, що впливають з нашої релігійної віри. З психологічного становища етичні закони це середники до ціли, а ту ціль визначає релігійна віра, наш найвищий змісл життя. Тому то: яка віра, така етика.

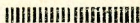
Те, що християнин почуває себе етично зобов'язаним до моногамії, до нерозривности подружжя, випливає з його релігійної віри: що це така „божа воля“. Могометанин має тут інакше поняття про „божу волю“, тому полігамії та нерозривности подружжя не вважає за недозволене етичне відношення.

Буквально так само є також у атеїстів: ціла їх етика залежить від їх релігійної віри та її спеціальної модуляції. Славна атеїстична „Етика“ Баруха Спінози у своїй цілості і в подробицях залежна від його філософічного погляду на світ, отже від його релігійної віри. Атеїст — альтруїст буде себе почувати зобов'язаним робити добро ближнім без усякої надії на винагородження зі сторони Бога; буде резигнувати з надії на друге життя; загально кажучи: він буде мати потіхи зі своєї віри (які його віра зможе йому давати) і страхи зі своєї віри: своєрідні сумніви будуть його переслідувати, мусить погодитися з прикростями, що їх альтруїзм тягне за собою, і т. д.

Те саме треба сказати й про атеїста-егоїста, тільки що модуляція його релігійних потіх та страхів буде інша: він буде вважати, що йому все вільно робити для своєї приємности, алеж через те він попаде в різні тяжкі „обов'язки“, в „затягнені на себе довги“ (як нпр. в ненависть інших людей, ворожнечу), а з посмертного життя він також мусить резигнувати.

Все те буде впливати з релігійної віри атеїстів, з їх найвищої життєвої орієнтації. (Абстрагуємо від того, що людина в своєму діланні не йде завжди за своїм розумом, але дуже часто за своїм чуттям — проти своєї віри. Тоді людина грішить. Алеж це буває в усіх вірах, тому атеїсти під цим поглядом не творять виїмку — хіба тільки в тому значінні, що атеїстам завжди легше буде піти за своїм чуттям, бо вони по своїй вірі, не мають ніякого всевидучого судді над собою).

(Продовження буде)

о Володимир Кармазин

Передумови Катол. Акції у нас

Питання Кат. Акції стало темою міркувань і дебат на сторінках преси і журналів, темою викладів на курсах, соборчиках і конференціях. Значить, — справа Кат. Акції актуалізується, нвбирає життєвого значіння.

Всетаки тяжко вона родиться. Мусить поборювати неодні труднощі, усувати неодно упередження, навіть таки у самих священиків, що мають стати природними її носіями. Можна почути ще тепер такі вискази на тему Катол. Акції: К. А. це чужа квітка, принесена з італійського підсоння, яка непридатна до нашого ґрунту; К. А. це новий баласт, який ще більше обтяжить і так вже обтяженого ріжними справами, парохіяльними і громадянськими, священика. Інші знов уважають мильно К. Акцію виключно як нову організацію та, здвигаючи раменами, кажуть: тепер то вже чоловік не дасть ради. Вже й так в парохії повно ріжних організацій, а тут приходить ще одна і то „примусова“.

Такі і тим подібні погляди на справу Кат. Акції курсують. Коли взяти під увагу ще й те, що світські ще кривішим оком глядять на цю справу, як шкідливу появу для нації, то з того видно, що ідея Кат. Акції не легко приймається, а ще тяжче входить у життя.

Що справа Кат. Акції викликає тут і там деякі застереження, то це річ зрозуміла і звичайна. Бо кожна нова ідея, хоть як шляхотна, стрічається звичайно з певним упередженням та пасивною поставою. Вона мусить перебути час проби й обсервації і вимагає відповідного підготування почви, на якій має зродитися.

Коли маємо говорити про передумови Кат. Акції, то мусимо сказати: щоби ідея Кат. Акції набрала належного розгону і цілою силою могла увійти в життя, треба підготувати для неї відповідну почву, а саме приготувати її прилюдну опінію та виховати для неї тих, що мають її переводити.

Засадничою передумовою росту Кат. Акції буде в першій мірі перевиховання всіх тих, що мають її вводити в життя. Кажу перевиховання, а не виховання, бо ходить тут про те, щоби вихованих вже в католицькому дусі спрямувати в інший напрям католицького життя, ніж дотепер, щоби католицькому рухові надати нового змісту. Вихованих людей до Катол. Акції маємо; є ними всі практикуючі вірні, яким треба ще зашіпити ідею Кат. Акції. Школу перевиховання мусять перейти як священики, так і вірні.

І. Перевиховання священика.

Священик має перевиховати себе теоретично і практично.

Теоритично мусить священик повести себе в тому напрямі, щоби позбутися всяких упереджень і подбати основно зрозуміти ідею Кат. Акції. Він повинен дійти до переконання, що Кат. Акція є *конечністю* „*sine qua non*“ не титулом зарядження церковної влади, але силою вимог душпастирювання в сучасности, яке „*per se*“ домагається і зродило потребу духа Кат. Акції.

Священик має тямити одно, що найважливіше, а саме: Катол. Акція не є виключно організацією, але полягає у внутрішнім духовім наставленню священика і вірних. Її завданням є витворити в першу чергу нового духа у християн, що zorganizував би їх до апостольської співпраці. Катол. Акція є душпастирською метою Св. Духа в сучасности. Вона несе зі собою нового духа, апостольського, а не форму. Катол. Акція надає духа, а форму люди і тому вона різна в різних сторонах. Духа Катол. Акції мусить набрати наперед той, що є керманичем Катол. Акції в парохії, щоби його розбудити у вірних, то є священик. А того духа не дадуть священикові два—три реферати чи статті. Щоби його набрати, мусить священик вчитуватися в літературу про Катол. Акцію, а особливо пізнати основи Катол. Акції, на яких вона опирається. Найкращою літературою про Кат. Акцію, яку кожний священик має в себе, є св. Євангелія і Апостольські листи. Там знайде він все, що треба йому про Катол. Акцію знати і звідти набере того духа, якого жадає Катол. Акція, а позбудеться всякого упередження.

В практиці вимоги духа Катол. Акції будуть:

а) Священик перестане уважати себе виключним диктатором, як це було дотепер, і не буде абсолютним у виконанню своєї волі — „по сему бить“.

б) Священик стане радше інспіратором кожної акції, буде безнастанно заохочувати і впливати на парохіян, щоби задуману ним річ перевели.

в) Дасть можливість парохіянам виконати те, що вони заміряють і буде їм в тому допомагати, розуміється, як не буде це противитися порядку, а буде спасенне для парохії. Буває, парохіяни хотять щось справити до церкви, домагаються якогось богослуження, місії, харитативної акції то що. Є це правильні позначки Катол. Акції і в тому треба їм піти на руку, хотяй це їх ініціатива. Для справи Катол. Акції причиниться ще й те, коли священик буде прислухуватися голосам критики своїх парохіян та вирозуміло і належно до них ставитися. Він нехай слідить відрух своєї праці в парохії, а в голосах критики дошукується слухних

домагань парохіян до нього. Часами виловить у тих голо-сах цінні перли, що можуть ясным світлом освітити релігійне життя в парохії і священникові вказати дорогу по праці.

Такі і тим подібні моменти повинен узгляднити священник, маючи на увазі справу К. А.

II. Перевиховання вірних.

Багато священників жалується, що К. А. не йде чомусь в їх парохії, що не можна ніяк її зорганізувати, бо люди держаться остеронь і з резервою. Є такі, що хваляться успіхами, що вдалося їм заложити кружки К. А., що вдалося їм втягнути трохи молоді і думають, що вже все зробили, що в них К. А. в повному русі.

В дійсности не є то ще К. А. І довго прийдеться нам скаржитися, що справа не йде, коли будемо тої думки, що Кат. Акцію можна заложити одним розмахом, що сила і зміст її полягає на основанню кружків. Коли будемо глядіти на К. А. під кутом виключно організаційним то певна річ, що справа не піде вперед.

Щоби К. А. розвинулася, треба в першій мірі звернути увагу на підготовання до неї парохіян, муситься їх до тої справи підготувати і виховати.

Виховання парохіян належить повести в такому напрямі.

Так священникові як і вірним треба наперед зацікавити ідею К. А. і в тому їх виховувати. А дух К. А. вимагає певного звороту в релігійному життю. Він вимагає спрямовання світських до активності в церковно-релігійним життю. Життя індивідуальне каже скерувати в русло загального життя Церкви; до особистого освячення додає ще обов'язок освячувати других, значить душпастирювати та дбати про загальне добро Церкви. К. А. вимагає також заінтересувати вірних долею Церкви й вложити на їх рамена тягар співвідповідальности за ріст Божого Царства на землі.

Такий є дух Кат. Акції. Тому що він вимагає поважного звороту в поняттю католицького думання, не дасться таких ідей відразу накинути вірним, але треба підходити до них систематично і планоно. До пізнання духа К. А. краще буде допроваджувати вірних посередньою дорогою, як безпосередньою, значить, щоби вірні самі відчули потребу К. А., а згори її не накидати.

Головним виховним чинником, яким диспонує священник, є проповідь. Її то мусимо ужити у вихованню вірних до справ К. А. Вона має стати пропагатором К. А. Проте проповідь мусить бути достосована до часу і дещо змодифікована.

Належало би звернути увагу на такі річі.

1) Проповідь мусить перестати бути шабльоновою. Її

треба укладати в дусі К. А. В кожній проповіді узгляднювати момент К. А. Укладати її так, щоби висновком її була ідея К. А., як її дезідерат.

2) В проповіді належить узгляднювати більше св. Письма, а радше проповідати св. Письмо, а не зі св. Письма, як це було дотепер, бо св. Письмо є джерелом Кат. Акції.

До спопуляризованя К. А. причиниться в значній мірі відповідна література, особливо муситься подбати про журнал чи часопис для справ К. А., але популярний, для народу. У нас ще такого, на жаль, нема. А повинні бути. Він необхідний — на взір німецького „Der Laie in der Kirche“. З ідеєю К. А. належить не тільки теоретично зазнайомлювати вірних, але практично треба втягати вірних до послуг К. А.

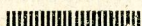
І так: слід заінтересувати вірних справами парохії. Нехай вони не стоять осторонь і здалека приглядаються, що робить священник, але належить втягати їх в обовязки парохії, щоби вони знали, що мають теж якесь значіння і що без них не діється ніяка важніша справа. Тому священник не буде полагоджувати сам важніших справ, як це бувало, але в порозумінню з вірними і за їх відомом.

Через таку участь вірних у справах чисто церковних при звичаємо їх дбати і думати в справах Церкви, а так поволеньки впровадиться їх в царину релігійно морального життя парохії. До справ К. А. краще підходити делікатно, не нагально, отже тільки через належне підготовання. — Бо це є справа не одної хвилини, не означеного часу, але довшого протягу часу.

Коли нам священникам нелегко було відразу схопити змісл К. А., то тим тяжче приходитьсь те саме вірним, які, виховані в одному напрямі, не скоро даються повести в інший.

Добрим приготованням до К. А. буде впровадження в родинях спільних молитов і поручення молитов за різні потреби, а також запровадження в церквах спільних молитов, в першій мірі на інтенцію зрозуміння духа К. А. серед світських. Не можемо того забувати, що інший є, що сіє, є інший, що дає ріст і тому від молитов за успіх К. А. треба цю акцію починати —, бо духа К. А. дає св. Дух.

Розбудження духа К. А. є найважливішою умовиною її росту, — а це становиться через систематичне підготовання і перевиховання священників і вірних: Тоді організаційна частина вже прийде легко.

о. Омелян Квіт

Навчання релігії для доросту

Учити й виховувати молодь, не легка справа. Виложити научний матеріал після книжки не штука, але штука научний матеріал перещіпити в душу молоді. Йде про те, щоби виплекати в молоді таку моральну силу, яка змушувала б її після навченого жити. Тому ми називаємо учителів і виховників мистцями, різьбарями молоденьких душ, характерів!

На жаль, ми бачимо, як цих мистців для людських, молоденьких душ мало. Є багато „різьбарів“, які лише здебільша обтісують м'яке дерево, лишаячи на боці цілі стоси твердих брусів. Тому й наслідки їх виховної праці незначні. Лиш маленький гурт дійсних характерів виходить, і брусів ніде не бракує.

Візьмім під згляд учителів навчання і виховання релігійного. Вони вчать, виховують, і жаліються, що успіхи праці маленькі. Чому? Бо вони схоплюють лиш саму, м'ягеньку серединку шкільної молоді, яка вже інстинктом і задушевними почуваннями склонюється до релігійного життя. Зате обома, крайніми бігунами цього дитячого, шкільного світу, ми майже не зацікавлені. На діввору у передшкільлю та перших двох початкуючих клясах, і на доріст, що кінчить школу, ми маємо рукою. Перші, кажемо, ще маленькі і дурні. Нехай підростуть, навчаться читати, тоді порозуміють науку. Другі, себто доріст, кажемо, це вже премудрі, зіпсуті, і нічого з ними не вдіємо. Для серединки маємо програми навчання, пляни, методи, підручники, тощо, але для цих найменших і для доросту немає у нас випрацьованого ні пляну, ні методи, ні жадного підручника. Плекаємо деревце і задивлені тільки на його било. Але який корінь воно має в долині, і яку корону має на горі, цього ми не бачимо. І в цьому саме лихо. Де нема належної основи і відповідного завершення, там ціла будова на ніщо здалася.

Поминаю вже справу навчання і виховання цієї найменшої дрібноти, а спинімся над доростом. Маю на увазі кінцеву клясу вселюдної школи, кляси доповняючих шкіл і фахових. Тут маємо до діла з доростом, який знаходиться у дуже небезпечному віці життя, що глибоко заважає на дальшому уложенню його будучого зрілого життя. Вчити і виховувати цю молодь дуже трудно. Ця молодь з засади замкнена у собі, у відношенню до старших стається недовірливою, змагаючи до, ще незрозумілої, власної, самотійної ідеології й ділання, дуже схильна до сумніву і критики

всякого авторитету, а при цьому рішуче і скрайно переконана у своїх поглядах.

Наслідком такого психологічного наставлення, ця доростаюча молодь дуже податна на всякі антирелігійні підшепти, моральні збочення і молодечі промахи. Ще до недавна у фахових школах находився у нас все гірший елемент, себто молодь, яку прогнано з інших шкіл, або менше здібна молодь, яку батьки від напасти посилали вчитися фаху. Щойно тепер громадянство навчилося трошки більше доцінювати фахові школи, а її учнів не вважати за упосліджених. Знову молодь доповняючих шкіл, обертаючись не все у пригожому оточенню ремісничих і інших варстатів, нахлипалася там всякого згіршення і передчасної зрілости, і через те у справах релігії збайдужніла. Ця молодь на вечірній годині релігії лиш всміхається, або перетомлена цілоденною фізичною працею, байдужа на все, дрімас у лавці.

Тому катихит, ідучи на годину релігії для доросту, мусить добре приготувитися до неї, та передумати методи навчання. В першу чергу повинен уникати гострого професорського тону і твердих висловів, бо молодь на цьому пункті незвичайно вражлива і легко можна її зразити до до себе. Катихит тут має бути не тільки учителем, але й душпастирем. В тій цілі мусить навязати особистий контакт з кожним учнем з окрема, та відповідними розмовами, радами й порадами здобути собі його довіря. Вихованка треба трактувати як свого доростаючого приятеля, що шукає помочі. Та при цьому не треба надто популяризувати себе і знижуватися, бо тоді втратить авторитет й повагу, а поважна праця буде трактована як забава.

Метода навчання не може бути лише викладаюча, але теж випроваджуюча й розговірна, щоби дійти до ядра збочених понять ученика і їх викорінювання, опісля спростування й упорядкування його фалшивих поглядів. Фахові й доповняючі школи не виховують людей учених, але практичних християн католиків з пересічними відомостями релігійних правд. Тому катихит мусить науку релігії переплітувати відомостями й прикладами з практичного життя і змагати до того, щоби злагіднити конфлікт у совісті учня. Молоді люди ідеалізують кожну дрібницю, і чуючи або видячи суперечности між суб'єктивними поглядами та переживаннями, і незмінними засобами христ. віри, губляться в лабіринті соціальних кличів. Вони, живучи у місті й обертаючися між ріжними людьми, приносять з собою до школи вже цілий запас ріжних відомостей й життєвих поглядів, набутих чи підслуханих випадково, без глибшого освідомлення.

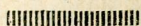
Тому при науці релігії у таких школах треба узгляднювати такі питання, як: Христова наука і відродження

людства, кат. Церква й культура, реформація Лютра, секти і їх руїнницька робота, значіння католицької місії, католик в родинному життю, католицьке подружжя і цивільні шлюби і розводи, передчасні знайомости і їх наслідки, наречений, муж і жінка, домашнє виховання, католик в громадянському життю, моральне значіння праці, ремісничі цехи і фахові організації, громадянські установи, професійні союзи і станові звязки в християнському світлі і їх завдання, добра дочасні і право приватної власности, що таке соціалізм, що таке большевизм, робітничє питання (в світлі енцикліки „*Rerum novarum*“), працедавці і зарібники та їх відношення до себе, що таке Католицька Акція, значіння кат. преси, гр. слов. обряд, і т. д.

Ось така година релігії, оживлена й насвітлена прикладами з життя, християнської етики й соціології, все буде живо цікавити учеників, та при тому буде розвивати в них христ. католицький світогляд і ідеологію. Ясна річ, що не все удасться нам вичерпати уложений матеріал, та всеж таки хоч побіжно треба його перейти, кладучи вагу на важніші місця, щоби заправити учеників до молитви і до совісного заховання Божих і церковних заповідей.

Треба взяти під увагу, що цей міський доріст найбільше зіпсований і найбільшу шкоду приносить кат. Церкві. Молоді душі, викривлені в заранню віку, вже ніколи не дадуться направити. А ми так мало уваги звертаємо на них. Скільки наших катихитів по містах вчать цей доріст по школах, за довгі літа може вже пізнали його, та не випрацювали досі якогось пляну навчання, не устійнили якоїсь методи та не видали окремого підручника для цього доросту. Монотонно, млаво преходять години і молодь шукає розвязки важних життєвих квестій на вулиці, у кнайпі, в бруковій пресі, та інших закамарках. Але там христ. католицького погляду певно не виробить собі. І наша українська молодь, якої так багато найшло до міст, сходить на манівці. Вона стає передчасно зрілою і ця зрілість добиває її.

Тому катихити, що вчать у вище згаданих школах, повинні справу доросту таки щиро взяти собі до серця та хоч допискою у газеті час до часу подавати якісь відомости з цієї ділянки виховної праці.

Канонічна візитація в Струсові Теребовельського деканату в 1760 р.

Протокол візитації писаний, з латинським наголовком:
„*Visitatio generalis, Dioecesis Leopoliensis. Trembowlensis decanatus in Officialatu Brzeżanensi, Anno 1759 — 1760 per Rv-*

dum Dmnum Nicolaum Szadurski, Protonotarium Apostolicum, Causarum Curiae Episcopalis Iudicem Delegatum“.

(Слідус по польськи з домішкою латинських слів).

1/II 1760¹⁾ Miasteczko Strusów...

Cerkiew pod tytułem św. Mikołaja, Arcybiskupa Mireńskiego (а нема „Перенесення Мошів“., як се дійсно є) на fundamencie kamieniem podmurowanym, cała z dębiny różnietej, o trzech wierzach gontami pobitych. Posadzką z płytów in quadrum kamiennych tylko nierówno ułożoną w sobie mającą, za konsensem Illmi Domini Athanasii Szeptycki, Eppi Leopold. (ut narratur) w R. 1720 jak docet na odzwierzu nadpis wystawiona, a od Przewielebnego olim X. Leontego Rymbały pro tunc Dziekana Trembowolskiego successive pobenedyktowana, sama w sobie pomierna, do której drzwi na pasach żelaznych lipowe, na zamek także żelazny abintus, abextus zaś na skobel y kłódkę zamczyste, około tej Cmentarz kamieniem w stosy taksowanym, obwiedziony. Na tymże Cmentarzu, przy fортце murowanej Dzwonica na słupach dębowych wiązana, y gontami pobita, na której dzwonów trzy niewielkich, a czwarty trochę większy. W cerkwi mensa proporcjonalna, z kamienia murowana dwoma tuwałniami ciężkimi, y białemi a obrusem ze spodu pokryta, pod pierwszą z tych Antemiss Ill. Domini Athanasii Szeptycki Eppi Leopold. Anno 1723. to z Reliquijami. Nad mensą obraz „Ісїа Нііка“ (ми перечитали Ісус Ніка) z floresami po bokach z obrazem nad sobą Boga Ojca snycerskiej roboty subtus Cymboryum téjże snycerszczyzny y malowania niewielkie, zamczyste, w którym Puszcza cenowa cum SSmo na wierzchu krucyfix drewniany cum Corpore, po bokach lichtarzów mosiężnych trzy większych ze świecami woskowemi, a dwie mniejszych z tróycami; Dzwoneczków dwa; jeden mosiężny, a drugi spiżowy; Trybularz mosiężny jeden, Miseczka na antydor cenowa; Ampulek szklanych para; Myrnice cynowe cum oleis sacris utcunque conservatis. Zertownik a latere sinistro ołtarza bardzo szczupły, płatem białym we dwoje zszywanym pokryty, nad którym in contiguitate na blacie drewnianym obrazów dwa, jeden Архієреїа, a drugi SSmae Trinitatis, a wzgórze Bmae Virginis Mariae na płutnie maleki; Płaszczénica na płutnie malowana; Antypedium w paski bagazyowe różnego koloru u mensy.

Sprzęt cerkiewny: kielichów dwa, jeden srebrny wewnątrz (може посріблюваний) y po wierzchu floresami wyłaczany, z Pateną i gwiazdą takowemiż a drugi cenowy z Pateną y Łyżeczką podobnemi, do których Wozduszków mniejszych trzy, a większych cztery z różnych materyi; Welów

¹⁾ Всі підкреслення мої.

wielkich cztery jedno grodetorowe w kostki cytrynowe, drugie atlasowe czerwone; trzecie kamkowe w kwiaty, a czwarte lamowe białe, brzegami lamą czerwoną okładane; Puryficatorów trzy; Korporałów pariter trzy; Aparatów cztery; ieden atlasowy czerwony, ze stułą y manipularzami takowymiż; drugi kamkowy na dnie zielonym w kwiaty kompanką srebrną obłożony; trzeci popielaty w kostki półiedwabny z wierszchem zielonym ad instar adamaszkowym; czwarty łyczakowy żałobny z wierszchem kitajkowym w kostki, podarty nec ad usum zdaly (вельми бідна церква, було тільки 3 фелони), Itero stuła iedna iedwabna koloru cynamonowego stara; Humerałów trzy; Pasków dwa, jeden pstry wełniany, a drugi z farbowanych nici kręcony, — Ąlb trzy jedna szwabska a dwie z płutna domowej roboty; Item krzyż srebrny duży, tylko w sedesie złamany, y materji bogatey kawałek, z którey wozduszków kilka bydź może. Obrazy Архисреј з Апостолами, Пророками i Carskimi Wraty; y Namistnemi obrazami, staroswieckiey roboty y malowania, z którego teraz Deisus po części z farb opeliży, y mieyscami złuszczony; Przed temiż Апостолами świecsześć na lichtarzach drewnianych; a przed Архисреєм w żelaznym oboyczyku troyca woskowa duża. Przed namistnemi Obrazami Postawników dwa na lichtarzach drewnianych, toczonych; na tychże obrazach zasłonek dwie, jedna bagazyowa, na dnie kafowym, a druga iedwabna stara, tak też i koronek mosiężnych dwie; na Obrazie namistnym Bmae Virginis koralików niewielkich sznurków trzy; y order senatorski ze srebra wyrobiony. — We środku Cerkwi na ścianie lewey Passya (chrystusowa) Xtusowa stacyami, y Sąd lego ostateczny, na płutnie malowana, tamże y Obraz Bmae Virginis in forma Czenstochowiens.; także na płutnie: Po prawey zaś stronie nad kryłosem obraz ieden S. Demetrego na płutnie, a poniżej tego drugi S. Parascewy, na bławie drewnianym; krzyż Processyonalny drewniany duży; chorągwi wielkich dwie, muzulbasem czerwonym y małych dwie, kitajką niebieską w kostki circum obłożynych.. W Babińcu Obraz Processyonalny, z iedney strony cum effigie S. Mkołaya a z drugey S. Onufrego na bławie drewnianym; Tetrapod obrusem z koronkami u dołu, y firanką iedwabną czarną pokryty; Chrzcielnica w Babińcu na święconą wodę z alabastru misternie wyrobiona.

Książki cerkiewne: Ewangelium w aksamit czerwony prawne, na którym blach po jednej stronie pieć, a po drugiej puklów srebrnych cztery; (заввага: те Євангеліє, видане 1690, є дотепер в добрім стані i уживається все). Tryod Switna: y Postna; Tryfoły; Oktoich Wielki (ці дві останні книги з року 1738 i 1758 є до нині) Apostoł, Irmoły, Czasosłowiec, Psalterż, wszystkie te druku Lwowskiego; Mszał;

Trebnik; y Troie Nabożeństwa Uniowskie: Niektóre z nich a normam correcta Illm. olim Metropolitani, typis edita poprawne, y wszystkie pro hoc loco popodpisywane.

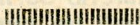
Grónta cerkiewne 1-mo: Rezydencya kapłańska, na gróncie miejskim od Walentego Tokarskiego za zł. 40 kupionym, przez ninieyszego Parocha wystawiona. 2-do Ogród: za bramą od immediate przeszłego akolity za zł. 8 kupiony na $\frac{1}{2}$ dnia orania [Дальше слідують поля орні і сіножати з описом границь після днів орки, разом поля 23 дні орки, а сіножатеї на 8 косарів]. — [Сусіди: Михайло Губчак, Марцінко Войтович, Францішок Раба. Imci pan Ginowski]. — I tych gróntów iako terazniejszy Paroch pacifice zażywa, zeznali to pod sumieniem Sławetni Łukasz Batycki, Jacenty Poszeliuiny, Jan Kostiów, Jakim Burmistr Obywatele y Parafianie ejus loci.

Paroch mieysca Wielebny Xdz Jan Zaniewicz, za Prezenta lw Imci Pana Franciszka Salezjusza Potockiego, Krayczego protunc koronnego sub die 25-tego Inii 1748, A-o datowana, poświęcony ab Illmo Onuphrio Szumlański Eppo Premisliens: et Sede vacante Diecesis Leopoldic: Administratore, superque Formulas Consecrationis sua de Datto w Walawie die 8-va Iulii dicto A-o produxit: Metryki czworake należycie pisze: Parafianów ma N-o 66 i ciż o wino ex collecta elemosina starają się, a na Proskury czasem mąki noszą. Szkoły y Bractwa hoc loco nie masz, a szkoła zaraz przy Cerkwi znajdujesią, która teraz ob defektu Diaka formalnego pustuje. Diakowi Parafianie Parowi płacą po szestaku jednemu, a piesi po groszy sześć na rok, y dwa razy do roku po groszy trzy świętecznego, krom innych obwencyi. Dzieścinę z Pasieki kapłańskiej, na wyż wyrażonych gróntach stawianey, Dwór quotannis bierze w przeszłym roku pni sedynaście, a w terazniejszym sześć, tylko że za różne donatywy tegoroczną Imci Pan Komisarz tych Dóbr kondonował. U Sosi żydówki y u Srula Doktora kucharki ritus nostri pronunc służą.

Decretum Reformationis. Wielmożny qui supra Grlny Dyecezyi Lwowskiey Wizytator, pro primis chcąc quo ad interiora Cerkwi Parochialney Miasta Strusowa, uczynić reformacyą, posadzkę w niey poruntowaną, dobrze, y równo ułożyć, Żertownik zbyt szczupły rozszerzyć, et decenter przystroić. Krzyż srebrny w sedesie złamany naprawić, z apparatusu żałobnego, de quo supra do zażywania niezdalego, stuły, lub wela wielkie do kielichów, z kawałkami materyi dosyć piękney Sub nulla supellectilis Ecclesiastice forma walaiącejsię wozduszków większych y mniejszych zrobić po parze Wlbmu Xdzu lanowi Zieniewiczow, tudzież y Parafianom tamesznym serio zalecili co

wszystko in quantum by do Wielkiej nocy w samym skutku niestało, tak na rzeczono X-a Paroch, jak y Parafian Jego kanonną animadversyę. Przyrzekł. Przystępując daley do zabiezenia wielóm extra Ecclesiam nieporządkiem, jako te 1-mo że szkoła pustuje dla utrzymania się Diaka należytego, czego przyczyna po części dla Wielnego Xdza Zienewicza redundat, ex quo ten przedaży swiec ex consuetudine w tym kraju na Diaków należących, onymże zabrania, et plerumque do usług i robót gospodarskich rad pociąga; więc odtąd, aby Diaków pro beneplacitu suo, Parafianie sami, byle statecznych, y do powinności swoich zdałych, de consensu jednak Przewieleb. X. Dziekana, et non in poenam dla kłutni z X-dzem Parochem stawili, y do sprzedawania świec, tak podczas odpustów bywać eo loco zwykłych, jako i zawsze w Cerkwi dopuścili, pod karą 30 grzywien in casu cujuspiam contraventionis ordynował; Diaków zaś o trzeźwe zachowanie się, pilność do chwały Pana Boga, y posłuszeństwo w rzeczach duchownych Xu Proboszczowi pod stu plagami upomniał, w czym seriam attendentiam Przewlb. X-u Dziekanowi in Commissis zostawił; 2-do iż u niewiernych, Sosi żydówki y Sruła Doktora chrześcianki obrządku Ruskiego służą co jako iest contra prohibitiones Apostolicas, tak polegając na Processie Pastorskim eo intuitu przed laty kilku w Diecezyą wydanym one za wyklęte w Cerkwi Parochialnej Strusowskiej, przez trzy niedziele ogłosić, y o nieprzestawianiu z niemi wiernych X-tusowych upomnieć, dysponował. 3-tio tandem co się tycze szczupłości gróntów, y że z tych, chociaż ex usu poświętnych Dwór dziesięcinę pszczelną corocznie bierze, i neo W-bnego X-a Parocha po rezolucyą y wyżej opisaney specyfikacyi melioracyą do S. W. Kollatora odesłał et super resolutissimum visitatoriale officium w czasie miesiący trzech informować przykazał, hac sua sententia ad praemissa mediante.

o. Теодор Цегельський.

o. Г. Костельник

Релігія розпусти

(Докінчення)

Далі авторка описує товаришки Марфи по доли-недолі „Сухомлин була довга на ціле ліжко, її живіт, повний води випинався під ватовою ковдрою, як церковна баня(II). Голос мала грубий, різкий, весь час заживала якісь кроплі і боялася зарази.

Коло неї лежала хвора на астму й цілком глуха Корольова. Найменший рух або коли її тулуб зїзджав з трьох рожевих в пасочки подушок в долину, викликав в неї несамоचितий кашель. Лице жінки синіло, з очей котилися сльози. вуста ловили повітря, наче викинута на сухе риба. Руки, конвульсивно дерли на грудях сорочку“.

„У сусідки Марфи Миколаївни нічого не боліло, хворіла вона тільки на старість. Її голова, схилена завжди на лівий бік, була з тієї сторони цілком лиса...“ Інші були півдіотки. Але ця галерія „гниючого оточення“ Марфи ще не скінчена. Нащож авторка умістила тут ще й божевільних? „Часом до вікна Марфи підходив батюшка, молодий, тихий, повний тяжких думок, що спалив свою невірну жінку враз із її коханком, а сам збожеволів“.

„Нервував Марфу Миколаївну тільки один хворий. Це був жидок, хворий на манію переслідування... Маленький, худий, з великою головою і рудим волоссям, з ластовинням по всьому тілу, зі зеленими несамовитими очима... дуже неохайний; штанів йому не давали, а довгу сорочку скручували і затикали за спину, як це роблять на селі мами, коли їх діти вчаться повзати... Він на бігу збирав камінці і, минаючи вікно, коло якого лежала Марфа Миколаївна, жбурляв їй на ліжко“.

Щоб образ того „дому страждання“ вийшов ще поганіший, авторка доправила його ще й з боку „розкішного життя“.

В літі до Гогольцової, одної з товаришок Марфи по долі-недолі, приїздила донька, Ольга Захаровна, в котрій підкохувався надзиратель. Часом Ольга виходила на город. Її зараз оточували хворі. З боязким здивуванням вони мовчки оглядали дівчину зо всіх боків. Відважніші торкалися до її рук і сукні, в їх безумних очах спалахнула гостра страдницька пожадливість. Її завжди це тішило. Схвильована чисто стихійним, напів звирячим бажанням божевільних мужчин, вона голосно реготала, крутилася між ними, як вовчок, з хворою цікавістю заглядала в їх помутнілі від похоті очі, бючи сміливіших по руках“.

От „що кумі на умі“, це вона всюди й вишукує, а чогось іншого ані не зацікавлює. Але тут це тенденційно всунене: щоб показати, що також для божевільних та знеможених цілком життя є пристрасне кохання, тільки що вони вже не „годні“ й ніхто їх не хоче.

„Дяк не забував про Марфу Миколаївну. Пару разів на місяць приносив їй овочів зі свого садка, роздобував їй книжок. Таким способом вона перечитала його псалтиря. „Небесний Світ“ Фламаріона, сонник, різні співанки, Сон Пресвятої Богородиці, видання поволжських безпоповців. Одного разу дяк приніс товсту книгу без початку й кінця

професора Кус про науку гіпнози. Марфа Миколаївна зпочатку переглянула її побіжно, потім прочитала уважніш розділ про самогіпнозу і задумалася. Пару днів вона вагалася, а опісля ршила лікуватися способом Кус“.

Ці „дані“ авторці були потрібні, щоб виказати, яке низьке духове заінтересування було в Марфи (що вона читала?) і — хто а ргіорі догадався би? — щоб якось умотивувати самогубство Марфи.

Марфа — для свого марного щастя — ще хотіла подужати, і стала лікувати себе методом автогіпнози. „Вранці, коли палата ще не прокидалася, й вечорами, коли засипляла, Марфа Миколаївна випростовувалася на ліжку, протягала руки вздовж тіла, заплющувала очі, зосереджувалася думками тільки на своїй хоробі й голосно вмовляла в себе, що вона поправляється, що її ноги рухаються і вона може ходити... на обрію радісного передчуття в далекий туманний перспективі непевности, перед очима жінки маячів хрест з негасимою лямпадою“ — себто Марфа ще хотіла піти на могилу свого мужа.

Автогіпноза не помагала. Марфа пробувала встати, та це їй не вдавалося, тільки терпіння змагалися. Але з автогіпнози залишився такий наслідок, що Марфа втратила критичність у тому, що вона може, а що не може.

Одної ночі, коли збудилася, дуже живо відчула запах бозу, який запах дуже любив її покійний муж. Марфа конче хотіла досягнути рукою боз, що десь недалеко біля неї стояв, простягнула руку, нахилилася, впала з ліжка і забилася.

Авторка діпняла свого, здійснила також на Марфі свою „фільософію“ до кінця: Марфа, хоч чесна й релігійна, покінчила таким марним самогубством — тому що любила, а любов тягне за собою катастрофу. Дрібна любов, дрібне щастя, дрібне й самогубство — всетаки самогубство, спеління в огні любови.

Але цей кінець Марфи має ще й собі відповідний епілог.

Вранці найшли Марфу на долівці мертво. Прийшли два півбожевільні брати, щоб взяти мертво Марфу до трупарні. Один з них, коли виходили з трупом, в „дверях обернувся й стривоженим, повним смутку голосом, промовив:

— „Панчоха померла!“

Це не є вираз трагедії чесноі Марфи, її обезцінення людьми, але голос „чічероне“, що пояснює галерійні експонати.

І ще не кінець!

„Потім ліжко Марфи Миколаївни прибирала Гандзя (служниця). Насамперед викинула з шуфляди столика білу коверту з засохлою галузкою, опісля витягнула фотографію

в зеленій плюшевій рамі. Довго розглядала білявого старшину з капітанськими відзнаками й понесла фотографію до себе, в куток. В третій прийшла перекупка за піріжками (що їх звичайно купувала від тих знеможених стариць). На столику Гогольцевої коло піріжка стояла зелена плюшева рама, а з неї виглядало лице її доньки з високою зачіскою, з довгими сережками в ухах“.

Аж тут кінець.

Значить: мертва Марфа опинилася в трупарні, авторка не дала їй ні гробу, ні імени не полишила по ній. Але розкішній Марії авторка висадила розкішний нагробний пам'ятник! А життя своїм ходом даліше „чавить“ знеможених: прийшла перекупка за піріжками, а в плюшевих рамках, де була поміщена фотографія мужа Марфи, тепер опинилася фотографія життєрадісної доньки Гогольцевої..

Якби під цим оповіданням, на самому кінці дати формально тенденційну завагу, яку зміст оповідання оправдує в цілих 100 %: „Глядіть, дівчата, ось так виглядає життя чесної жінки!“ — то кожна чесна людина з обридженням відкинула би від себе книжечку Ржепецької. А так, як є, де ця тенденційність реальна, а формально невисказана, книжечка тим небезпечніша: вона не може не затроювати молодих душ, а вони може й не будуть свідомі тої духової зарази.

* * *

Про третє оповідання прийдеться нам небагато говорити. Воно має заголовок „Любов артиста“.

Актор Самійленко в одному провінціальному містечку в часі своєї гри в театрі побачив чудову жінку. Вона була „наче те весняне завітчане дерево... подібна до білого лебедя, вся біла, якась прозора“. І зараз закохався в ній до безтями, по представленні побіг за нею, дігнав її в товаристві Остапа Антоновича, антрепренера (театрального підприємця) того самого театру, заговорив до Остапа Антоновича, і так познайомився з тою красунею. Панове підвели даму під її дім, по дорозі вона сказала декілька сердечних компліментів Самійленкові. Панове попрощалися з дамою — опісля виявилось, що вона називається Ева Саноцька (певно від російського „сан“, отже „достойна“). Але Самійленко ще вернув під той дім, де мешкала Ева, вона відчинила вікно, бо прочувала, що Самійленко ще верне до неї, вийшла до нього в шляфроку, і того вечора зажили вони собі всього чару любови. Ева перша, сама обняла актора й притягнула його до себе, — бо саме такий жіночий тип авторці подобається. Ева звірилася Самійленкові, що вона його вже два рази стрічала в житті і конче хотіла познайомитися з ним, але не мала сміливости. Самійленко досі ще не знав,

ані як вона називається, ані чи вона дівчина, чи замужна. Шалена любов про такі „дрібні“ речі не питає! — по науці авторки оповідання. Коли вони по тому вечорі кохання стрінулися слідуєчого дня, оповідає Самійленко: „вона дивилася на землю біля своїх ніг. Я не зводив очей з її повік. Ось вони затремтіли, піднеслися й на мене глянули великі, перелякані очі. В одну мить я прочитав у тому погляді жаль за тим, що сталося вчора“. Та небавом Ева переступила той поріг засоромлення, дозволила Самійленкові, щоб цілував її руку, потім „вона простягнула руки, взяла ними мої й положивши їх собі на пасі, запитала:

— Коли відіждеш?

— В шестій.

— Ну, то підемо до клюбу снідати разом“.

Актор виїхав до іншого містечка з театром. Третього дня дістав від Еви лист, що зачинався словом: „Єдиний!“

В тому листі Ева ще не підписалася іменем, тільки „Завжди твоя“. Зате виложила свою любовну філософію: „Я прийняла твою любов і дала відпочинок твоїй голові на моїх грудях.

Я переконана, що це було не перший раз, що ми вже існували колись на землі, ділили з тобою кусник хліба, що одно й те саме дерево давало нам тінь і прохолоду“.

„Тепер у наших грудях тоскно плаче бажання не розлучатися. Але, Сергію, як тільки наші ноги стануть на спільну шаблину з мріями прожити на висоті парою орлів, глум тряхне драбиною й, як пару гнилих грушок, скине нас у долину будня. Тут ми почуємо пісні про зневіря, сумніви в недовговічність людського чуття“.

Заколисані тією колісанкою, прокинемося одного дня, холодно й байдуже глянемо один одному ввічі“.

„Не шукай мене, Сергію! Згодом задрімає туга в наших серцях. Тоді при вечірних зорях будемо тепло, без муки благословити наше коротке, як світ блискавиці, щастя!“

Це, як знаємо, філософія самої авторки — всюди одна й та сама: ціллю життя є шалене вільне кохання, яке тільки коротко триває. Десь по трьох роках Сергій Самійленко в одному губерніяльному місті на дорозі стрінув Еву. Вона кудись відїжджала автом з Остапом Антоновичем — чи як його жінка, чи тільки так собі, це в оповіданні замовчане. По дорозі до авта Ева сказала до Самійленка:

„Я та сама, Сергію, я не змінилася, мені так радісно і тяжко“.

„Ні, Сергію, я не жалкую, бо зустрілися ми сьогодні з вами з тими самими почуттями, як і розсталися. А коли б жили разом, булоб у нас звичайнісеньке легалізоване подружжя“.

Як бачимо, також це оповідання є агітацією за „віль-

ною любовю“, а проти легального подружжя. Справді аргументація цього останнього оповідання не є згідна з реальною логікою другого оповідання, бо в „Вічний Лямпаді“ показується, що в легальному подружжі щира й щаслива любов може і впродовж 26 років цвісти — але щоб затерти значіння цієї реальної логіки, авторка, як ми бачили, садистично знущається над нею — і саме це найогидніше в її оповіданнях.

Щож це все? Жахлива отруя для душ — духова зараза, пропагування й гльорифікування „морального рака“! Якщоб були це порнографічні оповідання, то вони були би менше небезпечні. Ржепецька найбільшу розпусту поручає в формі релігійної та філософічної авреолі, отже руйнує не тільки етику, але враз і релігію.

* * *

А тепер повернім до „Передмови“ Л. Нигрицького. Він пише: „А сьогодні даємо нашим Читачам нову збірку оповідань Ржепецької, оповідань, що їх можна назвати малюнками жіночої душі.“

Вміє малювати стани жіночої душі О. Ржепецька, вміє їх передавати так тонко й так глибоко, як рідко котра з українських письменниць“.

„В письменстві, так, як і в житті, є люди чесні й фальшиві. О. Ржепецька є чесною письменницею. Розгортає нам завіси жіночої душі просто й безпосередньо, нічого не прибільшуючи й нічого не зменшуючи. Не оправдує, не обвинувачує, ні не старається знайти яких-небудь злагіднюючих обставин. Може це кволість, а може сила ховається на дні душ героїнь оповідань Ржепецької, — невідомо, — так, як невідомо, що скривається за словами старинного філософа, який, вдивляючись в очі жінки, сказав:

„Так є, як є!“

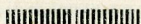
O tempora, o mores! Було би несправедливо і замало, колиб ми сказали, що тут стільки дурниць, скільки слів. Тут щось більше — зачадження ума! Автор сипле фразами, що їх начитався, а вони сходять на гірку пародію. Ржепецька „чесна письменниця“? — Хіба тільки зі становища В. Винниченка, але не зі загального людського становища. Ржепецька саме антипод до чесноєї письменниці, бо безцеремонно фалшує життєві вартости, укладає їх, як сама хоче, а не як вони дійсно в житті виступають. Ржепецька не прибільшує, не зменшує, не оправдує, не обвинувачує? Відповідаю: „Кінь би з того сміявся!“ Ми бачили, що в неї кожде слово безшабашно реально-теденційне.

Ржепецька вміє малювати стани жіночої душі? Писати про „амори“ найлекша річ. Тай тут Ржепецька йде най-

лекшою дорогою. В белетристиці треба розбуджувати цікавість, фасціонувати читача. Одні автори відзначаються „льо-терійним фасціонуванням“ (ситуаційні напруження), інші поетичними описами, інші глибиною думок. Нічого з того нема в Ржепецької. Вона пише вузько й плитонько, а цікавість викликає в читача тільки тим, що життя вартости вивертає до гори корінням — воює проти звичайних, прийнятих поглядів. А це найдешевіший спосіб белетристичного писання, бо звичайність не фасціонує, а всяка незвичайність уже сама собою (і без усякої поетичної за-раски) фасціонує.

Справжня письменницька геніяльність саме в тому, щоб те, що нам здається „звичайне“, схопити глибше, інтимніше, отже незвичайно, цікаво — і будуючо, а не руйнуючо.

Як з кінцевого речення „Передмови“ видно, Л. Нигрицький мав скрупули, що в оповіданнях Ржепецької етика не є в порядку, але закrywся марними фразами „невідомо“ та „так є, як є“. Ой, „відомо“, дуже добре „відомо“ і не є „так, як є“ — але це безцеремонне пропагування „релігії роз-пусти“ — найстрашнішої духової зарази, яка тільки може бути.

Ширім добру пресу

На деканальному соборчику в Стрию 28. XII. 1936 р. я виголосив доклад про те, „якими засобами почати й по-вести Католицьку Акцію у стрийській окрузі“. Зясувавши особливі труднощі, які в минулому спинювали розвій цієї великої ідеї та нинішню пригожу хвилю, я підчеркнув, що першим етапом в розвиненню Католицької Акції в Стрий-щині є упорядкування і покликання до життя мертвих до-тепер брацтв. Інтенсивна і витревала праця душпастиря в брацтві крім своєї першої цілі — внутрішнього усовер-шення членів брацтва має увінчатися ще й другим осягом, а саме — витворити зпоміж братчиків чи сестриць певне число індивідуальностей, що будуть гідні підняти стяг Ка-толицької Акції — стати світськими апостолами й помічни-ками душпастиря в голошенню засад Христової віри і мо-ралі. Ця підготовка розчислена на довгий час, а тимчасом можна і треба і то пекуче треба розвивати Католицьку Акцію, християнізувати усі ділянки життя парохії уже від зараз. Проте в закінченню реферату я звернув увагу на два могутні до цього засоби, а саме:

- 1) масове ширення католицької преси
- 2) харитативну діяльність.

Зясувавши ці дві конечности, я подав до відома Всеч.

ОО. кондеканальних, що саме під цю пору переводиться проба масового поширення католицької преси в селі Добрянни, стрийського повіту і то дуже успішна. На прохання оо. кондеканальних я обіцяв подати до загального відомо успіхи нашої пропаганди і тайну тих успіхів, себто техніку пропаганди. Словною це доручення з нарочним опізненням, щоби переконатися про тривалість нашої акції. Нехай жеж наш досвід послужить усім прихильникам української релігійної й національної преси як скромний приклад перших спроб її пропаганди, приклад, що його треба би може й уліпшити.

До пропаганди української католицької і національної преси в селі приготовлено усіх парох'ян відповідними проповідями, а кольпортерів заправлено до праці в окремих конференціях. Починаючи від 20. XII. 1936 р., „Гурток Апостоліату Преси“ при Молодшому Брацтві, що складався з 6 братчиків, під моїм проводом, перейшов ціле село, около 240 хат, заохочуючи господарів, господинь, робітників і молодь до передплати. В пропаганді узгляднено тижневики і місячники релігійного характеру — легкого стилю і приступної ціни, як одинокі відповідні для нашого села. Гурток стрінули парохіяни прихильно, наслідком чого зібрано ціло-, пів-, чверть-річні і місячні передплати на 317 примірників різних журналів. Подрібно:

Христос Наша Сила	123
Лицарство Пресв. Богор.	99
Українське Юнацтво	53
Голос	20
Дзвіночок	12
Промінчик Сонця Любови	10
	317

Крім того перекинено пропаганду й на прилучену Добрівляни, де осягнено для

Христос Наша Сила	10	передплатників
Лицарства Пресв. Б.	10	„
Українське Юнацтво	10	„
Дзвіночок	17	„
Шлях Молоді	23	„
разом	70	„

Від того часу кожного тижня відбувається точна роздача часописів і доповнювання неповних передплат. Село складається з п'яти дільниць: Сторонка, Кут, Горбок, Долішний і Горішний Конець, — кожда дільниця має свого кольпортера, а всіми керує начальний кольпортер, провідник Апостоліату Преси. Дільниці кольпортери у своїх кни-

гах нотують кожду видану передплатникови газету і кожду прийняту від нього суму.

Начальний кольпортер потверджує в їх книгах перебрання вплачених передплат до головної каси, а сам веде такі книги:

I. евіденція присланих скількостей кожного журналу і розрахунок з адміністрацією (виплати).

II. евіденція розділених дільницевим кольпортерам скількостей кожного журналу і розрахунок з дільн. кольпортерами (вплати).

III. загальна касова книга.

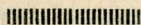
Діловодство на перший погляд складне, але прецизне і конечно, — затіснює співпрацю, виключає занедбання та легко виявлює помилки.

Наші спостереження і досвід переконують нас, що дотеперішні осяги це не солом'яний вогонь, — а тривалий здобуток. Католицьку і національну пресу нарід полюбив, число передплатників від первісного помалу самочинно зростає, кожного числа передплатники цікаво очікують, передплату доповнюють і вирівнюють. Треба тільки вмілої і постійної заохоти. Для того „Гурток Апостоляту Преси“ приготував і на днях уладив пресову анкету з рефератом і дискусією.

Від адміністрацій Апостолят дістає 20% знижки, а що кольпортери працюють безкорисно, проте гроші ті обернено на допомогівий фонд для найбідніших дітей в селі. Цим фондом завідує „Гурток добродійної діяльності“ при Молодшому Брацтві, який досі купив з того фонду одні чобітки і дві теплі курточки для дітей, що не мають в чому ходити до школи.

Коли до цього додамо, що на основі порозуміння всіх установ села „Апостолят Преси“ дістав виключне право кольпортування друків в селі і право контролі якості журналів, що йдуть безпосередно з адміністрацій, з вдоволенням прийдеться ствердити, що кожде добре поставлене в українській суспільности діло нашого духовенства скріпляє і зєднує релігійні й національні сили народу.

о. З. Н.

3 голосів преси

Православна Церква в Польщі у світлі статистики

У звязку з гостиною румунського короля Карла II. в Польщі і його приявністю на богослуженню в митрополічій православній церкві в Варшаві — появилися в варшавській польській і в львівській українській пресі фанта-

стичні на перший погляд вістки про недалеке проголошення православного патріархату в Польщі, про скликання церковного собору в найближчій майбутності, про зміни в єрархії православної Церкви і т. п. Вістка про проголошення православного патріархату в Польщі, хоч яка вона фантастична, в нинішніх умовах зовсім можлива, а з погляду державних інтересів Польщі навіть побажана, тимбільше, що польська католицька публична опінія — з огляду на ворожу поставу деякої частини польського громадянства до польської католицької єрархії, а навіть самої Церкви з приводу вавельського інциденту краківського архієпископа Сапіги — нині мабуть не дуже проти такого проголошення демонструвала б.

На всякий випадок вістки ці актуалізують справу православної Церкви в Польщі, хочаби може призначити їй відіграти важнішу, ніж дотепер, ролю в державнім життю.

Тому не від речі буде, коли ми приглянемося ближче сій Церкві, та побачимо, яку силу вона могла б евентуально представляти.

Моральна сила тієї Церкви, з різних причин, невелика і не є вона нині здібна виконати якусь місію на більшу скалю, ні в себе в дома, ні тимбільше поза межами своєї теперішньої території. Про це ми зрештою вже нераз на сторінках нашого часопису писали та докладніше зясовували й ті обставини, які цю слабість спричиняють.

У цій статті хочемо торкнутись справ загальніших та чисто об'єктивних, незалежних від сього чи такого становища до тієї Церкви, від такого чи іншого наświetлення її справ. Хочемо представити, так сказатиб, матеріяльну силу православної Церкви в Польщі, чисельність і розміщення її визнавців, процентове відношення до інших віроісповідань тощо. Покористуємось тут статтею др-а Альф. Крисінського, яку він помістив в найновішій зшитку „Oriens-y“ п. з. „Ze statystyki prawosławia w Polsce“.

Стаття зовсім об'єктивно підходить до комплексу справ православної Церкви в Польщі та влучно і вірно оцінює деякі дразливіші речі, про які нпр. нам майже не вільно писати.

„Православна Церква в Польщі, — пише Автор — що начислює після перепису з 1931 р. 3,790.000 душ, а нині понад 4 мільйони душ, становить під цю пору одно з важніших угруповань православія в Європі. Бо якщо вилучимо з рахунку стиснене кігтями комунізму, здеморалізоване пропагандою безбожництва і вповні здеморалізоване православія на областях, що знаходяться під владою Совітів, то під оглядом кількості православних Польщі — серед держав іншого ніж православія віроісповідання — припадає тепер перше,

а серед загалу європейських держав п'яте місце по Румунії, Югославії, Греції і Болгарії.

Та й під структурально-віроісповідним оглядом самої Польської Держави православ'я має велику вагу. Бо маючи між своїми визнавцями 11·8% загалу населення Річипосполитої, уступає воно кількостево тільки перед пануючою Католицькою Церквою і перевищує під цим оглядом навіть мойсеєве віроісповідання, яке так сильно тяжить на життя Польщі, хоч воно в р. 1931 числило лиш 3,124,0·0 душ і 9·8% загалу.

Про чисельний стан греко-католиків Автор не згадує, бо — не роблячи обрядової дистинкції — зачисляє нас до Католицької Церкви.

„Під оглядом свого походження православне населення в Польщі складається з трьох засадничих груп. Найчисленнішу з них творять потомки відірваних від церковної єдності б. уніятів, Білорусинів і Українців (в оригіналі *Rusinów* — моя завв.) Як відомо, те відірвання на областях Річипосполитої відбулося у трьох етапах. Найскорше зліквідовано унію на Східніх Землях, де її скасував царський указ з р. 1839, з черги рівнож примусом знищено її на Холмщині й Підляшшу, що сталося в р. 1875, врешті в роках 1926—1931, себто вже в часах Відродженої Польщі. перейшла на православ'я, тим разом добровільно, частина греко-католиків на Лемківщині. Належить підкреслити, що оскільки поворот до дисунії на областях б. російської займанщини, довершений насильством, про яке забуто почасти шойно в слідуючих поколіннях, обняв собою на довший час дуже велику частину б. уніятів, остільки в Галичині (в оригіналі *Małopolsce* — м. з.), де православію мостить шлях не насильство, тільки агітація, і то натури радше політичної, ніж релігійної, розвиток цього віроісповідання показався досі зовсім марним.

Як бачимо, оцінка лемківського православ'я і того підложжа, на якому воно зродилося й виросло, зовсім вірна, хоч нам здається, що згадана агітація не була ведена такими дуже легальними і мирними засобами.

„Побіч б. уніятів з походження — пише дальше Автор, — що становлять нині серед визнавців православ'я у Польщі головний і найважливіший складник, це віроісповідання всякнуло в себе також доволі значну частину населення, що спершу визнавало католицизм в латинському обряді, але так як і б. уніяти, було змушене покинути його. Сюди належить нпр. польська хоодачкова (*zaściankowa*) шляхта, скупчена головно на східнім Поліссю, що заховує й досі, мимо православ'я і частинного винародовлення, свої родові традиції; на-

лежать також розсіяні по цілїм просторі засягу православія численні селянські родини, що виводяться з давніх польських осадників, нині переважно в різнім ступні зрушені, інколи навіть так ґрунтовно, що тільки назвища свідчать про їх первісну народність і віроісповідання. Що більше, багато православних духовних признається нині явно до свого польського, а тимсамим латинсько-католицького походження. Латинниками були рівнож — нині вже православні — чеські кольоністи на Волині. Для доповнення реєстрації треба теж згадати тут православних Поляків зовсім свіжої дати, а саме ті, на жаль досить численні, одиниці, які в останніх часах перейшли і далше переходять на православія для одержання недопускального в Католицькій Церкві розводу.

Уступ цей, в зрештою на солідній підставі опертій статті — трошки неповажний і заносить поезією та не дуже відбігає від подібних статей ославленого „H. Kuryer-a Krak.“, який зовсім не припускає можливости існування української ходачкової шляхти, а всі назвища, закінчені на — *ський* уважає чисто польськими назвищами. Та так воно не є і не було. Не тільки ходачкова шляхта була в нас, але були великі на той час магнати й вельможі „руського роду і руської віри“ — всі оті Острожські, Сангушки, Вишневецькі, Четвертинські, Заславські, Корецькі, Глинські, Сапїги та інші, „імже ність числа“, на яких опиралося ціле державне життя давньої Польщі. Що ті роди перейшли згодом, під впливом обставин, в чужий релігійний і національний табор, це справи не змінєє і годі нині говорити, що кожний шляхтич чи кожний, хто має „шляхотське“ назвище на — *ський* мусів бути Поляком. Це довільна фраза, а не науковий аргумент.

„Врешті третю групу православних, мабуть чисельно найслабшу, творять напливові елементи, що прийшли до Польщі зпоза теперішньої східньої границі. Це з одного боку родини Росіян, переважно урядників, осілих в Польщі вже за часів російського панування, а з другого російські й українські азилянти і втікачі, що знайшли захист в Польщі щойно в часі війни і по її закінченню.

Так чи інакше православія в Польщі в своїм теперішнім демографічнім складі мусить бути узнане на всякий випадок явищем свіжим, бо ж іще перед 100 роками його тут майже зовсім не було. (Це теж ненауковий аргумент! — моя завв.).

Теперішній засяг православія в Польщі обнимає Волинь, Полісся і Новгородщину в цілости, далше східні області Виленщини, Білосточчини, Холмщини і Підляшша. Крім цього дрібніші групи православних

стрічається теж декуди на замкнених католицьких територіях близько віроісповідного пограниччя, як також в деяких дальше на захід положених містах, як Варшава, Каліш, Лодзь, Пйотрків і т. д. Про недавно повстале вогнище православ'я на Лемківщині вже згадували. Виступає воно в полуднево-східних повітах воєв. краківського і в полуднево-західних повітах воєв. львівського“.

„Числа і відсотки православних у відношенню до загалу населення в воєвідствах, вповні або лиш частинно обнятих засягом цього віроісповідання, представлялися дня 9. XII. 1931 р. ось як:

воєв. волинське	1,455.882	— 69.8 %
воєв. поліське	875 803	— 77.4 %
воєв. новгородське	542.333	— 51.3 %
воєв. виленське	324.738	— 25.5 %
воєв. білостоцьке	304.667	— 18.5 %
воєв. люблінське	210.373	— 8.5 %

З зіставлення бачимо, що властивою доменою православ'я в Польщі є головню воєв. волинське і поліське, при чому Волинь візначається найвищим числом, а Полісся найвищим відсотком православних. Щодо інших воєвідств з більшою кількістю і відсотком православних то творять вони тільки в воєв. новгородським більшість, і то дуже незначну, зате в воєв. виленським і білостоцьким тримаються на рівні не надто сильної, а в Люблинщині навіть зовсім слабой меншости.

Числа і відсотки православних, замешкалих поза областю шістьох згаданих воєвідств, в порівнянню з відповідними числами, що торкаються тих воєвідств, зовсім маленькі. Так н. пр. воєв. краківське має 13.000 православних (0.6 % загалу), м. Варшава і воєв. львівське по 9.000 (0.8 % і 0.3 %), решта воєвідств загально 23.000 (0.1 % — 0.2 % загалу). У всіх 11 воєвідствах православної „діяспори“ мешкає тільки 54.000 православних, що робить заледви $1\frac{1}{2}$ % загалу православного цивільного населення, замешкалого в Польщі. Крім того в війську перебувало в р. 1931 около 20.000 православних. Цей факт доволі ясно увидатнює насилення концентрації православ'я виключно тільки на області Східної Польщі.

Багато докладніше, ніж сумаричні воєвідські дані, вяснюють квестію розселення православ'я в Польщі, як теж ступінь опановання цим віроісповіданням поодиноких областей цифри перепису 1931 р., які торкаються повітів.

Устійнім передусім на згаданій підставі ту частину простору поселення православ'я, на якій право-

славне віроісповідання переважає. І так зпоміж 264 повітів, на які ділиться польська держава, є загалом 28 повітів з абсолютною більшістю православних. До них належать всі 11 повітів Волині, всі 9 повітів Полісся, далі 5 повітів воєв. новгородського (Новгородок, Несвіж, Слонім, Барановичі й Стовпці) і врешті 3 повіти Віленщини (Молодечно, Дзінсн і Вилейка). Варто зазначити, — рідко Автор — що ані воєв. білостоцьке, ані люблінське, ані тим більше жадне інше воєвідство більшості православних в ніоднім повіті не має.

Загальна поверхня простору, замешкалого переважно православним населенням в Польщі, має 95.000 km², себто майже $\frac{1}{4}$ поверхні цілої держави. Значіння цього будь що будь великанського простору переваги православля в деякій мірі ослаблює його територіяльна неоднотайність. Бракує йому тяглости, бо складається він з двох незв'язаних з собою частей, з яких одна обнімає 3 повіти Віленщини, а друга решту повітів.

Знаємо вже, що цей простір є теж під віроісповідним оглядом неоднотайний. Бо на 4,250.000 загалу населення числить він (в р. 1931) несповна 3 мільйони православних, себто пересічно не більше, як 70% загалу. Розглядаючи поодинокі повіти, ця неоднотайність проявляється в багатьох місцях ще виразніше. З одного боку показується, що деякі під господарським оглядом найбільше занедбані і, додаймо мимоходом, неткнені досі плугом католицької місіїної акції повіти середнього й східного Полісся мають відносно дуже високі відсотки православних (Камінь Коширський — 87.4%, Дорогичин — 85.6%, Столін — 83.7%, Косів — 82.2%, Кобринь — 81.9%), а також, що високим відсотком православних визначається теж пов. Крем'янець на Волині (80%), що має на своїй території найважливіші духові осередки православля в Польщі. З другого боку в низці інших повітів числа перепису виказують ледви незначну більшість православних, як у пов. Володимир (58.5%), Дзінсн (55%), Стовпці (54.4%) і Вилейка (53.8%). А решта повітів простору переваги представляє: Луцьк (60.7%), Костопіль (64.3%), Рівне (65.9%), Горохів (69.9%), Ковель (72.6%), Сарни (72.9%), Здолбунів (73.3%), Дубно (76.2%) і Любомль (76.7%) на Волині, — Берестя (62.9%), Пружана (75.5%), Пінськ (75.9%) і Луїнець (78.8%) на Поліссю — та Барановичі (61.5%), Слонім (70.2%), Несвіж (71.8%) і Новгородок (72.6%) в воєв. новгородським — виказують відсотки православних, зближені до пересічних.

Бачили ми даліше, що простір переваги пра-

вославія окружений з усіх усюдів, з виїмком півдня, поясом теренів, що належать ще до простору засягу цього віроісповідання, але мають вже тільки меншість православних. Цей пояс, ріжно у своїх відтинках широкий і з відсотком православних 10—50% в поодиноких повітах обнімає: середущу Виленщину з повітами: Постави (44.5%), Браслав (20.7%) Ошмяна (14.4%), північну частину воєв. новгородського з повітами: Воложин (41.5%), Щучин (36.2%) і Ліда (12.5%), східню частину воєв. білостоцького, яка давніше належала до гродненської губ., з виїмком м. Білостоку, з повітами: Волковиск (47%), Більськ (45.2%), Гродно (40.8%), Білосток (15.6%) і Сокілка (12.9%) і врешті східні повіти воєв. люблінського: Грубешів (37.8%), Володава (29.7%), Томашів (27.3%), Холм (23.1%), Білгорай (17.9%) і Біла (15.6%)“.

Як бачимо, Холмщина, оця одна з найстарших волостей Української Землі, внаслідок сталого латинського напору із Заходу і внаслідок божевільної царської політики (насилльне знищення Унії, глупа й неперебірлива русифікаційна політика і т. п.) стратила свій первісний український характер і треба багато інтенсивної праці, щоби врятувати бодай те, що ще досі залишилося. На жаль, священиків — Українців церковна влада в останніх роках звідтам переносить, а туди посилає самих Москалів або русотяпів.

„Для докладности можна ще згадати ще дальше на захід висунену групу повітів з дрібненьким відсотком православних 1—10%. Сюди належать повіти західньої Виленщини: Вильно—Троки (1.3%), Свенцяни (1.4%), м. Вильно, так довго і так безуспішно перемальовуване на „істинно руске“, Сувальщина з повітами: Августів (1.1%) і Сувалки (1.2%), кілька повітів західньої Холмщини і Підляшша: Любартів (1.4%), Радзінь (1.9%), Красностав (3.6%) і Замость (4.5%), а вкінці 4 повіти, як показується, неслучно з боку православних розреклямованої, а в своїй масі і дальше вірної катол. Церкві Лемківщини: Новий Санч (2%), Ясло (2.3%), Кросно (3.7%) і Горлиці (4.7%).

Дрібні групки православних в тих повітах це останні відприски хвилі православія, що її побідно далеко на схід відсунула віра і витревалість католицького населення в мученичій Холмщині, яка помалу відступає на Виленщині й у Білосточчині, як також наступає крикливо, та без більшого успіху, на гірські бастіони католицизму на Лемківщині.

В інших частинах Польщі, себто в воєв. західніх, в б. Конгресівці з виїмком Сувальщини, Холмщини

і Підляшша, як теж і в цілій Галичині, поза згаданими 4 повітами Лемківщини, православні не доходять в ні-однім повіті нввіть до 1⁰/₀ загалу населення.

Отсей короткий перегляд актуального стану православної Церкви в Польщі — кінчить Автор — всетаки вистарчає, щоби оцінити її зачіння для релігійного життя не тільки Польщі, але теж цілої Східної Європи. Воно справді дуже велике. Передумовою цього, мимо різнородного національного складу, різноманітного походження поодиноких груп населення та відсутности територіяльно-віроісповданого згущення, є те, що православія в Польщі зібрало майже цілу скількість своїх визнавців на обмеженім терені, дальше їх велике число, зростаюче до того ще скоро шляхом природного приросту і врешті широкі можливости духового впливу на інші Східні Церкви.

Коби те велике значіння Церкви в Польщі, так недавно зрештою брутально відлученої, могло колись знайти належний вислів в започаткованню нею знов свого історичного післанництва на шляху, що веде до сповнення мрій цілого християнства! А тою мрією є все була єдність у Божій Церкві“.

Стільки Автор. На жаль, нинішня православна Церква в Польщі не тільки не має охоти сама започатковувати реалізацію цього історичного післанництва, але вона просто панічно боїться усяких спроб, які мають на меті зліквідувати нещасний церковний роздор.

Що так воно справді є, мали ми вже нагоду нераз переконатися на підставі різних енуціяцій православної церковної єрархії та на підставі статей, поміщуваних на сторінках православної преси.

Нині зареєструємо черговий голос православної Церкви в Польщі, яким вона відкидає саму думку про якесь церковне поєднання, підсуваючи, як і все, ініціатором тієї ідеї нещирість, підступ, туманення очей і т. і. Варшавський православний митрополичий орган „Слово“, ч. 22 (407), з 30. V. 1937, в статті „Зачѣмъ насъ изучаютъ?“, подаючи до відома своїм читачам, що в Римі відбувся ще один унійний зїзд (це зїзд з ініціативи „Associazione Cattolica Italiana per l'Oriente Cristiano“, що відбувся в днях 2—6 травня ц. р., про що ми в попередньому числі реферували — моя заввага), пише з їдливою іронією про унійні змагання, що їх веде католицька Церква, м. ін. таке:

„Да, православное славянство не можетъ пожаловаться на недостатокъ вниманія къ себѣ со стороны Рима... Взять только послѣднее время: пышный унійный Конгрессъ въ Бѣлградѣ осенью, унійный Съѣздъ

во Львовѣ зимою, теперъ — въ Римѣ. Прибавте семинаріи и институты для подготовки „апостоловъ уніи“, отдѣльный епископатъ „спеціального назначенія“, пока существующій безъ паствы (це еп. Євреїнов для єдинених Росіян — моя завв.). Словомъ, и планы и подготовка — все задумано широко и основательно.

На дѣлѣ-то это виходить совсѣмъ жалко. Гора родила мишь: и въ Польшѣ и въ другихъ славянскихъ странахъ новое уніятское движеніе уже потерпѣло крахъ. Тѣмъ не менѣе, представители унійнаго „апостольства“ въ Польшѣ, приѣхавшіе въ Римъ цѣлою группой, желаютъ представить дѣло расцвѣтающимъ. Они, молъ, здѣсь, на Востокѣ, проводятъ въ жизнь великое дѣло, интересующее Западъ лишь теоретически. Осуществляютъ же они свою задачу тремя способами: 1) научнаго изслѣдованія вопроса, 2) молитвы и 3) практическаго апостольства“.

Авторъ статті спинюється на першій способі унійної праці — научнім і ставить запит, на який відразу і відповідає:

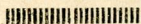
„... насъ изучаютъ какъ друзей или какъ враговъ? Какъ друзей — нѣтъ, потому что хотятъ дискредитировать нашихъ богослововъ, ищутъ у нихъ несогласованности, слабихъ мѣстъ, упрекаютъ въ неопредѣленности.

Какъ враговъ? Но такъ изучать хорошо предъ объявленіемъ войны, а здѣсь позунгомъ представляется унія, т. е. „объединеніе“. И къ тому же, здѣсь стремятся свести вѣроисповѣдную разницу до минимума (підкреслення моє) и для этого пользуются всевозможными натяжками и ухищреніями“.

Для автора статті вже сама обставина, що богословська наука Заходу старається звести догматичні різниці Сходу і Заходу до мінімум і так помалу усувати причину церковного роздору, страшно. Він і ті, кого він репрезентує, бояться церковного єдинення, як найбільшого нещастя, так, начеб церковна єдність не була Христовим заповітом і так начеб над її реалізацією не працювали, колись і тепер, і кращі представники незєдиногого Сходу. На думку автора „унія для православного народу в Польщі — це *onus saeculorum*, „бремя ряда вѣковъ“, найбільший тягар, який йому приходится нести.

Після таких заяв, як ось щойно наведена, годі надіятися, щоби керманичі православної Церкви в Польщі могли у найближчій майбутности „взятися знов за реалізацію свого історичного післанництва на шляху, що веде до церковної єдности“.

X.

На маргінесі наших імпрез*)

I.

„Українська Захоронка“ має дві молодечі прикмети: широкий розмах і свій „кольорит“. Використовує їх теж уміло і щороку краще. Останній її виступ у Великому театрі в дні 9. травня ц. р., уладжений „українськими дітьми Божій Матері“, не тільки виявив якраз оті прикмети, але дав щось більше: прилюдну і на мистецькому рівні поставлену маніфестацію християнського виховання української дитини. Саме свято, влаштоване під протекторатом Високопреосв. Митрополита і обох львівських Владик, своєю різноманітною програмою і педантним добром молодих виконавців поодиноких точок зуміло притягнути львівську публіку, яку відразу полонила перша точка: „Божя Мати — княгиня України“, живий образ дітвори з захоронки на тлі хору богословів. Декому не під смак були византійські чи пак грецькі декоративні одяги малих статистів. Плитка думка. Навязання до традиційних джерел нашої християнської культури, а тим більше до джерел культу Богородиці було якраз виявом глибокого, консеквентного і педагогічного підходу до суті справи.

Ми радше у поклоні „дітей“ добачили б небажану і „звісвітнену“, а при тім банальну форму поклону. Клясична східня форма, взята в мистецьку раму, була б чудовим і тонким викінченням і доповненням першої точки. Виступ хору богословів стояв, як звичайно, на високому рівні, проте в думі про „Почаївську Божу Матір“ ми воліли б в інтерпретації більше тепла. „Пречистий блеск“ у виконанні учениць шкіл СС. Василіянок, був націхований тою принадною свіжістю і безпретенсіональністю, що мусить кожному подобатися. Інсценізації „Марійка“ і „Благовіщення“ в підході і декорації насправду сильні й ефектовні, мало мали драматичности у самому виконанню; деякі необдумані подробиці дещо вражали, але не псували могутньої назвагал цілості. Музичні точки дуже дбайливо виконані, одначе на свято, призначене передовсім для молоді, трохи чи не довгі і поважні. — Це „кольорити“ поодиноких точок.

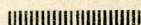
Дуже побажаним було б, щоб такі свята, виконані для „вибраної“ молоді, через виступи на прилюдних площах і більш при тупних салях, стали отвором для „менших братів“, не обнятих ніякими організаційними формами. Тоді попри внутрішні цінності, досягнулося б високовартісну ціль.

*) Ця стаття не могла з технічних причин увійти до попереднього числа. — *Ред.*

II.

Скільки то шуму в частині ліберальної і посвояченій з нею українській пресі наробила санація *in capite* „Відродження“! Прогодована свободою, рівністю і братерством (але у своїй інтерпретації) забула (оскільки взагалі про це думала) ексверхівка „Відродження“ свою пропаганду свідомого материнства, не звязану здається нічим з ідеєю анти-алкоголізму, приплющила очі на місячний випуск офіційного органу Т-ва, переповнений несальоновою лайкою на найвищі авторитети, та ще й виданий без відома нової управи, а зате Богу духа винному новому виділові інсинуувала перфідію, укриті наміри й ін. Та молодий ідейний виділ зберіг зимну кров і культуру, а в невпинній праці продумував, як би то вивести ідею відродження на ширше поле, у широкі маси. Не багато, бо кілька тижнів минає, а т-во наладнавши досконало, як на наші обставини і спромогу, пропагандивний б.к справи, уряджує величавий день відродженський і стягає на площу „Сокола Батька“ понад 2000 людей, що досі на слово „Відродження“ не проявляли взагалі ніякої реакції. Незабутній митрополит Й. Сембратович, якого великий пам'яті посвячений був цей день, святкував день тріумфу. Реміснича, гімназійна, академічна молодь, духовенство, міщанство, інтелігенція приходять тут поклонитися особі та відродженській ідеї Й. Сембратовича. А великий спадкоємець його володіння, Митрополит Андрій, серед ентузіазму зібраних являється особисто на тому направду „Великому Святі Т-ва Відродження“. Вже тим самим нова Управа зістала усанкціонована у своїй ідеї і поставленню справи. Не переходитиму окремих точок багатьох програми, які на загал були без заміту. Проте на особливе підкреслення заслуговує виступ наших богословів, інтерпретований не тільки з формального боку; тут високо оцінюємо педагогічне виведення кандидатів духовного стану на арену боротьби з алкоголізмом і тим самим введення їх у площину соціальних квестій. В загальному вражали два недотягнення: виконавці інсценізованої присяги повинні були хіба поскидати капелюхи в часі складання присяги! А так і дехто з публіки стояв собі безтурботно в той, всеж таки маєстатичний момент. Друге недотягнення було з боку частини публіки: Чи перебуваючи в гостях у прихильників антинікотинізму не можна було, от так хочби з чемности, стриматися в куренню?! Товариство зібраний капітал у дні 23. травня ц. р. не сміє змарнувати. Улаштування рокового дня „Відродження“ мусить стати його аксіомом в ім'я здоров'я і сили нації.

о. О. Годунько.

Розпочалася будова церкви при монастирі Сс. Василянок у Львові

Поклик комітету будови.

Комітет будови церкви при монастирі Сс. Василянок у Львові, вул. Потоцького 95, ділиться з українським громадянством радісною вісткою, що врешті по поборенню всіх труднощів будова такого потрібного храму на передмісті Вулька—Кульпарків уже розпочалася. На розписаний конкурс на будову храму вплинули три оферти. Комітет прийняв оферту Кооперативи Інжинірських Робіт як найкориснішу з матеріального, технічного та громадянського боку. Після списання відповідної умови будова розпочалася негайно по Зелених Св'ятах. У пляні є ще в цьому році виконати т. зв. сиру будову, себто мури та вивести їх під дах. Була би це на основі кошторису більша частина будови вартості понад сто тисяч зол.

А матеріальна сторінка, спитаєте? Комітет прибирав досі у грошах та в будівельних матеріалах коло 50.000 зол.; до виконання першої частини роботи треба вдвоє стільки, себто ще в цьому році мусимо зібрати, і то в короткім часі, 50.000 зол. Тому тепер слово за українським громадянством Галицької Землі, зокрема города Львова.

Громадяни! У нас — зовсім слушно — так часто говориться приватно й публично про пекучу потребу церков по наших містах; говориться, що недостача церков є причиною винародовлювання нашого міського елементу. Так часто — і тут уже менше слушно — вину за ті занедбання скидаємо на різні чинники, тільки себе ніхто не винує! Кожний з дивним спокоєм думає, що це має зробити хтось інший, невідомо хто, тільки не я. У нас нема добродіїв фундаторів покрою Рокфелерів, не вибудує нашого храму управа міста, неможлива нині ні на селі, ні тимбільше в місті примусова конкуренція на будову церкви. Церкву мусимо збудувати ми самі і то добровільними жертвами.

Кожний з нас мусить здобутися на значнішу жертву, бо одноразову! Чи не є це лицемірством для середньо заможної людини вважати, що її обов'язок сповнений 2-, 3-чи 5-золотим датком на таку важну ціль, бо просто історичного значіння, тоді, коли за один вечір у приємнім товаристві пускаємо в каварні чи ресторані втрое або й учетверо більше? Чи не гризе сумління тих заможних міщан Львова Українців, синів рідної Церкви, що досі й малої одробини свого значного майна не дали на здвигнення храму Господнього?

Дотеперішня збіркова праця навчила нас, що все ще

таки найжертвенніші, найбільше чулі на потреби Нації та Церкви є бідніші верстви. Вдовина лепта й нині вможливила нам почати ту монументальну будівлю, що стане гордістю українського Львова. Тому ще раз апелюємо до громадянського та християнського сумління Українців, синів Землі короля Данила і кн. Льва: Шліть негайно жертви на будову нашого храму! Тоді коли не один з нас буде відпочивати на вакаціях, нехай має ту свідомість, що і його лепта причинилася до зросту церковних мурів. Не допустім до того, щоб будова спинилася серед літа через недостачу фондів! Поможім якнайскорше здвинути храм, у якому молитися буде та Божа дівчина Настя Волошин, очевидний доказ Божої Опіки над українським народом у часі його найбільшого лихоліття!

Гроші просимо слати на рахунок Комітету будови церкви при монастирі СС. Василиянок, чеком Почтової Каси Ощадности ч. 431.341. Чистий блякет чековий можна дістати в кожному поштово́м уряді.

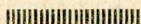
Рівночасно подаємо до відома, що торжество посвячення та вмуровання угольного каменя, пляноване певісно на день 13. червня ц. р., відложив Комітет зі слухних причин на день 5. вересня ц. р.

За Комітет будови церкви при монастирі СС. Василиянок у Львові:

о. Юліян Дзерович
голова

Гр. Гануляк
секретар

М. Віра Слободян, ЧСВВ.
ігуменя.

Всячина

Зелені Свята у Львові. Цього року, як і попередніх літ, український Львів вшанував гідно в Зелені свята пам'ять Тих, що віддали життя своє за кращу долю Народу. В суботу 19. червня відправив о. мітрат Сліпий в катедрі св. Юра соборну св. Літургію за душі поляглих героїв, а відтак па-нахиду над гарно влаштованим стрілецьким гробом в церкві. На богослуженню були представники наших б. найвищих державних і військових властей (б. прем'єр Кость Левицький і б. начальний вожд УГА ген. М. Тарнавський), б. старшини, вояки, молодь і тисячі вірних.

В перший день Зелених свят відбувся процесійний похід з усіх львівських церков на Янівський цвинтар, де від-

правлено панахиду на стрілецькому цвинтарі, а відтак поодинокі священники правили панахиди на гробах померших вірних. Гарну і змістову проповідь виголосив о. І. Ключ. В поході взяло участь кількадцять тисяч вірних, більшість яких ішла організованими рядами. Службу впорядкиків сповняли львівські соколи і члени Тов. „Сила“, які гарно вивязалися із свого нелегкого завдання. Минулого року, як відомо, городське староство на похід не дозволило, але цього року похід відбувся в порядку, спокійно і гідно, а на цвинтарі, крім маленького інциденту на гробі бл. п. Басарабової, все відбулося спокійно, із розумінням ваги моменту.

В другий день Свят святкувала Духовна Семинарія в церкві Св. Духа свій храмовий празник. На празник прибув Впреосв. Митрополит, який по Сл. Божій виголосив незвичано глибоку змістом і прекрасну своєю формою проповідь про ділання Св. Духа в Церкві, в життю священника і кандидата духового стану. В богослуженню взяло участь, крім духовенства, професорів і студентів Богосл. Академії, найвизначніші представники наших культурних, наукових і політичних установ. За обідом в великім рефектарі Дух. Семинарії о. Ректор Сліпий підніс сердечний тост за здорovia Митрополита.

По полудні відбувся величавий похід на Личаківський цвинтар. Всі процесії збиралися біля церкви Преображення Госп., звідки багатотисячні маси вірних з своїми священниками вирушили визначеними вулицями на Личаківський цвинтар. Несено сотні вінців з відповідними написами на жовтоблакитних і червоних лентах від різних установ і зложено їх на стрілецьких гробах. По дорозі співав хор питомців Духовної Семинарії і об'єднаний хор „Сурми“ і „Бандуриста“. Панахиду на стрілецьких гробах, як і попереднього дня, відправив в асисті численного духовенства о. прал. Куницький, а проповідь виголосив о. Годунько. На панахиді в оба дні був м. ін. б. прем'єр Кость Левицький і ген. Тарнавський, б. старшини та стрільці УГА. І того дня все відбулося в якнайкращім порядку, спокійно і гідно.

Конгрес Марійських Дружин у Львові. В днях 9. і 10. червня ц. р. відбувся у Львові з ініціативи централі Марійських організацій — Марійського Товариства Молоді у Львові — всеукраїнський зїзд Марійських Дружин мужеської молоді, для вшанування пам'яті київського Митрополита Рутського в ювілейний рік його смерті. На конгрес прислали своїх представників майже всі Марійські організації Галичини, деякі навіть велику кількість. Приїзжа молодь (понад 500 душ) ночувала в „Народнім Домі“ в бувшій приміщенню української гімназії, там теж діставала харчі. Ввечеря конгресу через ціле пополудне аж до пізньої ночі відбувалася в церкві св. Юра сповідь дружинників. В 7 го-

дині вечором відправив Преосв. Кир Іван торжественний молебен до Прч. Діви Марії на інтенцію успіху конгресу. Палку Марійську проповідь, навіяну молодечим ідеалізмом і повну патріотичного патосу виголосив голова Мар. Тов. Молоді, о. Іриней Назарко ЧСВВ. По молебени Преосв. Владика уділив учасникам благословення Нсв. Тайнами, після чого всі відспівали католицький гимн. В самий день конгресу, себто 10 червня (свято Вознесення Госп.), Преосв. Кир Іван відправив в сослуженню о. ігумена Чепіля ЧСВВ і оо. провідників Мар. Дружин в церкві Преображення Госп. торжественну архиєрейську св. Літургію, на якій всі дружинники, в числі понад 1000 приступили до св. Причастя. По Сл. Божій виголосив Преосв. Кир Іван, проповідь, у якій, змалювавши велике значіння Рутського для укр. кат. Церкви і Народу, візвав молодь до вірності Христови і Марійській ідеї, а молодь наче у відповідь відновила торжественно Марійську присягу.

По богослуженню сформувався на вул. Корняктів і Рутовського похід, в яким узяло участь понад 1000 дружинників. Започатковувало похід духовенство з Преосв. Кир Іваном на чолі, в ризах, і процесія церкви св. Онуфрія, відтак ішли дружинники. Дружини йшли з своїми прапорами й орієнтаційними таблицями. Замикала похід дружина львівської української державної гімназії (філія), а за нею знов священники в ризах. Похід у зразковім порядку, серед співів і музики, перейшов через пл. Св. Духа, Гетьманські вали, вул. Ягайлонську, Подлевського, Красіцьких, Мікевича і пл. св. Юра перед палату Впреосв. Митрополита. Всі дружинники передефілювали перед Достойним Князем Церкви, усталилися перед палатою, а він уділив усім архиєрейське благословення.

По тім всі удалися на подвіря св. Юра, де всі дружинники випили снідання. По сніданню в год. 12 відбулися Святочні Сходини (наради) в салі Тов. Лисенка.

На ці наради прибули всі Марійські дружинники з своїми оо. провідниками, делегатки Марійських Дружин пань, студенток і учениць середніх шкіл та представники преси. Конгрес привітав Преосв. Кир Іван, після чого проф. Ісаїв виголосив реферат н. т. „Завдання Марійських Дружин мужеської молоді під сучасну пору“. Після реферату відбулася дискусія. На внесок о. Лешука рішено вислати привіт о. Йос. Маркевичеві ЧСВВ, який є тим другим після митр. Рутського, що сів зерно Марійської ідеї між українською молоддю. Закінчено наради ухваленням відповідних резолюцій. Останньою точкою конгресу була академія на подвірю св. Юра, на яку зложилися: хор Марійської Дружини при Малій Семінарії у Львові, промсва проф. Ю. Редька про культ Богоматері на Україні та про завдання дружинників вказати

Україні, що стала царством сатани, шлях до Богородиці, нашої Покрови і Заступниці, збірна деклямація Мар. Дружини станиславівської гімназії Врхліцкого „Христос громадянин“, хор Мар. Дружини яворівської гімназії і врешті промова Впреосв. Митрополита. Вже підчас промови проф. Редька залунали могутні оклики: Слава — і понеслися оплески. Всі були наче зелектризовані. Поміж стрункі ряди молоді неслася Постать Митрополита. Високодостойний Гість цікаво слідкував за точками академії, а на закінчення промовив як Батько до своїх дітей. Порівняв християнство з іодиною, у якій Христос головою, а Пр. Діва Матірю, що входить щоденно в зносини з кожним християнином. Хто з такої родини виходить і хто є дитиною такої Матері, від такого людин мають право всего надіятися. Великі часи вимагають великих людей і жертв, а їх знайдемо передусім між почитателями Марії, від яких старші надіються великого, і здійснення того, чого від соток літ досі ще не здійснено. Щоби ті завдання сповнити, треба заєдно „просити про великі річі“ Христа і Марію. Віззав молодь, щоби старалася про своє власне освячення, про піднесення нац. культури і накинення її іншим народам, про надприродні ласки для Марійських товариств, щоби вони згуртували всю нашу молодь і видали великих людей для народу.

Марійським і католицьким гимном закінчено академію, а Митрополит під одушевлені оклики й оплески молоді удався до палати.

„Просвіта“ — Шашкевичеви. Філія „Просвіти“ ім. М. Шашкевича у Львові влаштувала в неділю, дня 13. червня ц. р. ювілейне святкування пам'яті Галицького Пробудителя з нагоди 100-ліття „Русалки Дністрової“. В святкуванні взяли участь майже всі підльвівські читальні. По Сл. Божій в церкві св. Ап. Петра і Павла сформувався процесійний похід на Личаківський цвинтар, де духовенство відправило панахиду на гробі Поета, а делегати поодиноких читалень зложили вінці. По полудні в год. 3 30 відбулася святочна академія на площі Сокола-Батька. Заласалася вона дефілядою учасників перед головним віділом „Просвіти“, після чого просвітянський хор під орудою проф. Богд. Вахнянина, зложений із 320 співаків, відспівав могутньо просвітянський гимн. Той самий хор відспівав ще „Заспіваймо разом братя“. В хорі чудові, чисті і дзвінкі сопрани й альти, слабші мужеські голоси. Святочну промову сказав ред. Вас. Глібовицький, у якій віззав просвітян любити і не цуратись рідної мови та на прапорах своєї праці виписати Маркіянове гасло: Бог і Україна. Орхестра з 80 музикантів відіграла марш на мотивах пісні „Гей гук, мати, гук“. Була ще збірна деклямація та гагілки, виконані дівчатами з Підберезець і Миклашева. Точки програми, а головню їх виконання

свідчать про національну свідомість і велику культуру нашого села. — Публики було мало, головню львівської. Разила відсутність духовенства, так на панахиді на гробі Поета (4-ох з провінції і двох львівських), як і на академії (3-ох з провінції і 3-ох львівських). Нарід шукач між публікою за своїми природними провідниками, та їх не було. А тимчагом в самому Львові щось понад 50 священників! Не дивуймося відтак, коли нарід не раз шукає собі інших провідників.

Конфлікт між держ. властями і краківським архієпископом. Ціла Польща стоїть під вражінням перенесення домовини марш. Пілсудського з крипти св. Леонарда до крипти під вежею Срібних Дзвонів на Вавелю, зарядженого краківським архієпископом кн. Сапігою, що відбулося в прияві представників краківської консисторії і комітету для вшанування памяти марш. Пілсудського. Те, як кажуть, самовільне зарядження архієп. Сапіги викликало бурю протестів серед Поляків, кризу в уряді, домагання негайно скликати сойм і сенат, анулювати конкордат, усунути архієпископа і т. д. Одним словом, в польськім публичнім життю витворилася дуже напружена атмосфера, а всіх огорнув якийсь антиклерикальний шал. Не помогло вияснення архієпископа, що він „як єпископ і сторож найдорожчого санктварія Польщі, обовязаний стерегти святість і велич місця католицької катедр, не міг байдужно глядіти, як через катедру пересувалися маси людей, не раз чужих нашій вірі, які, прийшовши зложити поклін Маршалкови Пілсудському, одночасно не раз нарушували спокій, вимаганий святістю місця в часі богослуження“ і зарядив перенесення домовини, повідомивши про речинець згаданий комітет. Однак це вияснення не помогло, а обурення й протести йдуть дальше. Справу цього конфлікту — хоч він справа чисто внутрішньо польська, але його моменти незвичайно характеристичні для польського католицизму, тому і для нас цікаві — зясовує, незвичайно спокійно і зрівноважено виленське „Słowo“, яке в числі 178 з 30. VI. ц. р. пише осьщо: „Завжди з великим болем вертаємось до вавельської справи. Бо в цілій сій справі нема ані одного ясного проміння, — а тільки самі тіни. Нема проблеску розуму — а тільки самі пристрасти. Нема далекоглядної думки, а тільки хід за настроями біжучої хвилі. — Тіло Маршала Пілсудського — це національна реліквія. Найбільша в Польщі. З реліквіями не можна не обходитися з досить великим пієтизмом, з надмірною обережністю, з доволі боязкою почесстю. Реліквія це елемент вічності — тому нідеінде не належить вистерігатися так дуже поспіху, необдуманости, підпаданням якимсь хвилевим елементам. І тому, хоча, річ ясна, належить як найрішучіше відкинути і відсунути думку, будьто

би краківський Князь-Архиепископ міг хотіти чи змагати до спрофановання тіла Йосифа Пілсудського — бо ця думка була з цілою певністю далекою — то всетаки годі не ствердити, — з глибоким жалем — що Митрополит Сапіга не дав в такій важній, такій достойній, так звязаній з культом величч і спокоєм Першого Маршала справі доказу того помірковання, тієї розсудливости й обережности, того передумання, що його громадянство має право очікувати не лиш від державних мужів, але і від Князів Церкви, а передусім від наслідника на єпископським престолі св. Станислава, Патрона Польщі... Але найприкріше те, що втягнуено в цілу цю справу Президента Річипосполитої,... який, як сказав Йосиф Пілсудський „повинен дбати про рівновагу і гармонію“ в державі... Президент повинен бути все арбітром, а ніколи стороною. Тому в випадку конфлікту між урядом і краківським єпископським ординаріатом уряд повинен був передусім так робити, щоби Президент міг „дбати про рівновагу й гармонію“. Уряд не міг і не повинен був радити Президентови Річипосполитої висилати лист до Митрополита, не маючи згори певности, що лист цей цю „рівновагу й гармонію“ приверне. Без сумніву, відмова Митрополита просьбі Президента Річипосполитої політично, чуттєво і людськи незвичайно прикра — але конституційно відповідають за цю ситуацію, так дуже небажану, конституційні дорадники Голови Держави... Голосні протести, вуличні демонстрації та погрози.. не є властивою формою політичної волі великого народу... Ніхто в Польщі не може думати про започаткування боротьби між Церквою і Державою. А до того безумовно довело би зірвання конкордату, а ляїцизація Вавелю, чи хоч би лиш вийняття королівської крипти зпід юрисдикції властивого ординарія, перекреслюють тимсамим конкордат. Демонстрації проти архієпископа Сапіги, не говорячи вже про те, що їх використовують елементи, які бажають перекреслити гарну і потрібну консолідаційну працю Маршала Сьміглого і полк. Коца, були би лише демонстрацією безсилля, негідні сильного уряду і великого народу“. — Як закінчиться конфлікт, не знати. Але з цих слів „Słowa“ можна вносити, що закінчиться він мирно.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

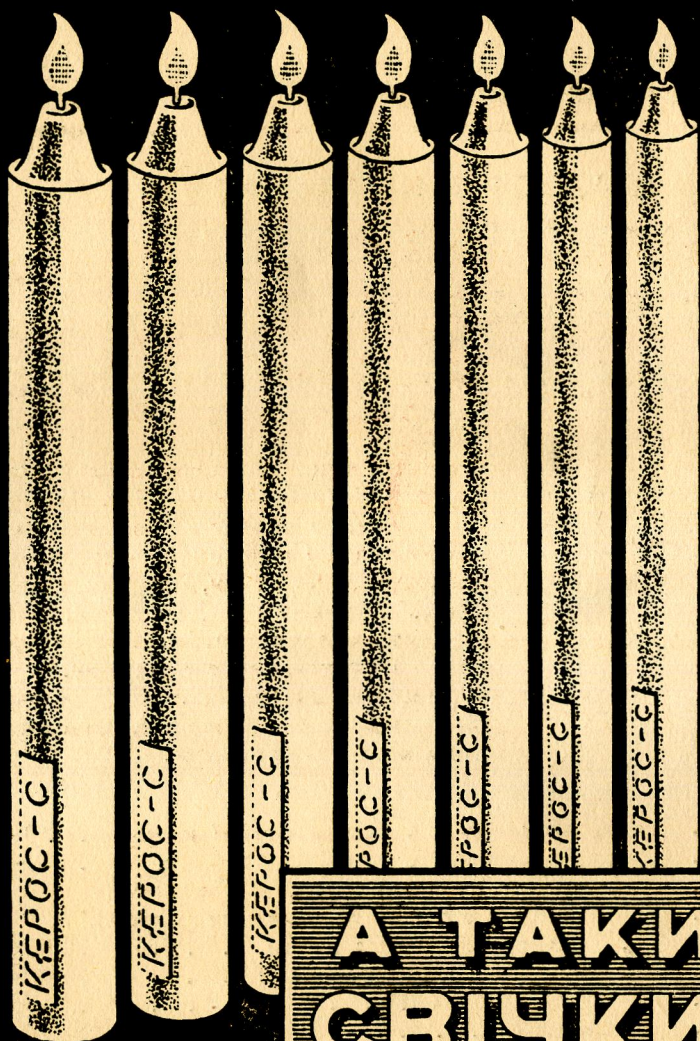
Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

**ЗНАНА ЗІ СОЛІДНОСТІ
КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
ВАСИЛЯ ХОМИНА**
у ЛЬВОВІ вул. ДОМІНІКАНСЬКА II.
Тел. 283-95

б. співробітника першорядних заведень, в Білгороді і Загребі (Югославія). Виконує всякі замовлення з обсягу мужеських і священичих одягів, як: реверенди, мантоліни, колпаки, кольоратки, папістики, загортки, порохівники, плащі, футра, фраки, смокінги, маринарки, студентські однострої і т. п. Гарнітури з власного і доставленого матеріалу.

Ціни як найприступніші. Солідне виконання, після найновіших взорів моди і випробованого англійського крою.

1. Реверенда грецька з гварантованої крепи .	80—125 зл.
2. " римська " " " .	75—120 "
3. " " " " кам'яру .	70—115 "
4. Пальто зимове з сибєрини на вовняній ваталіні	95—155 "
5. " літнє з бельської крепи	90—145 "
6. " " з кам'яру	85—130 "
7. Мантоліна римська	35— 70 "
8. Порохівник	40— 80 "
9. Колпаки	5— 15 "
10. Кольоратки	2— 10 "

А ТАКИ
СВІЧКИ

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ

НИВА

ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС
ВЕРЕСЕНЬ — ЖОВТЕНЬ
1937

З М І С Т

	Стр.
Сконфісовано	305—310
<i>Роман Лиско:</i>	
Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях	311—317
<i>о. Д. Новицький:</i>	
Ніч на Соловецькім Кремлі	318—332
<i>о. Г. Костельник:</i>	
Плутають без кінця	333—339
<i>о. В. Рабій:</i>	
Ювілей душпастирської праці священика-громадянина	339—340
<i>А.:</i>	
VI. Унійна конференція в Пінську	340—345
<i>О. Ч. Я.:</i>	
A vicino disce!	345—347
<i>о. д-р І. Гриньох:</i>	
Українці на XVI. Міжнародньому Конгресі „Рах Ромапа“	348—350
<i>Х.:</i>	
Нова інструкція Ап. Престолу в справі церковного Зєдинення	350—353
<i>о. О. Квіт:</i>	
Ратуймо сільських дівчат у місті	353—356
Нові книжки	356—357
Всячина	358—368

До цього числа долучуємо розрахункові перекази — просимо вирівнювати залеглости та присилати передплату.

Просимо повідомляти про зміну адреси, — яка у нас ніщо не коштує, рівнож і зміну поштових урядів.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Вже появилася довго очікувана „ПЕДАГОГІКА“ о. кан. і проф. Юліяна Дзеровича, 247 сторін друку, формату великої вісімки, і в ціні зл. 7. — (сім) Адміністрація Академії буде розсилати.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2·50 доляри річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

С к о н ф і с к о в а н о

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

3. Богородичні празники

(Продовження)

Положення Ризи¹⁾

(2. липня)

Хто був у театрі, знає, що смерть головної дієвої особи це знак, що вже скінчилася драма. Та ми не в театрі тепер, але в церкві. Драма, якій що року приглядаємося, не звичайна. Але особлива і дивна є сама в собі ця величава богородична літургічна імпреза. Вона навіть не кінчиться тоді, коли чолову її Постать хоронять і приваляють каменем, ні навіть тоді, як разом з душею і тіло її чудесно зникає з гробу. Здається, що й до нині так совершенно не зривав ніхто з людей всіх звязків з цим світом. А всеж таки, впевняє нас літургічна пісня, і „в успенії міра не оставила еси Богородице“ (тропар Успенія). І не тільки пісні, а цілі празники переконують нас доволі, що „в молитвах неусипающую Богородицу і в предстательствах непреложное упование гроб і умерщвление не удержаста“ (кондак Успенія). — Вже само діткнення її пречистого тіла чуда творило підчас величавих її похоронів. Та хто сподівався, що аж таку має силу Марія, що не менше чудотворною покажеться і її одежа, а навіть пояс. „Нікакоже без части оставила еси священнаго твоего тіла прикосновения недостойния раби твоя, вмiсто бо тіла твоего живоносную ризу твою всім даровала еси (кан. праз. 8 п.).

Знаючи, що її успення близько, подарувала Марія свою одежу одній вдовиці, а ця вмираючи, дівиці, і так через руки побожних дівиць переходило „одіяніє всім вірним нетлінія... (кондак празн.) аж до часів цісаря Льва I. (457 — 474). Одного разу вибралися на прощу до св. Землі два цісарські достойники, Галвій і Кандіт. Відвідавши в Назареті дім, де проживала Божа Мати, спинились вони на нічліг в одній дівиці з жидівського роду. Здивувало їх дуже і зацікавило ясне світло, що освічувало одну кімнату. Не знали вони, що ця дівиця — „яко мисленну свіщу імуще, на свіщниці трапези предлежащую; священную ризу пречистия діви“ — побожно світила біля неї багато свічок. А ціка-

¹⁾ Цей празник лише полиелейний, тому обходять його лише церковним богослуженням. Автором канону на „Положення Ризи“ є Йосиф Піснєписець.

вість їхня згодом побільшується. Вони бачуть, як до дому приходять нещасні каліки і як кождий з них вибігає звідтам здоровий і веселий. Вони випитують і скоро довідуються, що це за чудесна сила, „із неяже всяко здравіє немощним неперестанно проісходить (канон 6.). По довгих просьбах зраджує дівця тайну. Показує на кивот („рака“), в якім міститься „чесна риза“ Божої Матери. Вона в захопленню оповідає їм про свій скарб, показує незнищиму ризу Богоматери, а вони, чуючи те, клякають і моляться: „Чудес ріки Богородице от всечистия твоя ризи проісходящія, яко із Єдема напаяють лице землі благодати проливающія вірно тя чтущим воспіваєм тя“... (сідален). Немов колись на всі сторони райські ріки розливаються докруги від її одежі чудесні струї уздоровлення. Бо Марія „красотою дівства... прекрасное слово раждши“, сею ризою обвивала Того, що „одівається світом, яко ризою“ (стихира Богоявл.) „іже облаки одівающаго все небо“ (канон празн).

Довідавшись стільки гарного про „чесну ризу“ Богоматери, переносять¹⁾ її оба достойники до Царгороду і там на Влахернах будують маленьку капличку, де повстав величавий храм Богородиці. Для східної Церкви хвиля положення чесної ризи Богоматери це важна і дуже радісна подія. Сам город положенням св. Ризи набрав великої вартости, бо нею він захоронений „от безбожних інноплеменник, от глада же і труса і междоусобния брани“ (стихира). Кілько разів відтак вороги загрожували столиці, кілько разів землетрус, чи зараза трівожила її мешканців, все тоді св. риза Богоматери показувала свою особливу силу.

А храм „рай красен благовоніє духа іспущающ показався... бо... обновляється всяк приступаяй вірою і святий облобизаяй ковчег, держащий... світовидную ризу“ (канон). А „Ангели нині сликовствують в чеснім храмі і откружають чесную і святую ризу любовію і радістю“ (канон 8 п.). Тому положення чесної ризи в Влахернах це таке свято, як тоді коли перенесено ковчег завіта до святині. „Освятися вся земля... положенієм ризи твоя і Давид радується древле положенієм кивота прообразующаго тя Приснодіво“ (канон

¹⁾ Знали вони, що ця стара невіста не продасть ризи і не схочє ніяк із нею розстатися. Риза Пресв. Діви зберігалась в малім кивоті, якому вони добре приглянулись. Перебувши всю ніч на молитві, рано подякували господині і заповіли, що вертаючись, поступлять молитися перед св. Ризою. В Єрусалимі дали вони зробити зовсім подібний кивот; вертаючись домів, поступили до Назарету і знов перебували весь час на молитві. В ночі заміняли оба кивоти; принесений з собою поставили на місце того, що в нім знаходилась риза. і рано пішли з цєю памятою дальше. Не можна назвати цього крадіжю, бо вони не могли того зробити без виразної Божої волі і не для власної користи, але лиш тому, щоби св. Памятка не попала в безбожні руки (за І. Я. Луциком „Ілюстровані життя святих“, стр. 315).

9 п.). Та одначе „древняго яко воістину ківота чеснійша рака явился на землі“. Наша Церква порівнює ризу Богоматери з кивотом і стверджує, що багато перевищає вона давний кивот. Бо тут правдиве чудесне джерело! Тому взиває сьогодні: „Почерпите чоловіци здоровіє душі і тіла, рака бо всім предлежить, в нейже положися чесная риза приснодіви істочающая нам чудес струї і омивающая сердце омраченіє і страстей оскверненія і душі освящающая вірних божества благодатьми“.

І від тоді „святоє сложеніє ризи твоєя Владичице празник стяжахом“. Від тоді зачинає Церква святкувати празник „Положенія чесная ризи Пресв. Владичици нашея Богородиці во Влахерні“.

І вірить вона, що всіх нас „от землі возвладить к небеси божественна риза“ (канон 4 п.). Як простодушно висловлюється наша Церква, що на своїй одежі занесе нас Марія до неба. А це слід розуміти в такий спосіб. Почитання ризи Пресв. Богородиці робить нас гідними небесного царства. Бо коли правильно через пошану для Її ризи почитаємо Матір Божу, тоді Вона нас заведе до неба. Бо „благодать неисчерпаемую“ приносить хочби лише сама риза Божої Матери, що Її Вона „освятила осязанієм і тілесе прикосновенієм“ (кан. 1 п.). Одначе одежа Марії це рівнож чудний символ тої ласки, яку нам принесла і „нетлінія одеждею, тлінієм обнажшіяся нетлінним рождеством всіх одіяла...“ (кан. 3 п.). Ми були нагі і Вона нас приоділа¹⁾. Не лиш покрила нашу гріховну наготу, але вона на поневоленних рабів вложила царську порфіру. „Облече бо нас в ризу спасенія і в одежу веселія одія нас“²⁾. А тою ризою сам Христос, якого породила нам Марія. Бо каже Апостол „єлицы во Христа крестистесь, во Христа облокостесь“³⁾.

Положення Пояса⁴⁾.

(31. серпня).

Проминуло знов чотири сторіччя і показалось, що ще одну чудотворну пам'ятку полишила по собі Марія. Тяжко хорій жінці тодішнього грецького цісаря у молитві було обявлено, що виздоровіє, якщо положать на неї пояс Пресвятої Діви. А „чесний пояс“ лежав скритий в золотім ковчезі в храмі Пресвятої Богородиці. Коли сам Бог обявив цісаревій, що в тім поясі має вона шукати помочі, тоді патріарх відкриває ковчег і бачить, що „священний пояс

¹⁾ Мт. 25, 36.

²⁾ Ісаія 6, 10 (Проскомидія Літурії).

³⁾ Гал 3, 27.

⁴⁾ Рівнож і цей празник зачисляється до полиелейних. Автором канону є рівнож Йосиф Піснеписець IX. в:

перебиваєт нетлінен, іже нетліннеє тіло отроковици опояса“ (кан. 3 п.). Дивним способом захоронився богородичний пояс від зіснуття. Серед молитов кладуть його на недужу цісареву і вона зараз стає здорова та величає Пречисту Діву. Ось це воня „Положення Чеснаго Пояса“, яку до сьогодні святкує наша Церква¹⁾.

Тоді весь нарід столиці співав їй: „Принесла єси своєму граду многобогатний дар Всенепорочная і положила світло в сей день в сем божественнім храмі твоєм (кан. 4 п.).

Чому ж цей пояс має таку чудотворну силу?! Бо це пояс Марії, що „Бога сильного родила препоясующаго вся силою²⁾“ (кан. 1 п.) „і сего поясом яко младенца обвивала“ (сідален) „і руками святими, яко воістину опоясала“ (кан. 8 п.).

Справді, як сьогодні все блищить дивною красою. Красний пояс, що ним опоясувала Красна Дівича свого Сина, що є „красен добротою паче синов чоловічих“³⁾, знаходиться в краснім богородичнім храмі³⁾. В сю церкву входитьсь немов в „новеє небо, ідиже сокровище положиши, якоже сонце світозарно божественний пояс, лучі чудес іспускающ і всіх сердца озаряющ і страстей тьму отгоняющ“ (кан. 4 п.).

Зі всіх усядів від тепер спішить громадно нарід і черпає много цілющих ласк. Бо пояс показався: „недугующих ісцеленіє, поползнувших утвержденіє і унивающих благодушіє і заблуждающих обращеніє“... (кан. 8. п.). В виду того наша Церква діточим способом каже: Марія витягне нас до неба по своїм поясі⁴⁾. (Коли не будете як діти, не вийдете до небесного царства⁵⁾). Як простодушно і з якою святою наївністю висловлюється і тут наша Церква, наче пояс Марії це якась рятуноква линва, що пропадаючих в гріховній пропасті витягає на небесні вершини. Так! Саме почитання мощів Пресвятої Богородиці, чи це буде св. Риза, чи св. Пояс „благоприятное єя чрево обемшій“ (кондак) і „даже до нині нетлінно пребивающій“ (сідален), може заслужити нам небо. Так говорить наша церковна пісня і не заперечує цього наука св. католицької Церкви⁶⁾. Одне пояс має тут гарне символічне значення. Хто опоясаний поясом, той спритний, меткий, проворний, готовий до відпору, а тим самим він сильний⁷⁾. Тому і сьогодні не занебемо про-

¹⁾ Престольний город Греської Церкви зберігав отже 2 дуже цінні пам'ятки Пречистої. Не даром і назвався Богородичним Городом.

²⁾ Пс. 92, 1, Ісаїя 11, 5.

³⁾ „Украсися, Діво, слова прекрасно породили і во твоєм краснім благоволила єси дому пожитися красному поясу, іже твоє красне тіло, Богородице, красно опояса“ (канон 5 п.).

⁴⁾ От землі нас воззачит Богородительнице к небеси, божественний пояс твой, любовію твоєю і того возводиши“ (канон 4. п.).

⁵⁾ Мт. 18 3; 19, 13—15; Марк. 9, 36.

⁶⁾ Церква почитає і мощі й ікони не самі в собі, але в відношенню до їхніх підметів і уважає це здоровою і похвальною побожністю.

⁷⁾ Єфес. 6, 14; 1. Петр. 1, 13; Лука 12, 25.

сити Марію: „препояши нас, діво, силою пояса твого на враги укріпляючи, страсти покаряючи, присномучація і борюція нас... (стиховн.).

Бачимо, що Марія, і св. Ризою і св. Поясом, дуже прославилась у Східній Церкві. Цеж на довгі сторічча був видимий знак сили і заступництва Божої Матери. І лише Східня Церква могла сказати: „всю тя паче естества прослави Господь, всю украси Отроковице, всю тя почте паче слова Богородице, з поясом, ризою і божественною ракою“ (кан. на Пол. Ризи).

Собор Пресвятої Богородиці в Міясинах.

(1. вересня).

В вірменській околиці, біля місто Мелетини, недалеко озера Гозури стояв чудесний Міясинський монастир, що вславився чудотворною іконою Пресвятої Богородиці. В часах, коли лютилось іконоборство і почитателі св. образів мучились по в'язницях або гинули мученичою смертю, товпа еретиків напала на Міясин. В своїй безоглядній ненависті до ікон вони поважились навіть забрати чудами прославлений образ Божої Матері і кинули в поблизьке озеро.

По довгих літах, коли за молодого цісаря Михайла III. (842—867) настав спокій для св. Церкви і привернено почесть образів, одного дня ікона Богоматері вийшла на верх неушкоджена. Чудо сталося загально звісне. Зі всіх сторін став горнутись нарід, щоби віддати честь чудотворному образу. Памятку віднайдення св. образу повторяла Церква кожного року при великім здвизі народу, звідси і його назва: Собор. І до сьогодні окремою Службою обходить цей день 1. вересня.

Не лише ризу і пояс лишила своїм почитателям Марія, як джерела уздоровлення і символи Її особлившої оліки, але від давна прикрашують наші храми Її чудотворні ікони. Все це впевняє нас, що Марія це „пристанище і предстательство рода человеческого“, тому, що з неї „вплотися Ізбавитель міра“ (тропар).

Христос „Ізбавитель міра“. Чи не малаб Його мати, на яку переляв много зі своєї всемогучости, статись „пристанищем“ для світа? Що до цього від початку не було сумніву в Східній Церкві. Бо колиб був, то як пояснити, що всі наші богослуження не забувають з безоглядною певністю просити Її: „Пресвятая Дідо помилуй нас, прибігающих вірою к тобі благоутробній і просящих теплага твого заступлення, можеши бо яко благая всіх спасти... матерними твоїми молитвами (Богор. сідален).

Коли встановлювано памятку „Собор Пресвятої Богородиці в Міясинах“, Церква обходила вже того дня (1. IX.) память 40 мучениць. І придивімся, як лучить Церква одно свято з другим: „Мудрости вмістилище паче ума лучшаго явилася єси, отроковице непорочная, одушевлен престол же і двер; тім яко царицу возлюбиша тя діви в слід тебе приведошася Богоотроковице“ (канон). Тут бачимо, як Марія своєю мудрістю закріплює Церкву на дівицтві і мучеництві.

В зв'язку з цєю першою іконою Марії слід би згадати і про другу ікону з огляду на те, що недавно повстав в зв'язку з нею „Акафіст до Божої Матері Неустанної Помочі“¹⁾.

„Була колись на сході в Антіохії дуже стародавня ікона Божої Матері. Таке ж давнє непам'ятне передання оповідало, що цю ікону намалював св. апостол і євангелист Лука, та що зобразив на ній вірні риси Божої Матері. В першій половині V. століття цариця Пульхирія перенесла цю ікону до Царгороду та збудувала для неї храм, який називано Одігітрія т. зн. Провідниця. Згодом і сам образ стали так називати. Тут дізнавав образ великого почитання не тільки в столиці, але з часом його слава поширилась на весь схід. Стали його відмалювати, а ці копії під іменем „Одігітрії“ (*Odygtria*) або „Путеводительниці“ розійшлись усюди. Деякі дістались і на Русь, як прим. смоленська „Страсна“.

У році 1453. Турки здобули Царгород і разом з іншими пам'ятками християнської старини спалили й образ Одігітрії. Пропав сам образ, але заховались його копії.

Одною такою копією є якраз наша ікона. З опису справжньої Одігітрії, який зберігся, можемо заключити, що обі ікони були з собою схожі.

Про початок нашого образу не знаємо нічого. Стрічаємось із ним уперве в одній церкві на острові Крети. Як сама Одігітрія так і ця копія була в великому почитанню й славилась чудами.

В році 1496, значить у тому часі, коли Царгород уже був зайнятий Турками, а острів Крета зіставав у християнських руках, якийсь купець, мешканець цього острова, дібрався одного разу до церкви, викрав ікону та скрив у своєму кораблі між крамом, бажаючи її продати десь за морем: [„Відаєш купець нікій в Криті бисер многоцінен ікону твою іногда, яко добра зіло і прославлена чудеси, дерзнув восхити ю от храма і скрив в кораблі своем, плаваше по мори безволненні“ (Акафіст кондак 2)]. Так Боже Провидіння вжило цього грабіжника, щоби вратувати ікону перед бісурманами, що опісля заняли цей острів.

Купець поплав до Італії. В дорозі стрінула його така буря, що тільки чудом, завдяки Пр. Діві Марії, вратувався. Через рік прибув до Риму, столиці християнства, та став випродувати свій крам: [„хотя бо соблюсти от варвар пречистий образ твой, Пренепорочная Діво, при-

¹⁾ Сам Акафіст (виданий накладом ОО. Чина Св. Ізбавителя 1931) вдатно зберігає форму первозору і вносить много нових аналогій і порівнянь, зачерпнених зі Старого Завіту. Справді дише він красою і глибиною давнього Християнського Сходу. Та про ікону не можна цього сказати. Бо ця ікона (намальована на обгортці), як і з опису видно, це твір зовсім пізніший і з Одігітрією немає нічого спільного. Нема цієї давньої строгости, що пробивається в чертах Одігітрії і Спасителя, а за те помічуємо сильний вплив Заходу в інтимному зв'язку Спасителя з Богородицею. Зовсім пізніші є ангелики зі зняттям мук, а коронування Богородичних ікон це зовсім чуже релігійному духови і незнане в церковній практиці Сходу. Схід ніколи не знижав Матері Божої і Небесної Цариці до ролі земської матері і володарки на людський лад. Тому ця ікона це не копія Одігітрії. Це радше тип „Умиленія“ значно пізніший, що справді зберігає ще деякі риси византійського мистецтва, але забагато вже має західних додатків. (Порівнай: *Byzantinische Zeitschrift* 1935. 1. Halbjahrshft: W. R. Zalziesky „Ikonensammlung in der gr. kath. Theologischen Akademie in Lemberg). Один тип „Одігітрії“ знаходиться в музею Гр. кат. Богосл. Академії у Львові.

веде его Бог руками хищничима в Рим, да вознесет і прославит во всіх язицїх,» (Ікос 2.) Але не довелось йому цього докінчити. Занедужав важко, так що мусів перенестися до дому свого приятеля, де й скінчив життя. [„Бурю внутр імі душетліннуу беззаконний Критиянин, єгда лежаші в смертном подвизі, і не можаше утішитися, дондеже раскаявся повелі другу своєму ікону твою возвратити в храм (кондак 4.

Приятель приобіцяв це зробити, однак йдучи за намовою своєї жінки, не додержав обітниці. Не помогло нічого, що Пречиста Діва раз враз являлася йому в сні, упоминаючи, щоби повернув їй ікону. Вкінці заповіла йому, що за кару він введовзі помре, що й сталося. Але і те не зломило опору жінки. Аж одного разу явилась Мати Божа малій донечці цієї вдови і сказала: „Скажи мамі, що Мати Неустанної Помочи приказує віддати ікону до церкви, бо, якщо не послухаєте, всі помрете“. Тоді шойно злякалась вдова та сповнила волю Божої Матери. Дня 27. березня 1499 року перенесено ікону торжественно при великому здвизі народу до церкви св. Матея, що стояла на Есквیلінській горі та належала до монахів чина св. Августина. [„Слишавше Римляне знаменія велікі імиже взидоша со владики і ереї і світильники многими і вознесоша ікону твою в храм поюще пісні...“ (Ікос 4.)].

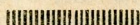
З того часу через 300 літ оставала ікона в церкві св. Матея, що була від тоді улюбленою святинею римського народу. Діялись там численні чуда.

В році 1794 вибухла в Римі революція. Церкву св. Матея зруйновано, а монахи розійшлися по світі. В тій заверусі ікона десь пропала та щойно 70 літ опісля віднайдено її під вітарем одної каплиці. Святий Отець Пій IX віддав її під опіку ОО. Редемптористів, що мають церкву недалеко від місця, де стояла колись церква св. Матея.

Від тоді по нинішній день шириться щораз то більше по цілому світі почитання цього образу, а Мати Божа винагороджує цю побожність чудами. І що ще замітне, що не тільки римська ікона має цю чудесну силу, але також її копії, де лиш находяться“. (Вступ до акафісту „Історія образу“).

Сама Марія сталась цею першою причиною так поширеного її почитання. Бо хто не знав з передання про її пресвяте життя, а в євангелію чи прообразах не вмів дошукатись цього значення, яке відограє Марія в Христовій Церкві, того відразу переконували непоняті чуда, що діялись біля її святих ікон. Ось і сьогоднішнє свято віднайдення ікони Богоматери має для нас небуденне значіння і зближає нас до найновіших проявів всемогучої сили Божої Матери Неустанної Помочі на Українських Землях. Київ, Холм, Почаїв, Жировиці, Підкамінь, Ченстохова, Крехів, Теробовля, Улашківці, Гошів, Самбір, Зарваниця, Камінка Стр. і багато інших місцевостей зберігають чудотворні ікони Богородиці, якими прославилася Вона на наших землях. І не помилився псальмопівець, коли писав: „Лицу твоєму помоляться богатії людстї“.¹⁾

(Продовження слідує)

¹⁾ Пс. 44, 13.

о. Д. Новицький

Ніч на Соловецькім Кремлі

(Докінчення).

Старинний Кремль знову заснув.

Кілька тисяч людських сердець шукає в тривожнім сні відпочинку, спокою, забуття.

Та жовнір, що стоїть на стійці при Північній кремлівській брамі, пильно чуває.

Не дрімає. Ні на хвилину не замикає очей. Пильно глядить на всі сторони.

Загляньте в його душу, а побачите, яка вона сьогодні неспокійна.

Чути людську кров.

Він, простий селянин, взятий від плуга до війська, наслухавшись там гарно зложених казок про майбутнє спасіння комінтерном світового пролетаріату, вступив у ряди компартії, але не втратив ще здорового людського почуття, не вирікся здорової критики всего того, що довкруги нього діялося, і не вбив у собі найконечнішого співчуття до терплячих людей.

Навіть великі негідники, що потоптали всі святощі і не позбулися основного почуття справедливости й любови до людини як людини; навіть визначніші чекісти, які з садизмом і з звірячою жагою позбавляли людей життя, — не можуть байдужно, з повним внутрішнім спокоєм розстрілювати, чи бути присутніми при розстрілах і бачити останні хвили своїх жертв.

Передусім погано почувають себе ті панове по розстрілах, себто тоді, коли почують запах крові і побачуть убиту ними людину.

Одинокий спосіб — ослабити те сильне і глибоке вражіння, як про те розказували самі чекісти, — як найскорше довести себе до оп'яніння, а ще краще — випити перед „операцією“.

І справді, терпіння людини і її пролита кров, — це велика містерія.

Внутрішнє хвилювання і дріщі жертви, її передсмертний несупокій, увесь складний процес протесту душі проти насильної смерті, а ще до того в таких диких умовах, — уділяються окруженню. Це незмінний закон життя, зрозумілий головно для тих, хто сам був в такому положенні або обсервував, от хоч би з тюремної келії, обстанову й атмосферу совітських розстрілів.

Передачі тих психічних хвилювань не можуть перешкодити ні кам'яні стіни, ні грубі та брудні рямці душі.

Ніяка штучна сила, ніякі диявольські настрої не всили здержати тих хвиль.

Атмосфера кровопролиття, з окрема в совітських умовах життя, коли іменно воно часто діється, і то не як акт строгої справедливості, а як вияв ненависти звязаний часто з бажанням зробити вражіння і вплив на других, — атмосфера, яка повстає в звязку з тим усім, не лиш загалом у високім ступні тяжка, немила, огидна, але вона захоплює і втягає цілі маси людей, які знають про цю езекуцію. Назначений розстріл, як я це багато разів запримітив, становить цікаву сензацію для багатьох в'язнів. Ціла тюрма, в'язні спільних й індивідуальних келій всіма силами стараються довідатися про час і день розстрілу. З одної індивідуальної келії передають другим — при допомозі вистукувань до стін, стелі і підлоги — всі новини, звязані з страшним моментом.

З настанням страшного вечора всю тюрму захоплює нервовий настрій, якийсь страшенно болючий, неприємний, огидний стан. Одним словом так, наче б вам якась брудна заражена ненормальна людина плюнула в душу. Вся атмосфера тюрми чи табору насилена мізмами ненависти і злочинним глумом над людиною.

Жахлива атмосфера...

Огидна, дика атмосфера...

Жовнір при Північній брамі очевидячки хвилювався. Йому подали до відомої, в дорозі партійної дисципліни, тайну нинішньої ночі. Він знав, що мають відбутися масові розстріли „шкідників“.

Товариш політрук Філінов, що був секретарем соловецької комячейки, пояснював червоноармійцям, які мали вести „шкідників“ на місце розстрілу, стояти в „оціпленії“ і помагати розстрілювати, — бо совітська власть, дбаючи про добро пролетаріату і закріплення сили совітського союзу, час від часу переводить „чистку“ серед своїх ворогів, та що компартія глибоко вірить, що вже недалекий той час, коли в союзі настане нова ера: всі будуть ситі, одіті, не буде в'язниць ні таборів, навіть ГПУ розв'язане, а розстріли будуть знесені. В данім випадку, пояснював далі тов. Філінов, ми розстрілюємо лютих ворогів пролетарської держави, які не тільки допустилися багато поганих проступків на волі, але і тут в місці поправи і соціалістичного виховання, куди ОГПУ, сторож пролетаріату, вислало їх саме для поправи, вони, керуючись клясовою ненавистю, даліше нишком шкодили нашим інтересам.

— І справді, доказував своїм слухачам тов. політрук, хібаж не заслужили собі ті буржуазні бандити на велику кару, як засіб соціальної безпеки? Що виявило слідство? Виявило ясно і чітко, що вони помагали повстанню страшної епідемії; вони, і саме вони, зривали на кожному кроці

плянову ударну кампанію для боротьби з тифом. А чому вони те робили? Одна ціль, злочинна і гидотна була в них: знаючи, що буржуазія у с х країв замітно цікавиться життям соловецького табору, про який ходять різноманітні небилиці, вони, непримирні соц-шкідники, старалися як мога більше скомпромітувати ГПУ і тим пошкодити ленінському ділові.

— Ми зі спокійною совістю, кінчив тов. Філінов своє поучення для червоноармійців, розстрілюємо отих наших ворогів і знаємо, що смерть горстки негідників протверезить тисячі шкідників та збереже життя мас...

Стійковий при Північній брамі перебирав нервово пальцями свою шинелю і з щораз більшою впертістю поринав у зміст промови тов. Філінова.

— Скільки то вже разів чую я, — думав він — що совітська власть не карає, тільки поправляє. У нас нема каральної політики, а є тільки поправчо-трудова. Вже другий рік нахожуся в Соллаг-у і обсервую життя в'язнів. Чи ж можу я по совісті сказати, що таборова обстановка і весь порядок життя всилі хоч чимнебудь причинитися до поправи людини? Мені зовсім ясно, що ми в таборі тільки людей озлоблюємо, понижаємо їх... Ану, якби так мене, партійця, підчинили такому в'язничному режимові?! Що тоді думав би я про нашу пролетарську владу?! Не знаю, як поводитися з в'язнями царська влада. Можливо, що, як про це говорять наші, за старого режиму тюрми і каторги були місцями дикого глуму. Але як же можемо ми, комуністи, морити людей голодом, холодом, висилати їх на такі страшні роботи, і все те називати поправчою політикою?!

— Лісозаготовки... Як можемо ми до чогось подібного допускати? Та цеж нелюдське нищення людей при допомозі повільних мук.

Минулого року конвоював я в'язнів в лісах біля Савватєва. Що там не діялось?! Працювали не лиш буржуї і попи, але теж наші, селяни. Богато з них з перевтоми ледви тягнули ноги за собою. А які харчі?! Праця для привичного селянина не тяжка. Але непосильні вимоги роблять її справжньою мукою. Бо справді, попробуйте зрубати таку масу дерев, очистити їх з галуззя, здерти з них кору і після того винести їх глибоким снігом до протоптаних в лісі доріг. Деякі в'язні, що працюють в даній партії, мусять мати велику фізичну силу, щоби перевести довге будівельний кльоц 100—200—300 кроків і то по глибокій снігу. А скільки треба намагання, щоби підняти такий кльоц! А скільки при тому нарікань, прокльонів, коли хто слабо піднімає дерево, або йде під ним нерівно, або незручно скидає його з плечей. Молоді, здорові парубки проклинають при такій роботі свою долю, а щож казати про старших в'язнів, слабих чи недужих. Праця в лісах

для слабих людей — невимовна мука. Вони просто мліють під тягарем кльоців. Падають. З викривленим лицем знову піднімають тягарі. І знов падають. А десятники, такі самі вязні, кленуть їх, матіркують мов ізвозчики, погрожують Сікиркою, „штрафізолятором“ з „жердочками“¹⁾, продовженням речинця і т. п. Люди справді праують, з усіх сил стараються. А від них жадають неможливої праці. А потім... Ех, це вже кошмарно... Лишають цілі партії слабих, старших і недужих людей, щоби вони працювали в п'їтмі, а часто й на цілу ніч. Треба за всяку ціну докінчити свою роботу, себто в темноті виносити по глибокім снігу тяжкі кльоци. Працювати з раннього ранку без обіду, без вечері... Працювати?!.. Та хіба ж то праця?! Хіба ж могли ті нещасні люди працювати?!.. З початку до цілковитої втоми суєтілись вони безпомічно, мов діти, коло своїх кльоців, тратячи з кожною хвилиною внутрішню рівновагу, а потім в страшній розпущі, мовчки або з страшними проклонами, сідали біля зрубаних й очищених дерев і так сиділи годинами... В лісі... В ночі... На морозі... До рана... А рано приходили санітети і одних відносили до лазарету, а других до трупарні. Одні вмирали природною смертю, другі від побоїв, а ще інші самі кінчили зі собою... Тих картин не можу забути... Так сильно вбився у мою пам'ять випадок з одним вязнем. Казали, що він бувший купець. Старший чоловік, хорий на серце. Очі підпухлі із сінняками. Все скаржився перед своїми приятелями, з якими працював, перед православним попом і бувшим адвокатом, що його серце не видержить такої праці. Часто хапався за лівий бік, охкав, задихувався. Богато разів казав їм, що сам зробить собі кінець. Приятелі все відмовляли його від того, потішали, а головно піп. А все таки так і сталося. Але як жахливо! Приятелі підрізували дерево, а він стояв побіч з сокирою і підрубав з того боку, куди воно мало падати.

— Та лишіть же, Климе Захаровичу, говорили приятелі: дерево само звалиться, куди треба.

А він і дальше підрубав.

Коли великанська сосна захиталася, а відтак із страшним шумом, тріскотом і свистом повалилася цілою своєю масою на землю, нещасний, замість відскочити від неї, з подивною скорістю і бистротою кинувся під самий прикорень дерева, і наступила страшна розвязка: сосна, зіскочивши при паданню з пня, вдарилася горішньою частиною об землю, підскочила в прикорени і потім всею силою вдарила нещасного прикоренем так, що з нього лишилася тільки безформна маса... А скільки разів видів я сам, як

¹⁾ Жердочки — вузенькі сидження. Жорстокість кари полягає в тому, що увязнений через цілий день змушений сидіти на тих „жердочках“, мовчки, тримаючи руки на колінах.

старші і хорі селяни відрубували собі в розпуді пальці рук і ніг, щоби тільки звільнитися від страшної праці, чи — радше — від певної смерти.

А ось іще одна кошмарна картина. Стояв я на стійці при цій самій брамі, де при кінці травня минулого року, і видів, як з пароходу, що прибув з Кеми, носили до лазарету на ношах покалічених людей. Коло 50 таких людей, страшно покалічених. Чогось подібного я передше ніколи не видів. Всі ті люди мали відрубані ноги — нижче або й вище колін, а деякі і руки. Ті їхні кінчини були відморожені на лісозаготівлях, правдоподібно в часі нічної праці. Я тоді не розумів, чому не лишили тих калік на суходолі, а привезли їх на Соловки. Пізніше зрозумів я вже гірку і жахливу правду; ті каліки мали стати прикладом і пересторогою для тих, що були ліниві до праці на Соловках... Я бачив, яке вражіння зробили ті каліки на в'язнів, коли їх принесено до Центрo-лазарету і там зложили їх на лежанках першого поверху, перед кімнатою дижурного лікпома¹⁾. Навіть лікпомови викривилось лице і дригав голос, коли підходив до кожного каліки і питав про прізвище, щоби записати, що маєтсья робити з нещасними страдниками в лазареті. В цілїм лазареті запанував жахливий настрій. В'язні, що бачили у своїм життї різне, не могли спокійно глядіти на тих калік і скоро відходили геть. Деякі жінки плакали... Довго не міг я думати про щонебудь інше. Каліки з відрубаними руками й ногами стояли довго перед моїми очима. Крім нестерпного болю почував я важку обиду й досаду. Як таке можна?!... Хібаж це поправа?!... З тої пори якась туга заволоділа моєю душею. Але я про те мовчу. Ховаю в глибині серця. Є на Соловках велика бібліотека, театр з кіном, кілька шкіл; є ленуголки з часописами, шахами, грами. Це все гарно. Тут люди можуть душевно відпочати, навчитися багато гарного, застановитися над своїм життєм, подумати про поправу.

Але наші роботи — це мука...

А сьогодні? Ці розстріли винуватців епідемії?! Таж кожній думаючій людині ясно, що ми тут — перші винуватці! Ми, комуністи, чекісти, а передусім Колегія ОГПУ...

Пів до дванадцятої вночі у Кремлі з'явився гурт співробітників ГПУ, свободних і в'язнів. Такий самий гурт чекістів удався на Сікирку та інші місця, де сиділи засуджені на розстріл.

Як звичайно, всі були невеселі.

Удавали веселих.

Знаю добре той веселий настрій!..

Обманювали один одного і себе.

¹⁾ лѣкарскій помішникъ, себто фельчер.

Для добра пролетаріату, як говорили їх штучно веселі лица, для перемоги міжнародньої революції ми готові на все, готові навіть з присмістю „ляскати“ ворогів комунізму...

І справді, що це за комуніст, який дрожащою рукою розстрілює каерів, бандитів, шпану! Призначення виповнити вищої міри соціальну безпеку, себто розстріл, може і повинен кождий комуніст. А щож уже казати про кожного ідейного чекіста? І чекіст — це совітський лицар і найбільш здисциплінований виконавець волі пролетарської влади... Буржуазні держави повні буржуазних пересудів. В них розстрілюють, вішають, гільотинують, садять на електричне крісло спеціалісти в таким ділі, т. зв. кати. У нас розстріл — почесне заняття. Інакше, то й ми завели б у себе цілі полки катів, розуміється... з викидків совітського суспільства...

— — — — —

Всі соловецькі товариші начальники вийшли сьогодні на „роботу“. Святочно і з удаваною усмішкою глядять вони на окутані тривожним сном бараки засланців.

Quos ego!.. Ми вам покажемо!..

Поперед усіми начальник Адмчасті і старший уповажнений (слідчий) ИСО із списками жертв.

Самопевною ходою підійшли вони до кремлівського штрафізолятора. Застукали до дверей. Решіткове віконце відхилилось і з боку показалось лице дижурного у штрафізоляторі.

— Товаришу Аронович, відчиніть, промовив тихо начальник Адмчасті.

— Прошу, товаришу начальник, так само тихо відповів тов. Аронович.

Двері тихо відчинились.

— Сплять? запитав тов. начальник.

— Сумніваюся.

— Зачнемо від першої келії, сказав начальник.

Кілька здорових хлопців чекістів удалось за ним на ліво.

На кінці коридора станули перед дверми з числом № 1.

Всі завмерли. Начальник тихесенько відслонив віконце (очко) і заглянув.

Жертва лежала на тапчані з закинутими назад руками.

Тихесеньке, як здавалося, порушення віконця не осталось без наслідку: вязень відразу нервово підняв голову і поглянув на двері.

Очко тихо засунулось.

— Не спить... Як називається?

Тимошенко Павло Несторович, відповів тов. Аронович, дивлячись у список вязнів штрафізолятора.

Тов. Гольдман, старший уповажнений ИСО зазначив у своїм списку і станувши на позір, сказав до начальника Адмчасті:

— Чи позволите, тов. начальник?

— Так, слідувала не дуже рішуча відповідь.

Тов. Гольдман кивнув головою тов. Ароновичеві і трьом рослим чекістам.

Тов. Аронович, що не перший раз був приямним при таких езекуціях, дрожачою рукою вложив ключ у замок дверей. Двері бистро і з шумом відчинились і товариші-кати, мов зголоднілі тигри, кинулись до жертви. Вязень Тимошенко, наче пружина, моментально скочив з постелі і став на увесь ріст. Товариші-кати думали, що він буде їм ставити опір. Та помилились. І здумались. Тимошенко цілий трусився, лице поблідло, мов полотно, зіниці розширились, але спокійно, без тіни спротиву, позволив катам наложити на уста грубу перевязку, яка в повнім значінню слова не дозволяла жертві навіть писнути. Підчас коли один з катів накладав перевязку, двох других вхопили в'язня за руки, скрутили їх назад і звязали. Чекісти були незвичайно задоволені початком своїх операцій.

Наложити перевязку на уста або просто заткати уста куском шматка, щоби в'язень не кричав тоді, коли його ведуть поміж замешкалі бараки, це не все легка і приємна справа. Дуже часто совітська жертва, якої ніхто не уважав за відповідне приготувати по людськи — не кажучи вже по християнськи — на смерть, ніхто не сказав бодай кілька слів потіхи і нічим не облекшив передсмертних страждань, не може спокійно і з гідністю віддатися в руки своїх катів. Смертельний страх, невимовний несупокій опановує душу. Ціле тіло, головню ж руки і ноги починають трястися. Дуже часто виступає піт і тільки збільшує неприємне положення. Тільки той, для кого смерть являється переходом у кращий світ і хто відчуває присутність Божої сили в душі, доволі скоро справляється з гірким передсмаком смерті і незвичайно прикрим для розумної істоти почуттям — передсмертним страхом.

Тих, що не мають цих цінних дарів Божих і що не всіли перемогти передсмертний настрій, опановує або жахлива духовна депресія, звязана нерідко з цілковитим фізичним вичерпанням, або зовсім інший стан — сильне нервозне подразнення, а то й справжній шал. А наслідок такий, що одних в'язнів виводять з келії попід руки або несуть, а з другими стають просто до бою, щоби силою доставити їх на місце страчення.

Ох, ці передсмертні змагання в совітських тюрмах і таборах!...

Вони такі незвичайно вимовні для совітського устрою...

Один з найбільших злочинів совітського режиму — це нелюдське поступовання з засудженими на смерть.

Тижнями, а деколи цілими місяцями мучиться нещасна жертва в окремій келії.

На Соловках не дозволяють смертникам (так зовуть тих бідних людей) на ніякі відвідини, проходи, не дають книжок до читання.

Жертву віддається найстрашнішій в її положенню муці: ні з ким поділитися своїм горем, своїми переживаннями; від нікого не почути слова розради, звичайного людського співчуття.

Почути б бодай одно добре, ласкаве слово!...

Тюремні наглядачі все здержливі, мовчазні, одним словом це справжні манекіни, а не живі істоти з душею і нервами.

Зрештою годі вимагати від наглядачів неможливого: їхня поведінка подиктована правильником ГПУ, режимом ненависти до людини.

Без перебільшення: режимом ненависти.

Не солодко і в т. зв. буржуазних тюрмах.

І там свої труднощі і там свої доморослі Соловки.

Та далеко їм до справжніх Соловок.

*

Вязневи Тимошенкови, одному із „винуватців“ епідемії тифу на Соловках і смерті 8.000 людей, наложили на уста перевязку, викрутили взад руки і звязали їх. Двох чекістів взяло його за плечі і після упізнання тов. Гольдмана, що він має без спротиву йти за ними, бо в інакшій випадку буде вжито зброї (при тих словах тов. Гольдман любезно тицьнув в лице Тимошенкови револьвер), — похоронна процесія подалась вперед коридором, до виходу.

Жертву вивели в вузький, маленький коридор.

Тут тов. Гольдман шепотом сказав до одного з чекістів:

— Товаришу Ердман, у ваше розпорядження!

І разом з начальником Адмчасті, великаном чекістом, вернувся до штрафізолятора.

Оба подались до келії ч. 2, де сидів інший смертник.

А товариш Ердман, присадкуватий чоловічок, невеликого росту, в чорних окулярах, глухим і дещо дрожащим голосом сказав чекістам, що тримали запід руки в'язня Тимошенка.

— Товариші, здійміть но із нього верхнє убрання і взуття.

Зараз же жертва стояла в однім тільки біллію і боса.

Видно було, що неприємна процедура була тягарем для тов. Ердмана.

Вийшла маленька морока: не знали, куди подіти здерті з в'язня річі.

Тоді тов. Ердман приказав одному із жовнярів, які стояли з крісами при вході до штрафізолятора, прикликати тов. Ароновича і сказав йому:

— Товаришу Аронович, ви не добре зробили, що не роздягнули в келії і треба це тут робити. Незручно в такому вузькій коридорі роздягати, і нема де річей зложити. Перекажіть тов. Гольдманови, що я прошу роздягати на місці в келіях.

— Добре, тов. начальник, відповів тов. Аронович, приложивши руку до козиря.

— Ведіть, сказав глухим голосом товариш Ердман.

Жертву вивели із штрафізолятора.

Товариш Ердман ішов позаду.

Таки тут, 30—40 кроків від штрафізолятора, напроти хлібопекарні, в самій середині Кремля, була темна, з подвійними дверми келія, де ще так недавно переводжено дезинфекцію річей хорих в'язнів.

І якраз до неї повели в'язня Тимошенка.

Товариш Ердман дрожачою рукою витягнув набитий револьвер і з неприємним почуттям оглянув його.

Коли процесія приблизилася до залізних дверей келії, тов. Ердман застукав до неї, сховавши передтим револьвер в кишеню плаща.

Двері тихо відчинились і виглянуло поважне лице Лосєва, співробітника ІСО

Побачивши своїх, тов. Лосєв відчинив двері навстіж.

Товариші, що держали жертву попід руки, пхнули її до келії.

Тов. Лосєв і ще один чекіст, що був з ним в кімнаті, прийняли жертву у свої руки. З тих, що привели, ввійшов у кімнату тільки тов. Ердман.

В'язень Тимошенко був блідий як полотно. З трудом держався на ногах. Серце билось з неімовірною силою. Піт грубими каплями спливав по лиці. Перев'язка не давала змоги нормально віддихати, спричинювала муку і понижувала аж до болю.

Він уже давно знав про свою долю. Слідчий сказав йому про те ще при першій переслуханню.

Проста, але горяча віра піддержувала його в фізичних і душевних муках впродовж цілого часу тюремного в'язнення, а головне в часі перебування у страшній штрафізоляторі. Тепер, коли прийшли за ним страшні кати, зав'язали уста, роздягнули до сорочки і повели попід руки, він знав, куди йде. Хоч як було страшно, хоч як томляче, то він вже давно піддався цій конечности і з якимсь дивним, зовсім новим почуттям, повним душевним спокоєм і героїським упованням на Бога — очікував страшної хвилини.

Через цілий час, коли вели його на місце муки, не

стратив свого глибоко християнського настрою і не маючи сили шептати устами слова молитви, цілим своїм єством молився і просив Бога допомогти перенести муки до кінця.

В останні мінати згадав він своїх рідних і дорогих, старенького батька і матір, любу дружину і восьмилітну донечку...

Слези потекли потоком...

Ціле єство невимовно страждало.

Все його боліло: душа і тіло.

Та внутрішньої рівноваги і духової радості не тратив. Навпаки: почував все зростаючу незалежність духа і відсутність страху.

Чув добре, що його фізичні сили скоро вичерпуються.

З думкою про муки Ісуса Христа увійшов він до страшної дезинфекційної келії.

Світилась електрична лампка.

— Ось де мій кінець, подумав він: Боже, допоможи мені, заговорила ціла його істота, і в той час почув тріскіт револьверу і щось холодного у своїй потилиці...

Тов. Ердман з тяжкою мов олово головою і бучим серцем відійшов до штрафізолятора.

По нові жертви...

Перша година в ночі.

Чимало в'язнів вже давно не спить. Винуваті тут соловецькі неврастеніки. Їх чуйні уші і, можливо, той славний шестий змисл, яким природа обдарувала ув'язнених, ще перед першими вистрілами спонукали їх заглянути в вікно. Коли ж побачили на подвір'ю червоноармійців з крісами, відразу зрозуміли, що в цю ніч „пускають в расход“ арештованих з приводу тифозної справи.

Тривожна ніч...

Тисячі сердець здригаються від страшної свідомості, від нового напруження нервів...

Червоноармійці з крісами розмістилися при входових дверях кожної роти.

На всякий випадок...

Совітські сторожі чувають. захороняють великі досягнення жовтневої революції перед посяганнями „соцвредників“.....

Друга година в ночі.

Червоноармійці все ще на своїх стійках. Себто, робота ще не скінчилася...

Та ось тов. Гольдман з двома рослими чекістами вийшов з штрафізолятора і пішов в сторону соловецького театру.

Що воно значить?

Йде без начальника Адамчасти.

Це значить, що робота ще не закінчена.

Чи не удасться тов. Гольдман до телефону, щоби розповісти тов. начальникови про якісь непередбачені обставини й дістати нові інструкції? Здавалось би, що робота вже не нова, система поведінки „ударників по ліквідації“ соціального елемента давно вже усталена, а співробітники ІСО навчилися переводити чистку табору скоро і бистро: які тут можуть бути додаткові інструкції?!

Ваша правда, дорогий читачу: нові інструкції в цій роботі — в кращім випадку недопускальна страта часу, недоцінювання чекістської чіткості в роботі.

Тов. Гольдман звертає свої кроки до бувшої десятої, а тепер першої роти, в якій зосереджені ув'язнені інтелігенти що працюють по канцеляріях і на відповідальних становищах.

Йде він до тої роти не випадком. Якраз після виробленого напередодні „роботи“ пляну.

Перша рота спить і хвилюється.

Чимало в'язнів побудилося уже соловецькими неврастениками, головню у тих кімнатах, що їх вікна виходять на велике подвір'я, куди якраз переходять червоноармійці з „винувниками“.

Атмосфера ненависти і діявольської злоби віє сьогодні над Кремлем з надзвичайною силою, пронизуючи своїм подихом просто всіх, хто вже знає, що діється в мурах давнього монастиря.

Це не фантазія автора отсих слабеньких стрічок.

Багато в'язнів часто говорило мені підчас прогулянок по кремлівським подвір'ю, що вони всею істотою душі відчують поганий, просто якийсь вонючий під духовим оглядом флюїд, який наповняє отсе, колись святе місце молитви.

Багато із нас відчувало вперто, що кремлівська атмосфера гнітить, засібно придушує психіку і мимоволі зроджує в душі неспокій, і тільки піднесення душі до Бога, спрямування думки і серця до неба неначе проривали ту погану атмосферу і приносили душі струю чистого воздуху, тихомирного впливу благодати.

Бували моменти, коли з в'язнями діялось те, що діється із стадом звірят перед страшною бурею або стихійним нещастям: болючий страх, що термосить свідомість, неспокій і схвилювання так сильно опановували, що годі було і місце собі знайти.

Такі переживання наповняли сьогодні душі в'язнів Соллагу...

Увійшовши до першої роти, тов. Гольдман відразу дійшов до столика дижурного в'язня і запитав його:

— Де кімната команданта вашої роти? Заведіть мене до нього!

Дижурний роти показав тов. Гольдманови мешкання команданта роти.

Тов. Гольдман застукав до дверей і ввійшов до кімнати.

Побачивши такого важного і доволі немилого в нічну пору гостя, командант роти, також вязень табору, вискочив негайно з постелі і зачав заходитися.

— Тов. Усіков, вберіться і зробіть одно маленьке діло. На підставі розпорядку начальника Адмчасті, маю поставити до штрафізолятора вязня Івана Петровича Осмолова.

Збудіть його самі і скажіть йому, що його поспішно звизають до хлібопекарні, для списання акту в справі одержання білої муки для харчівні вязнів. Тільки не отягайте.

Я буду на вас чекати при кінці переходу з театру до штрафізолятора, менше-більше на лінії з хлібопекарнею. Тільки спішіться. А головне, виконайте діло гарно, щоби ніхто не звернув на це уваги.

— Гаразд, товаришу начальник. Будьте спокійні, все зроблю, як приказано.

Тов. Гольдман дещо лукаво, але цілком діловито поглянув на команданта роти і сказав:

— Випишіть вязня Осмолова з особистого складу роти, як того, що відїхав на суходіл.

— Гаразд, товаришу начальник.

Тов. Гольдман скоро покинув роту, а командант, ломлячи собі голову і намагаючись зрозуміти, що чекає вязня Осмолова, зачав швидко вбиратися.

— Що за історія, думав комрот.

Дають нове діло, і ніщо інше. Але що саме? Може в звязку з минулим, або тут не вгодив кому чим? Дивно: вчора відїхала дружина з відвідин, з особистого побачення, і зараз в першу ніч після того — в штрафізолятор!

Така наша доля... Нині його, а завтра те саме може бути зі мною...

В кімнаті, де був приміщений Осмолов, всі спали.

Було там п'ять постелей. Вязень Осмолов спав в правім куті коло вікна.

Комрот тихо підійшов до його причі і легенько потермосив за праве рамя.

Осмолов отворив очі. Заспані, мутні, червоні, втомлені.

— Громадянине Осмолов, вставайте, я до вас в службовій справі. Ви маєте на хвилину піти до хлібопекарні і взяти участь в комісії для перебрання білої муки для харчівні увязнених. Це — маленький ударничок громад-

ського характеру. Ми, вязні, зацікавлені в тім, щоби не розхапували того, що видається для нашої харчівні.

— Будь ласка, скоро вберітьсѣ, закінчив він доволі твердо.

Осмолов мутними очима глядів на комрота.

Був дуже невиспаний і відбився на ньому неспокійний сон.

Був він здорова під кожним оглядом людина, з доволі твердою психікою. Але тюрми і табор не остави без сліду. В хвилі великих переживань Іван Петрович наглядно тратив дещо свою звичайну духову рівновагу і до деякої міри хвилювався. Душа сповнялась великим болем. Чув, що життя — це тяжкий і гнітучий тягар. Внутрі родились сильні протести, і він готовий був, в першій хвилині, зовсім не застановляючись і нічим не вжучись, вилити свій біль і смуток на верх. Але по більшій часті ті його переживання лишалися в нутрі душі, а природний такт, релігійне наставлення і намагання підчинити розумови всі свої переживання й емоції були характеристичною рисою Івана Петровича.

Сьогодні, в ту ніч, коли починався новий і особливий етап в його життю, все єство Івана Петровича мало виконати великанську роботу, щоби не піддатися різноманітним сильним почуванням, а головню всесильному почуттю страху перед смертю.

Коли комрот рішучо і твердо приказав йому скоро збиратися і після того удатися до хлібопекарні, він готовий був спершу запротестувати та заявити, що він сьогодні крайнє втомлений і не буде всилі справитися на ударнику.

— Дикі люди, — товклися думки в стомленім мозку: не мають найменшого милосердя над людиною, яка за останні дні стільки пережила і ціла розбита... Хочби 2—3 дні відпочинку дали. Я прийшов би тоді до себе і знов працював би, як машина... Відбір муки на хлібоперарні в ніч... Божевільні люди: і в день і в ночі не знають і не дають спокою...

Іван Петрович, як зрештою кожда людина, дуже не любив вбиратися з поспіхом. Кождий рух, роблений невлад, дразнив його, мучив і принижував.

Комрот не відходив від нього і чекав.

— Що за спішна справа з тією мукою? — питав себе Іван Петрович.

Врешті убрався, накинув на себе пальто, взяв із стіни шапку і пішов за комротом. Вийшли з помешкання роти на двір. Ішли разом. Комрот завернув на ліво, до театру. Перейшли попри приміщення на кипяток, попри рибний склад, попри темні приміщення з лівого боку і правого боку і вийшли на невеличкий майдан.

На ліво зачинався штрафізолятор, на право, дещо в глибині того майдану, вели двері до хлібопекарні, а напроти неї, якраз під луком, — двері до страшної дезінфекційної камери.

Іван Петрович все ще думав про відбір муки і хвилювався дикістю ГПУ.

Вийшовши з вузького переходу, що вів з театру до штрафізолятора, на майдан, він хотів повернути разом з комротом на право, до хлібопекарні. Та в тій же хвили приступив до них тов. Гольдман і, звертаючись до комрота, сказав твердим голосом:

— Тов. командир, ви вільні. Прошу негайно іти в роту.

Очі в'язня Осмолова стрінулися з гострим і прошибаючим своїм цинізмом поглядом тов. Гольдмана.

В мозку Осмолова почалася свіжа праця. Думки понесли бистро, наче радієві хвилі.

— Гольдман?! Відома каналія! ИСО?!

В чім діло? Відбір муки і Гольдман... Боже, яка страшна ніч... Чомуж відбір муки має відбутися в прияві уповажненого ИСО?

Гольдман, старший слідчий ИСО... Лідія Олександрівна... Сьогодні в ночі розстрілюють... Дезінфекційна камера напроти хлібопекарні... Але пощо негідники привели мене сюди?!...

Хіба ще мало напсувалися моїх нервів?! А, знов примушувати спрятувати порозстрілюваних?!

Дикуни!...

— Громадянин Осмолов, ходіть, будь ласка, за мною.

— Куди йти?

— За мною. На хвилинку до штрафізолятора. Будьте спокійні: зараз підете спати...

Осмолов ішов разом з Гольдманом. В голові цілковитий хаос.

— Мука... Хлібопекарня... Гольдман... Дезінфекційна камера... Штрафізолятор... Хто жив в соловецькім таборі, навіть той, хто був в подібнім положенню і вийшов ціло, знає, з якою скорістю працює в такім випадку мозок бідного в'язня, і як, мимо подивної бистроти тієї праці і жадібного намагання чимскорше повязати всі думки і знайти логічну відповідь, — тяжко відразу зрозуміти цілу суть справи.

Гольдман і Осмолов увійшли до штрафізолятора.

Старий і хитрий лис Гольдман чув, що Осмолов не зрозумів іще, що його чекає, і тому, хоч спішився, все спокійно провадив свою жертву.

— Увійдіть на хвилинку в камеру. Я спишу там короткий протокол і пішлю вас спати.

Війшли до камери ч. 1, де перебував і так недавно ще жив вязень Тимошенко.

Осмолов війшов до камери.

Двері за ним зачинились.

— Нічого не розумію. Нове діло дають? За що? Що ще придумали? Ось диявольська організація, сатанинська система: одних розстрілюють, а других тої самої ночі арештують!.. Яке безглуздя!.. Яка диявольська жорстокість!.. Одночасно!.. Як я втомився!.. Хоч би 2—3 дні відпочати... Скритися де, крізь землю провалитись..

Боже мій, дай мені сили все це перенести!... Не видержу такої натуги... Не розумію, що довкола мене і в мені робиться.. Голова така тяжка, просто налили до неї олова, і така горяча, наче б положили на неї міхур з горячою водою..

І в ту хвилину ціла камера загорілася ясним світлом та наповнилася неземськими пахощами. Двері навстіж відчинилися і ввійшов Ісус Христос. Його оточувала велика кількість ангелів. Христос помалу приступив до в'язня, положив свою ніжну руку на його гарячу голову і сказав ласкаво: „Ще не довго, і будеш зі Мною на віки“...

Христос і ангели не вернулись уже до дверей, а через бічну стіну перейшли до сусідньої камери...

Двері камери ч. 1 з шумом відчинились. Як і передше, вскочили до неї три комуністи-кати. Кинулись мов дикі звірі на чергову жертву.

Осмолов стояв як статуя.

Не виявив ніякого зачудовання.

Кати заткали уста, звязали руки.

Осмолов стояв спокійний і наче непричасний.

Очі були наче несвої, та спокійні і погідні.

Кати здерли з нього верхнє убрання і взуття та повели.

Ввели до дезінфекційної камери і віддали іншим двом катам.

По двох хвилинах дався чути глухий вистріл.

Освободжена душа Осмолова бисто понеслась туди, де немає ненависти і страждань...

Ночі на Соловках жахливі, страшні і... величні.

І там перебуває Христос.

З російського оригіналу переклав

о. Петро Хомин.

о. Г. Костельник

Плутають без кінця

Безіменний, балакливий письменник Й. К. з „Нової Зорі“ далі воює в „Новій Зорі“ ч. 52 з 15 VII 1937 вже не директно в обороні „Місіонаря“ за його становище до стигматизації Насті Волошин, а проти мене, щоб здискредитувати вартість моїх писань взагалі. Він це й сам виразно каже: „Тепер хочу тільки показати, як думає, пише і полемізує „автор численних теологічних і філософічних праць (інша річ, що багато з них помандрувало до „інквізиції“ Й. К.), призначений до найтяжчих полемік“ (пор. статтю о. Г. К. в „Ділі“ ч. 327 з 1935 р.).

По звичаю марних людей Й. К. у полеміці зійшов на особисті зацепки і на тон, що воює прозиванням та покривлюванням. Уже заголовок його останньої статті сконструований у тому тоні: „В пошукуванні „глибшої правди“.

А закидує мені Й. К. не менше, як „немилосердне торгування правдою“! І то на самому початку статті, як її мотто: „Тепер, коли беру перо до рук... не маю наміру боронити себе, але правду, що нею так немилосердно торгує о. Г. К.“

Мій Боже, хоч скільки я вже в житті напелемізувався, то я цілком певно ще нікому не закинув, що він „торгує правдою“. Не прийшла мені така фраза на гадку. Відомо річ, що найкращі характеристики великих і малих людей можна знайти в їх власних висказах — бо якими категоріями хтось думає та почуває, такими й говорить.

Немилосердне торгування правдою це власне характеристика того письменника Й. К. Бачу, що він взагалі нездібний зрозуміти і прийняти правду, яка для нього немила. Він тільки „свого“ шукає, а дійсну правду безсердечно потопче, безстыдно перекрутить, назве грубим словом і осмішить.

Стаття „Місіонаря“ про стигматизацію діткнула всіх, що її читали, а стигматизацію Насті Волошин приймають за факт. Я маю листи (думаю, що й редакція „Місіонаря“ мусіла дістати такі листи) від селян, від священників, від монахів і монахинь, що обурювалися на ту статтю і просили мене, щоб я zareагував проти неї. Очевидно, Настя (тай ще одна особа, але про це колись пізніше) найбільше терпіла з цієї причини. І це все для Й. К. ніщо — він ще й в останній своїй статті, по моїх увагах та поясненнях, накидується на „Ниву“, що „помістила такі злобні і безосновні напади на католицький часопис“.

„Безосновні і злобні напади“! Хто потрафить такі слова сказати на такому місці, в такого змісл правди й спра-

ведливості або зовсім зник, або нерозвинений, такому січку різати, а не полемізувати про стигматизацію, бо він у полеміці начеб січку різав — чи руки, чи серце, чи солома, для нього все одне, аби тільки різав, бо іншого й не вміє — як машина.

Січку ріже Й. К. також тоді, коли йому здається, що він вишукує нелогічності й суперечності, „торгування правдою“ в моїх статтях. На вступі Й. К. всипав загальну дискредитаційну фразу про мене: „дозволю собі завважити, що в о. Г. К. слідний поступ: що крок, то „ліпше““.

Нуж подивімся, де те „ліпше“? Й. К. насамперед чепляється нотки, яку редакція „Ниви“ проти моєї волі сама додала до моєї попередньої статті „І далі плутають“, а зрадагувала нотку так, що вона ніби від мене походить. Повторю ту нотку: „У своїй статті „Становище „Місіонаря“ до стигматизації Насті Волошин“ в 3ч. „Ниви“ мав я на думці виключно тільки автора статті „Місіонаря““.

Очевидно, редакція „Ниви“ помістила цю нотку з куртуазії, щоб дещо злагіднити тенор моїх прикрих уваг для „Місіонаря“. Кожний ширий читач вміє міг зрозуміти ціль цієї нотки. І легко міг догадатися, що вона мусить походити від редакції, а не від мене. Також Й. К. догадується цього, всежтаки з шумом-гуком ославлює мене, що ніби я тут „немилосердно торгую правдою“! Прохаю читати, як і що він про це пише:

„В тім самім числі „Ниви“ і в тій самій статті, тільки на другій сторінці, читаємо таку реасумпцію цілої статті з ч. 3. „Ниви“: „...а про те (мені йшло), що „Місіонар“ зовсім інакше віднісся до стигматизаційних фактів нашої Насті, ніж був віднісся перед кількома роками до аналогічних фактів Тереси Найман“.

„Якже погодити одне з другим? Хто інакше віднісся? о. Г. К. закидає комусь неконсеквенцію. Отже кому? „Місіонареві“? Ні! Бож заявляє, що мав на думці не „Місіонаря“, а виключно тільки (дві ексклюзії!) автора статті. Авторів? А то як? Чейже не може сказати, що один автор писав одне і друге, зн. і колись про Тересу Найман і тепер про Настю Волошин. о. Г. К. уважає, що послідня стаття в „Місіонарі“ була редакційна — і гадаю, слушно. Чомуж не подивився, хто був редактором „перед кількома роками“ і хто тоді писав про Тересу Найман“? (Чи й остаточно чому „Міс.“ інакше віднісся, требаб писати особно). Таж один міг писати так, другий інакше. Один від другого назалежний і за другого зовсім не відповідальний. Якже отже, Отче Г. К., погодити ті два Ваші вискази? Чейже ясно, що те, що Ви мали на думці (ст. 189), зовсім не годиться з тим, про що Вам „ішло“ (ст. 190). Чи не в логіці Вашій не-

консеквенція? Колиж хочете оминати закид льогічної неконсеквенції, то признайтеся, що одне з двох (коли не обоє) вище наведених Ваших тверджень, неправдиве. Навіть не дуже подивуються Вам люди, бо знають, що Ви „в житті завжди шукали глибшої правди“ (Н. Волошин ч. I. ст. 2); отже про ту пересічну правду не дуже дбаєте“.

Ой, січка, січка — а на закінчення прозивання, в стилі цинічних большевицьких фраз про буржуазію! Це перверзне „розумування“ анальоґічне ось до такого: Цезар збудував міст. — Ні, не Цезар, бо цісарі самі не будують. — Жовніри Цезара збудували міст. — Ні, не жовніри, а сапери. — Ні, не сапери, бо тоді ще не було в війську саперів, бодай так не називалися. — Інженери збудували міст. — Ні, не інженери, бо хтось один мусів виробити плян мосту. Про того одного нічого з історії не знаємо, може його й ніколи не було. Отже взагалі годі говорити про те, що Цезар збудував міст.

Роздроблюванням предмету на його складові частини тут щораз зміняється точку спору. Так само і в наведенім „розумуванню“ безіменного адвоката „Місіонаря“. Чи стаття про стигматизацію в „Місіонарі“ була редакційна чи ні, то коли „Місіонар“ її випечатав без ніяких редакційних застережень, то він погодився з нею, прийняв її за свою, отже відповідає за неї. Згадана нотка редакції „Ниви“ не мала на цілі, ані не могла, хочби й хотіла, скинути ту відповідальність з „Місіонаря“, тільки, як сказано, хотіла злагіднити удар, вказуючи на автора статті. Таке між людьми для куртуазії водиться, і ніякої неконсеквенції тут нема, навіть при тій нотці. А щодо того, що в тих роках, коли „Місіонар“ печатав статтю про Терезу Найман, був інший редактор, то це також нічого не значить для мого становища, бо редагування такого часопису, як „Місіонар“, має редакційну тяглість. Як тоді „Місіонар“ розписувався, так і тепер розписується про всякі чуда у світі, яких не має змоги перевірити ані в сотній частині остільки, оскільки міг би був перевірити стигматизаційні факти Насті Волошин. Колиж він при згадці про Настю Волошин разураз вентилував ошукаństwo, то тим він не тільки легкодушно скривдив Настю, але й на нас усіх, що стоїмо близько до Насті, кинув підозріння, що ніби ми даємо себе ошукувати і других ошукуємо. Ось це властива точка спору, а її не занулює ніяке софістичне „дертя піря“ таких адвокатів, як Й. К.

Далі пише Й. К.: „Доходимо до місця найважливішого і zarazом найтрагічнішого для о. Г. К. В „Н. Зорі“ з 1. IV. ц. р. написав я таке: „Справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних... Хіба, що автор під справжньою стигматизацію розуміє сам голий факт зра-нення чи інші явища без огляду на їх природну чи надпри-

водну генезу, характер і ціль". „о. Г. К. на це так відповідає: „Думаю, що багатьох милить вираз „правдива стигматизація", бо собі уявляють, що в тому вже включується поняття надприродности стигматизації. Й. К. так і пише виразними словами: „Справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних".

„Отче Костельник! Чи Ваша „глибша" філософія потрафить збагнути таку сіреньку філософічну правду, як ось та: Інша річ, чи в висказі „справжня стигматизація" включується поняття надприродности стигматизації, а зовсім інша, чи справжня стигматизація фактично надприродна. Це дві зовсім інші речі, яких мішати не вільно. Я сказав тільки, що справжня стигматизація „де факто" наприродна. Чи я тим сказав, що у виразі „справжня стигматизація" вже включується поняття надприродности стигматизації? А Ви прецінь виразно мені це приписуєте. Якжеж? Це ж ігнорація найпримітивніших філософічних правд, або в найлучшому разі — безличність!"

Ой, укритий чоловіче Й. К., тільки не так гвалтовно і не так викликаючи! Знаю випадок, де атеїст обурювався на те, що його названо атеїстом — а то тому, що по його думці атеїст не той, що не вірить у Бога, а той, що не має вищих ідеалів (це дефініція проф. Jodl-a). Таке саме й Ваше обурення та розумування.

І в статті „Місіонаря" і в Вашій був ось такий nexus logicus: Стигматизація це божя, надприродна справа; а божу справу треба довго студіювати, щоб виявилось, чи вона дійсно божя; тим більше, що на тому полі бувають усякі й часті ошуканства („Місіонар"); а Ви тут додали: тим більше, що з поступом науки різні явища, що їх передтим уважали за надприродні, виявилися як природні. Це Ви навели як мотив, чому похваляєте „здержливість" „Місіонаря", а мені Ви закинули: „Рішення в справі правдивості і надприродного характеру чи інших дивних явищ уважає о. Г. К. за дуже легоньку справу". Значить, цілу доказову силу проти мене Ви черпали з надприродности стигматизації, виразно покликуючись на те, що „справжня стигматизація без сумніву належить до явищ надприродних". Це був софізм, бо я вів спір з „Місіонарем" виключно задля його відношення до факту стигматизації Насі Волошин, а не задля проблеми, чи стигматизація щось надприродне, або природне.

Щоб виказати цей Ваш софізм, я поставив розрізнення, що правдивість стигматизації належить до ряду фактів, які даються ствердити, а надприродність стигматизації це проблема, яку щойно треба вирішити. Тепер же Ви, не могучи заперечити цього розрізнення, прозиваєте мене ігнорантом і безличним за те, що я посмів приписати Вам

Ваше становище, з якого Ви проти мене в першій своїй статті воювали! Чи це не є справжнє „торгування правдою“, „ігноранція“ і решта?

Nota bene, не уявляйте собі, що Ваші слова „хіба, що автор під справжньою стигматизацією розуміє голий факт зранення чи інші явища без огляду на їх природну причину, генезу, характер і ціль“ — мають тотожне значіння з моєю дефініцією справжньої стигматизації. Ви тут зовсім не виключаєте фалшивих, штучних типів стигматизації. Колиж Ви цей свій висказ протиставите своєму попередньому, де справжню стигматизацію вважаєте за надприродну, то з того вповні ясно виходить, що в поняттю „справжньої стигматизації“ по Вашому вже включається поняття надприродности. Отже докладно те саме, від чого тепер відхрещуєтеся і за що мене лаєте, що я це поспівав Вам приписати. Якеж це негідне й немудре крутіство, а пишете так згори, що ніби Ви покликані мене навчати!

В невідомого чоловіка Й. К. дійсно „що крок, то „ліпше“. Найвищий його „тріумф“ у полеміці зі мною в тому, що він виписує з моєї книжки про Настю Волошин ч. I ті місця, де я висказую своє переконання про надприродну причину стигматизації, і зіставляє ці мої слова з тими, де я писав, що при поняттю „справжня стигматизація“, коли нам іде про голий факт, покищо треба абстрагувати від проблеми, яка є причина стигматизації. Це кождий школярник легко зрозуміє, що ці два становища зовсім відмінні, одне глибше, друге плитше, та що вони зовсім не суперечать собі, але взаємно доповнюють себе. Нпр. при дефініції людини абстрагуємо від проблеми, чи людська душа безсмертна, чи ні, а обмежуємося на тих поняттях, що даються ствердити: „animal rationale“. Невже суперечить собі автор, що раз каже: людина це „animal rationale“, а другий раз: людина має безсмертну душу...?

Так і я зовсім не суперечу собі, коли тверджу, що причина справжньої стигматизації мусить бути надприродна, однак при дефініції справжньої стигматизації ми повинні обмежитися на фактичних даних, які даються ствердити. Авжеж те саме вкінці признав також Й. К.: причину стигматизації він вважає за надприродну, а на мене обурюється, що я написав, що він приймає, що в виразі „справжня стигматизація“ вже включається поняття надприродности стигматизації. Отже колиб я собі суперечив, то Й. К. так самісько. Якимжеж чудом Й. К. найшов суперечність у моїх словах? Ось як він пише: „Та йдім дальше до найвищої точки у виводах о. Г. К. На моє вище наведене твердження, що справжня стигматизація належить до явищ надприродних, відповідає: „А це зовсім не так! Правдива стигматизація це така, що виступає самсчинно, на тлі гли-

бокої побожності, вільна від усякого ошуканства та симуляції... А чи стигматизація взагалі щось надприродне, чи природне... це щойно проблема, яку зовсім не легко вирішити“.

Це дійсно „найтрагічніше місце“, „найвища точка“ — в безглуздох і безсоромних крутїствах письмаки Й. К. Ані з „Місіонарем“, ані з Й. К. я не сперечався щодо надприродности стигматизації, бо ми тут згідні. Я вів спір про те, що належить до поняття „справжньої стигматизації“, і мої слова „а це не так“ на основі цілого попереднього і слідуєчого контексту зовсім виразно стоять на тій площині (що в понятті „справжньої стигматизації“ не включується поняття надприродности). А той „оборонець правди“ Й. К. безглуздо і безсоромно перекинув ті мої слова на площину, де ведеться спір про те, чи стигматизація щось надприродне, чи природне, і таким способом дійшов до того, що ніби я собі суперечу.

І які сочисті гльоси він додає до гого свого „віскриття“! Прохаю читати: „Порівняймо тепер ті два зовсім противні погляди чи вискази одної людини, в одній і тій самій справі, під тим самим оглядом і в тім самім часі (1936—1937). А саме: В одному місці о. Костельник твердить, що стигматизаційні явища без сумніву чудесні і надприродні, а в другому місці на те саме моє твердження каже: „А це зовсім не так“ і т. д. Як це назвати? Чи це не зміна плятформи відповідно до потреби; торгування правдою? Чи це не „медвежий танець“ на горячій блясі?

„Отче Костельник! Ви битий у всяких медіюїзмах (за такого бодай себе маєте). Можеб Ви попри „релігійний“ винайшли ще якийсь „льоґічний медіюїзм“ для пояснення деяких дивних явищ у льогіці Вашій та Вам подібних. Потрудіться, може якраз зробите переворот і зачнете нову еру“.

Хтож то є той замаскований Й. К., які його твори з царини льогіки, що він собі преюдикує право так глузувати з моїх льогічних праць?... Глупота і безличність „усе можуть“ і „на все мають право“ — особливо, коли виступають з укриття!

Ще про віру. Й. К. чваниться своєю вірою, і як звичайно, такого типу „надута величина“ узагальнює себе, пишучи про себе „ми“:

„А щоб наша віра не заржавіла, не бійтеся, Отче Костельник! Скорше чия інша заржавіє, бо заблизько до ржі присувається. Наша віра впродовж віків не ржавіла ніколи, а ржавіла — і то нераз чия інша... І... „утінам фальзус ватес сім“!

Також тут Й. К. хитро перекидується на іншу площину, ніж я її був зачепив. Він хвалиться тою католицькою вірою, яка списана в книжках. Алеж та віра це заслуга

наших Отців, а не наша. Невже вистарчас вивчити ті правди віри і признавати їх? Зовсім ні! Ще треба засимілювати ту унасліджену віру зі своїм індивідуальним життям, сполучити віру з конкретною мораллю. Ось цю площину віри я мав на думці.

Отче (чи яка Ви там фігура) Й. К., якщо Ви так крутите з Богом, як крутите з людьми (а Христос каже: що ми людям зробили, те Йому зробили), то Ви звершений кандидат на тих, про котрих Христос сказав до апостолів: „І будуть вас переслідувати, думаючи, що службу реблють Богови“.

Я цього не виссав з пальця, але бачу дійсність. Скількиж то Настя Волошин і ще одна така особа натерпілися задля таких „надутих величин“, як Ви?! Ви мені вичитуєте підозріння, якими наділяють мене люди, що симпатизують з Вами. Та знайте, що я волю бути запідозрений з євангельським Нікодимом і Йосифом з Ариматеї, ніж надуватися з гордості з тими, що чваняться своєю вірою і судять Христа, „мняще службу приносити Богу“.

Ювілей душпастирської праці священика-громадянина

(Допис з Лемківщини)

Рідко кому з нас Господь дає таку ласку дочекатися піввікового ювілею свого високого священичого уряду. В повосенних часах ледви кількох священиків-ювілятів найдеться в цілій нашій Галицькій Провінції. Саме наша Сяницька-лемківська сторона мала честь відсвяткувати ювілей п'ятдесятьліття священства свого Достойного Сеніора, Впр. о. каноніка Омеляна Константиновича, пароха Сянока. Впр. о. кан. О. Константинович походить з прастарого священичого роду. Уродився в Синевідську вижнім в році 1864. Свої студії покінчив в львівській єпархії. Майже сучасник Івана Франка, про якого розказує багато цікавих річей. По укінченню богословських студій в році 1887, одружився з бл. п. Євгенією Подлуською (померла в році 1926) і тогож року по священнях обіймає сотрудицтво в Сокалі. По зложенню катихитичного іспиту вже за рік одержує катихитуру в тому місті і на тім пості перебуває до року 1891. Опісля стає парохом в Торках до року 1897, а від того року душпастирює в Сяноці аж до нині, себто рівно 40 літ.

Тут у Сяноці розвинув наш Ювілят незвичайно живу і кипучу діяльність і то так на полі церковно-душпастирським, як і громадським. І так: виставив на місці старого парохіяльного дому нову прекрасну палату-приходство, поверховий дім, з приміщенням для сотрудників і то головно своїми

власними фондами, даючи 12.500 гульденів австр. на будову парохіяльного дому. Крайнє бідну сяніцьку церкву підніс на рівні з храмами і костелами міськими, відновив її назовні в нутрі вивінував в нові образи, фелони, чаші, тощо. Крім того є він одним з перших піонерів національного руху на переломі вісімдесятих років на Лемківщині. Великий народний робітник, якого кличем була безнастанна праця для Церкви і Народу. Перший голова Філії Тов. „Просвіта“ в Сяноців році 1892., перший будівничий читалень „Просвіти“ на Лемківщині. Голова і член всіх місцевих товариств. Основатель і добродій перлини Сяніччини, музею „Лемківщини“, який знаходиться у парохіяльній його домі. Людина незвичайно здібна і благородне. Помимо свого віку (74 літ) всебатьорий, жвавий, дорадник бідних, усміхнений до кожного свого парохіянина, що шукає в нього потихи і помочі. Із двох синів Ювиляти, один є адвокатом в Буківську, а другий (Ярослав) є знаним музеологом. Останніми часами Ювилят по перебутій тяжкій грипі захворів був смертельно. Однак Господь дозволив йому зібрати „туди своїх плодів“, а Апостольський Адміністратор Лемківщини Всв. і Впр. о. Д-р Яків Медвецький наділив Ювилята почесною крилошанина Апост. Адміністрації, і цю гідність передав йому торжественно при великому здвизі народа, так своїх як і чужих, Всеч. о. декан І. Цегелик в сяніцькій парохіяльній церкві дня 21/3 ц. р. Місцеві громадяни відсвяткували Ювілей свого Достойного Пароха-громадянина в доміви „Просвіти“ в Сяноці дня 30/V. ц. р. окремою академією, на програму якої склалися промови, хори і деклямації та вручення почетної книги від всіх 10-ти місцевих установ Ювилятови.

*

Хай Господь подасть Достойному Ювилятови здоровля і кріпить Його сили, щоби міг ще багато літ трудитися для добра католицької Церкви і нашої Лемківщини.

о. В. Рабій

VI. Унійна конференція в Пінську.

Шеста унійна конференція, яка відбулася в Пінську в днях 1—3 вересня, не оправдала наших надій. Вона відбулася вправді під кличем підготовки до 500-літнього ювілею Фльорентійської унії, вона стягнула всіх польських „кресових“ єпископів, які під натиском з гори прибули на цю конференцію (виленський архієпископ Ялбжиковський, сідлецький єпископ Пшездєцький, місцевий пінський єпископ Букраба, луцький єпископ Шельонжек і люблінський єпископ Фульман, який особисто не брав участі, тільки через свого

делегата) — однак зайвий раз ствердила вона розріз між теорією і дійсністю, між замірами й успіхами, між гарними словами і конкретними ділами. В методах унійної праці щораз менше отвертости і простолінійности, яка ціхувала давніші конференції, скликувані папським єпископом Лозинським. Дискусія на болючі теми щораз більше небажана. Унійний запал у старших робітників звільна погасає і переходить супроти зовнішнього натиску обставин у звичайну „благонадєжність“. Бородатих конвертитів, які покидалиб табор незєдинених і переходили на унію, щораз менше. І якби не дивитися на цей, в багатьох випадках маловартісний прибуток, всеж таки саме явище непотішне. Представники східнього обряду на колишніх унійних теренах Волині, Підляшша і Полісся це властиво бородаті Ісусовці і їх многонадійний приріст, який виходить з дубенської Духовної Семинарії. Приріст цей покищо невеличкий, але певний. Унійна праця серед Українців та Білорусинів має польський характер. Діти побирають науку релігії в школах по польськи, проповідництво і катихизація по уніятських церквах ведеться в російській або польській, рідко в українській чи білоруській мові.

Серед таких обставин неначе бальсам на зболілі рани подіпала нова інструкція Східньої Конгрегації з дня 27. V. 1937, яку за попередньою згодою польського єпископату (на єхаристійнім зїзді в Познані) відчитано і проаналізовано в рефераті о. Мистковського (Варшава) п. з. Правне положення византійсько-слов'янського обряду в Польщі“. Ця інструкція після відомої попередньої інструкції з 1929 р. означає великий крок вперед в нормуванні унійної праці під юрисдикцією латинського єпископату. Вона зазначає, що доки не буде особної східньої єрархії, праця місійна остає під юрисдикцією латинських єпископів, які мають покликати у своїх дієцезіях особних генеральних вікаріїв зглядно офіціалів східнього обряду для кермування унійною акцією. Унійна парохія повстає там, де знайдеться принайменше 100 осіб. Менша скількість вірних становить т. зв. східню станицю (Statio Orientalis). Її може обслуговувати сталий місійний священик або доривочно спроваджуваний латинським душпастирем. Вивінування місійних священиків становлять складки. Латинські священики мають високо цінити унійну працю, голосити унійні проповіді, робити зїзди, пропагувати унійну ідею в пресі. Латинські Ординарії, що в їх дієцезіях шириться унія, будуть здавати щороку звіт з унійної праці на особнім зїзді в нунціятурі у Варшаві. Місійне духовенство буде рекругуватися з вихованків папської Семинарії в Дубні і законників східнього обряду (Єзуїтів, Редemptористів, Бенедиктинів, Домініканів, Маріянів, Облатів, Салезіянів, Трапїстів, Цистерсів). Священики, що повертають з православної

Церкви до унії, відбудуть чотиромісячний курс для конвертитів в Луцьку. В голошенню божого слова належить послугуватися мовою вірних. Ось головніші точки нової Інструкції, яка незадовго буде проголошена на місійних теренах латинськими єпископами в їх єпархіяльних органах. Іменно остання точка буде великою заковикою для польських єпископів, що в справі навчання катихизму в школі ішли супроти натиску уряду по лінії найменшого опору і не брали в оборону духовників, що вели науку катихизму в матірній українській або білоруській мові.

Вертаючись до перебігу конференції, належить зазначити, що на її програму складалася, крім інавгурації, привітів і вступних формальностей, вісім рефератів переважно теоретичних. Першого дня відчитано два реферати рано і два пополудни. Перший реферат єп. Пшездзєцького про Фльорентійську унію мав на ціли заактивізувати близьке п'ятсотліття фльорентійського собору для поширення унійної ідеї в Польщі. Другий реферат о. Урбана пз. „Польщення православної Церкви“ дав аналіз цього явища в православній Церкві. Референт поставився до проявів польщення Літургії і навчання катихизму в польській мові негативно, іменно з огляду на інтереси католицької Церкви й унійної акції та підкреслив, що форсування політичних інтересів в православній Церкві ослаблює релігійність народу і пособляє зростови комунізму. Третій з черги реферат о. Мистковського пз. „Правне положення византійсько-слов'янського обряду в Польщі“ був цікавий з огляду на нову інструкцію Східньої Конгрегації щодо унійної праці в межах Польщі. Четвертий реферат о. Доната Новицького п.з. „Католицька Акція в унійних парохіях на кресах“ викликав велике здивування серед учасників непольської народности. Референт про Католицьку Акцію нічого не міг сказати. Зате говорив про труднощі в унійній праці в парохіях на Поліссю та захвалював свою методу унійної праці, яку опер виключно на польській культурі, бо російська чи українська мова і культура не були б милі державним чинникам і викликали б з їх сторони перешкоди. В часі свого реферату о. Новицький пустив в обіг кілька світлин з своєї парохії в Тороканих, де бачили ми кілька груп студентів і студенток, висланих цим уійним душпастирем до польських інтернатів і вихованих там на майбутню еліту унійтської Церкви. На жаль, еліта ця, відірвана від рідного пня, стане тільки помістом до скорішого латинщення унії на Поліссю. Слушно замітив в дискусії над цим рефератом о. Урбан, що належало б інтелігентну уійну еліту виховувати не в латинських, а в унійтських інтернатах, які давали б запоруку, що цей цінний приріст не пропаде для унії. Захвалювані о. Новицьким методи уійної праці викликали спротив українських

і білоруських учасників зїзду. В дискусії, яку ізза браку часу відложено на другий день, перший забрав голос о. Др. Ішак, виказуючи незгідність лінії о. Новицького з останньою римською інструкцією та з резолюціями давніших пінських конференцій. Колиж все таки два польські дискусанти (о. Нехай з Люблина і о. Мистковський з Варшави) взяли в оборону о. Новицького та стали говорити на тему лояльності, якої світська власть має право домагатися, дістали належну відправу від о. ректора Сліпого, який у річевій і гідно видержаній промові повчив своїх передбесідників, що лояльність на касує природних прав польського горожанина іншої народности та що давній досвід самих Поляків під Москвою і Прусами (Вжесьня) повинен був навчити їх толеранції супроти інших народностей. Також етичні засади обов'язують католиків. Питання, що Христос каже на таку національну виключність, є найбільш рішачуче. З Білорусинів забрав голос унійний душпастир о. Оношко, який підкреслив, що ні польська конституція ні конкордат з Ап. Престолом не забороняють учити релігії дітей непольської народности в їх матірній мові.

Другий день конференції виповнили реферати о. Воронєцького про святих незєдиненої Церкви, о. Лаского, ректора альбертинської колегії Ісусовців, про Велямина Рутського, о. Домбровського, ректора дубенської Духовної Семинарії про унійну працю за границею та о. ректора Сліпого про унійну працю за останнє 50-ліття. Час позволяв перевести дискусію тільки над двома ранішніми рефератами, з яких більше зацікавлення викликала справа почитання святих незєдиненої Церкви. Референт о. Воронєцький, признаючи прикмети святости багатьом святым поза католицькою Церквою, взяв під увагу тільки святих російської Церкви, а з українських святих тільки угодників домонгольської доби (св. Ольга, Володимир, Борис і Гліб, Антоній і Теодосій Печерські). Цю люку доповнив в дискусії о. Др. Ішак, вказуючи на святих київської Церкви, яких життя і подвиги описані в Патериконі Сильвестра Косова, та Четь-Мінеї Дмитра Тупталенка Ростівського, що й сам є почитаний як святий. Интересне те, що уніятська Церква признала тільки святих домонгольської доби, руководячися традицією, що початки християнства на Русі мали свою лучність з Римом, а львівський єпископ, опісля митрополит Атанасій Шептицький, переводячи при помочі римської комісії цензуру літургічних книг, видаваних львівською Ставропігією, казав вичеркнути інших святих, переважно московських. Також порушена була в дискусії kwestія, чи моральна святість яку дають незєдиненій Церкві їх святі, вистарчає до правдивости цієї Церкви або становить ноту святости. На це питання треба після католицьких богословів відповісти негативно.

Помігне зражіння викликав реферат о. ректора Сліпого про унійну працю на Заході за останнє 50 ліття. Референт підкреслює еволюцію унійної думки на Заході в папських енцикліках і богословських школах від перецінювання латинського обряду, як *ritus securior*, до признання рівнорядности всіх обрядів, від легковаження незєдиненого Сходу до поручення студіювати його по всіх католицьких Семинаріях й Академіях в останній енцикліці „*Rerum Orientalium*“ з 1929 р.

При кінці предложила учасникам Зїзду вибрана *ad hoc* комісія такі резолюції до одобрення :

1. Шеста пінська конференція постановляє прямувати до того, щоби 500-ліття Фльорентійської унії святковано в цілій Польщі.

2. Шеста пінська конференція постановляє зложити подяку пленарній конференції єпископів Польщі за її ухвалу з 24 серпня в справі приготування до торжественного ювілею 500-ліття Фльорентійської унії та рівночасно просить, щоби в короткім часі покликано спеціальну комісію, зложену з представників обох обрядів, яка устійнила б час і спосіб зорганізування ювілейного свята.

3. Шеста пінська конференція пропонує розпочати приготування до згаданої урочистости в цілій Польщі 5 червня, як у дні Зіслання св. Духа.

4. Шеста пінська конференція висказує свою радість з приводу цьогорічного Зїзду *Pro Oriente Christiano* в Римі у справі покликання Міжнародної Ради такої самої назви і сподіється, що представники всіх католицьких народностей в Польші будуть покликані до названої Ради.

5. Шеста пінська конференція висказує побажання, щоби видано у формі окремих брошур реферати єпископа Пшездзєцького про Фльорентійську унію і о. Урбана про положення православної Церкви та можливо поширено їх серед православних.

6. Шеста пінська конференція просить церковну владу розпочати вступні кроки до беатифікації ревного ширителя унії Йосифа Рутського в 300-ліття його смерті.

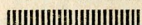
7. Шеста пінська конференція пропонує, щоби на будуче унійні конференції відбувалися що 4 роки в Пінську, а в міжчасі в інших містах Польщі, після вибору Преосвящених Єпископів.

Третього дня мала закінчитися конференція торжественним богослуженням у східнім обряді. Воно однак відпало ізза відсутности єпископа Миколи Чарнецького, який прислав привітну телеграму з Бельгії. Також ніхто з наших ОО. Редemptористів, що мають в Ковлі свою станицю, не приїхав на пінську конференцію. З нашого духовенства взяли в конференції участь представники Богословської Академії і Бо-

госл. Наук. Товариства зі Львова (о. ректор Сліпий, о. Др. Ішак, о. Фурикевич), чотири ОО. Василяни (о. Скрутень, о. Теодорович, о. Пушкарський, о. Дацишин) та три ОО. Студити, що працюють у сидлецькій і пінській єпархії.

Учасники з'їзду, яких було около 80, розїхалися з переконанням, що найближчого року відбудеться унійна конференція у Седльцах або Луцьку.

А.

A vicino disce!

В останніх часах появилось багато католицьких публікацій і книжок про суспільне питання. Деякі з них це поважні студії, що самі собою підкреслюють вагу порушеної справи. На одну з них хочу звернути особливішу увагу.

Накладом книгарні св. Войтіха в Познані вийшла ще в 1932 р. книжка: „Суспільний католицизм“ пера звісного католицького польського соціолога о. др. Антона Рошковського. Є це коротка історія католицького суспільного руху в цілому світі, а зокрема в Польщі.

Заінтересовання суспільним питанням проявляється серед польських католицьких кіл щойно при кінці 19 століття, по появі Енцикліки: „Rerum Novarum“.

Початок зробила Познаньщина під впливом назріваючого в Німеччині суспільного католицизму і участі в ньому німецького духовенства. Таксамо як в Німеччині стає польське духовенство в Познаньщині на чолі католицького суспільного руху. За їх почином починає виходити в Познані в 1902 р. двотижневик „Ruch chrześcijańsko-społeczny“. На чолі редакції стає о. др. Ціммерман, пізніше широко звісний професор католицької соціології на краківському університеті. Цей двотижневик виходив вісім літ, до часу переходу о. др. Ціммермана на катедру до Кракова. Двотижневик призначений був для інтелігенції і мав бути дорадником і помічником в практичній суспільній праці. Він зєднав собі широкий круг співробітників з цілої Польщі. Коли перестав виходити, показалося, що він добре утрелив католицьку соціальну організацію в Познаньщині, бо колишні співробітники ні на мить не заперестали початого діла, а самі власним почином почали видавати численні брошури на актуальні суспільні питання.

В Галичині на заході піонером суспільного питання був видаваний Єзуїтами в Кракові „Przegląd Powszechny“.

З приходом до Кракова о. др. Ціммермана на катедру католицької соціології, яку він займав через 15 літ, дуже скріпився католицько-соціальний рух. Широкі круги латин-

ського духовенства і світської католицької інтелігенції спільно заінтересувалися соціальними питаннями, чого доказом була щораз обильніша література з тієї області.

В т. з. Конгресівці почався католицько-суспільний рух в початках двадцятого століття. Започаткувала цей рух „Бібліотека християнських творів“ під проводом о. др. Хелміцького в Варшаві. Друковано там оригінальні праці польських і переклади європейських чільних католицьких суспільників. Згодом почав виходити в Варшаві католицький суспільний журнал „Przegląd Katolicki“, а відтак ще один „Rola“.

На перше місце вибивається „Ateneum Kapłańskie“, видаване о. др. А. Шиманським при співпраці учительського збору Духовної Семинарії в Влоцлавку.

В 1907 р. відбуваються у Варшаві перші курси католицької соціології. Від них датується вже ширше зацікавлення суспільним питанням широких кругів католицької інтелігенції, чого доказом були щораз численніші твори світських католиків з області соціології.

Немало причинилася до розбудження зацікавлення соціальним питанням катедра католицької соціології, яку основано в Петрограді при тамошній католицькій Духовній Академії.

В повсякній Польщі католицький суспільний рух набирає великого розмаху. У всіх духовних дієцезальних семінаріях заведено постійні виклади суспільних наук. Особливо ж основання католицького університету в Люблині починається до поглиблення суспільно-католицького руху.

Економічна секція правничого віділу на цьому університеті випустила вже цілі каври не лише духовних, але і світських інтелігентів в католицько-суспільному світогляді. Створення особної католицько-суспільної секції у видавництвах люблінського університету уможливорює научну працю професорам і студентам. Слухачі люблінського університету оснували товариство „Odrodzenie“, яке перемовсім організує католицько-суспільні тижні (на наших землях воно веде час до часу менше славно, нехристиянську роботу), на яких збирається католицька інтелігенція з цілої Польщі. Методи праці тих курсів є такі самі як французьких. Звіти з тих курсів видають друком. Тими курсами в останньому часі почала цікавитися вже заграниця і висилає на них свої делегації. Мабуть була раз на них і наша делегація.

Поважну роль в розвитку суспільної католицької ідеології сповняє Towarzystwo wiedzy chrześcijańskiej при католицькій університеті в Люблині. Осередком суспільно-католицької акції в Люблині є катедра суспільних наук, яку веде о. др. А. Шиманський. Його можна сміло вважати

за головного представника ідеології суспільного католицизму в Польщі. Зпід його пера вийшов вже цілий ряд праць з області соціології. На особлившу увагу заслуговує його праця: „Суспільне питання“, яка є змістовним представленням основних засад суспільного католицизму і є дуже добрим підручником до студій. Катедри університетів у Львові і Вільні також немало причиняються до поширювання ідеології суспільного католицизму, не лише серед студентів богослов'я, але й світських факультетів. Генеральний Інститут Католицької Акції і зв'язані з ним установи також солідно розробляють і поглиблюють серед вірних ідеологію суспільного католицизму.

В Познані за почином кардинала Гльонна повстала висока Католицька Суспільна Школа під управою о. пр. Е. Козловського. Вона цього року дістала стаж високої школи. Її студенти мають реалізувати ідеологію суспільного католицизму по католицьких суспільницьких організаціях.

Накінець треба зазначити, що між визначними робітниками на області суспільного католицизму в Польщі є кардинал Гльонд і два єпископи, Преосв. Кубіна і Преосв. Адамський. Це знані письменники і практичні робітники на цьому полі.

З цього короткого огляду бачимо, як широко розгорнулася праця суспільного католицизму у наших сусідів.

З черги треба би поставити питання: а що в нас досі зроблено? Відповідь на таке питання мусіла би бути широка, вона переростає рямці одної статті. Покищо хай кожний з ласкавих читачів постарасться відповісти сам на це питання.

Як рефлексія насуваються слова св. Ап. Павла: „Глядіть отже, якби вам обережно ходити, не як немудрі, а як мудрі, користаючи добре з часу, бо дні є лукаві“. (Еф. 5,15).

Справді — время люте! Уважайте!

Ми на пограниччю чи на грані двох світів. За Збручем царство сатани. У нас на західних землях 75% малоземельного або зовсім безземельного селянства, брак всяких за робітків по фабриках і в ремеслі. А наслідок, нечувана нужда та злидні селянства, яке становить звиж 80% нашого народу. Отже є над чим задуматися. Не вільно казати: „моя хата з краю“. Наше духовенство мусить взяти активну участь в соціальній праці, так як наше передвоснне духовенство брало провідну й активну участь у всякій потребі і в усякій культурній, економічній та політичній національній роботі. Те саме мусить бути і в нинішні важкі часи, лише що тепер треба основно підготувитися до праці, бо імпровізація тут ні причому. На сю працю не вільно нам тратити ні хвилинки дорогого часу, бо ця втрата може на нас помститися страшно.

О. Ч. Я.

Українці на XVI. Міжнародньому Конгресі „Pax Romana“

Вже від кількох літ Т-во Українських Студентів Католиків „Обнова“ бере живу участь в конгресах міжнародньої католицької організації для студуючої молоді „Pax Romana“ і сама ця стаття має на меті познакомити загал нашого духовенства, чим є ця організація „Pax Romana“, яку роль вона відіграє в міжнародньому студентському житті, яке становище в ній українських студентів католиків, а зокрема подати опис останнього конгресу, що відбувся цього року в Парижі.

Народження центральної організації для католицького студентства цілої земської кулі припадає на 1921. р. Був то час, коли в Зах. Європі притихли гармати, а знеможені війною народи почали братися до нового життя, відновлювати те, що знищила жорстока війна та відроджувати культурне життя, що його — як здавалося — похоронило воєнне лихоліття.

Хоч у тому часі війна формально закінчилася, то все ж таки покинений та вимушений мир не потрапив загоїти тих ран, що їх вона накоїла: лишилася в душах народів ненависть, ворогування, гнів та лютість до ворогів. Культурні зв'язки були пірвані, а християнська любов надшарпана. І тоді саме вимагає пекуча потреба відновити весь світ в дусі християнської любови, яка, шануючи права одиниці і народів, уміє також збудити в них великодушність у відношенні до свого противника. Щоб це могло статися, треба було зближення поміж народами. А в розсвареному тодішньому світі тільки католицький світогляд був тим елементом, що єднає всі народи.

Виходячи із того заложення, три держави, що підчас світової війни були неутральними: Іспанія, Голляндія і Швайцарія — дають початок до заснування федерації католицьких студентських організацій, якої осідком став Фрайбург у Швайцарії. До цієї організації приступили вже в короткому часі студентські католицькі товариства інших народів, а папа Бенедикт XV. дає їй своє апостольське благословення.

Першою думкою молодого організації, думкою, що природно випливала з тодішнього положення в Європі, було зблизити молоду католицьку інтелігенцію, що була так сильно розбита через противенства політичної, культурної та економічної натури. Всеж таки цю інтелігенцію єднала одна віра в Христа та бажання Йому служити.

Та з часом, продовж свого кільканадцятилітнього існування та діяння „Pax Romana“ перейшла велику еволюцію. Впливали на неї нові кличі, новий модерний спосіб орга-

нізації, проголошення Католическої Акції для світських людей, передусім інтелігентів, та цілий ряд інших проблем, під впливом яких „Pax Romana“ поширила свій засяг ділання та змодифікувала його. На перший плян в праці „Pax Romana“ висувається велике завдання: приготувати студіюючу молодь до провідної ролі, що її має вона здійснити у світському апостольстві Христової Церкви, в дальшому починають інтересувати організацію проблеми чисто студентського, професійного життя, як захоронити студентську молодь перед впливами ліберальних університетів. Ще дальше найшлася організація перед важливою проблемою, як боротися проти загрози комуністичних теорій, що в застрашуючий спосіб почали опановувати університетські центри. Опісля виринули незвичайно скомпліковані національні проблеми, а вкінці суспільно-економічне питання, криза та безробіття молодшої інтелігенції. Все те речі, що є вислідом та жахливим посілом світової війни, речі, що їх не розв'язали ні війна ні мир, речі, що мусять вести до цілого ряду конфліктів і потрясень, доки вони не будуть вирішені по думці Христової любови та справедливости.

І ось тут конечною є співпраця цілого католицького світа, а між іншим молодшої студіюючої молоді, що має в майбутньому зайняти провідні місця в своєму народі. Щоб ця молодь доросла до свого завдання та могла як слід з того вивязатися, мусить відповідно поширити свою освіту та виховання в ділянці релігійній, християнсько-філософській, соціально-економічній та професійній; це безумовно велика, відповідальна та незвичайно трудна праця, та вона конечно для кожного, що сьогодні хоче звати себе християнином. І тут у цих проблемах, у цій праці „Pax Romana“ стала світовим осередком для католицької студіюючої молоді, бажаючи прийти з поміччю різним національним організаціям. Через те й престиж „Pax Romana“ зріс незвичайно. Донедавна вона організувала тільки краї з перевагою католицького населення. Сьогодні членами її є також краї, де більшість населення протестантська або і православна. Ще недавно організаційна сітка находила тільки в Європі; сьогодні має „Pax Romana“ свої клітини в усіх частинах світа, Америці, Африці, Азії, Австралії та в різних місійних теренах. Через цей зовнішній ріст стала праця „Pax Romana“ більш конструктивною і практичною, більше пристосованою до потреб національних організацій, що її творить. Найкраще свідчить про це факт, що в її склад входить під цю пору 42 національних організації, а про сферу ділання говорять вимовно підсекретаріати, в яких ведеться безпосередня праця; це підсекретаріати: місійний, студенток, пресовий, соціальний, медичний, фармацевтичний, правничий, літературний та для справ Сходу — Pro Oriente. Цен-

(Докінчення буде).

о. др. I. Гринъох.

Нововидана інструкція має незвичайно велике значіння для унійної акції в Польщі, яка в останніх роках втратила свій розмах і покищо не виправдала тих надій, що їх на неї поклали всі щирі прихильники церковного поєднання. Нїде правди діти, керманічі унійної акції — а ними є латинські єрархи, яким вона фактично підчинена — зводять її на невластиві шляхи, не числячись з настроями і бажаннями тих, що раді би до церковної єдності приступити. Нині, в часах розбудженої

національної свідомості мас, годі переходити до порядку над такими справами, як: проповідь, навчання релігії в школі і релігійна література у рідній мові вірних, а перш за все рідне духовенство, віддане цілим серцем народови, серед якого працює. Проповідь чи навчання релігії у рідній мові парохіян це хіба не є ніякою нелюдяльністю супроти держави, і тому національний момент належить впустити цілою струєю до унійної акції, якщо хочемо, щоби вона росла і розвивалася. Великою перепорою в розвитку унійної акції є даліше ще досі неполаднана справа юрисдикції, себто її найвищого церковного центру на місці. Унійна акція і досі не має свого власного єпископа з повнотою церковної юрисдикції, а тільки візитатора, бо на самостійного єпископа, мимо постійних старань Ап. Престолу, рішальні урядові чинники не хочуть згодитися. Крім цих є ще й інші, дрібніші причини, які спиняють розвиток такого коначного і такого спасенного діла, яким є церковне єдинення.

Перейдемо найголовніші постанови інструкції Ап. Престолу, так, як їх подає варшавський „Przegląd Katolicki“. Ось вони:

1. Пропаганда ідеї повороту до католицької Церкви відлучених від неї братів повинна бути закріплена на дуже широку скалю і має втягати до неї не тільки уми, але й серця. Інструкція поручає уживати новітніх засобів пропаганди і поборювати безпосередньо блуди й упереження православних при допомозі слова і письма. Харитативної діяльності не треба обмежувати лиш до католиків, але огортати нею всіх потребуєчих помочі. При цій нагоді рішено теж дуже важну справу: чи католицькі священники, числячися з опінією вірних, можуть удержувати товариські взаємини з православними духовними? Інструкція каже, що розумне товаришування не є заборонене, навпаки, в сучасних умовах воно навіть поручається.

2. Належить творити парохії, підчинені латинській єпархії, оскільки на майбутнє Ап. Престол інакше справи не унормує. Якщо на території проєктованої парохії є дуже мало вірних (нижче 100 осіб), то треба будувати бодай каплицю, до якої, для словнювання духовних послуг, доїздив би час від часу душпастир східнього обряду. Якщо каплиці не можна збудувати, то в найближчій латинській костелі один віктар повинен бути призначений на відправу богослужень у східнім обряді.

3. Східні обряди і обряд латинський однаково узнавані і трактовані в католицькій Церкві, тому не вільно легковажити східніх обрядів і намовляти православних, щоби вони принимали виключно латинський обряд (підкр. наше). Бо не йде про те, щоби православні переходили виключно на латинський обряд, але щоби ставали правдивими й добрими католиками і такими

лишалися рівнож і на майбутнє. Всі католицькі духовні повинні високо цінити східні обряди і виявляти це у відповіднім місці і часі (підкр. наше)

4. Душпастирській праці мають посвятитися передусім ті священники, які скінчили Східню Папську Семінарію в Дубні. Однак інструкція, беручи під увагу заслуги монашого духовенства в поширюванні унії, доволі багато місця присвячує мужеським і жіночим монашим чинам обох обрядів. Співпрацю тих монаших чинів треба радо приймати і користати з неї. Під цим оглядом дає інструкція латинським єпископам чималі уповажнення, зарезервовані давніше Апост. Престолами.

5. Православних духовних належить обережно приймати до римокатолицької Церкви, придержуючись точно вказівок інструкції з дня 26. травня 1929 р. Кожний духовник, що покинув православне віроісповідання, повинен бодай через 4 місяці ходити в Луцьку на курси, звані „Cursus pro reformando ac instruendo Clero e schismate converso“. По скінченню цього курсу щойно тоді буде допущений до повнення душпастирських обов'язків, коли дасть докази, що має духа правдивої віри, побожності, науки, привязання до римокатолицької Церкви і відповідну підготову до обняття повіреного собі уряду.

6. При навчанні правд віри в проповідях і катихизаціях належить послуговуватися такою мовою, якої уживає місцеве населення. Так само маєтись справа з книжками і різнородними письмами, необхідними при навчанні правд віри (підкр. наше). Душпастирі й унійні працівники мають при тому оминати всего того, що має вид національних чи політичних спорів.

7. Те, що має латинський обряд, а що на випадок введення і практикування католиками східнього обряду може зміцнити почуття єдності і в'єднати для душ більше Божої ласки, треба розумно (второпно) поручати і практично переводити:

а) богослуження на честь Прсв. Евхаристії і Прсв. Серця Христового, зберігаючи при тому обряди, уживані в різних східних обрядах;

б) основувати брацтва, як нпр.: Пресв. Евхаристії, Християнської Науки, Матери Божої Неустанної Помочі;

в) вияснювати й плекати синівську любов до Апост. Престола, яка окружує однаковою опікою всіх католиків без огляду на обряд.

8. Католики обох обрядів мають щораз краще розуміти ідею католицької єдності. На цю тему повинно духовенство в означених відступах часу голосити добре оброб-

лені проповіді, а католицькі часописи повинні поміщувати статті, розвідки, звіти і нотатки. Повинні як найскорше повстати товариства духовних і світських, що мали б завдання студіювати справи єдності Церков і її боронити. Так само дуже побажані конференції, унійні зїзди та взаїмна допомога й участь в церковних торжествах обох обрядів, а передусім належить молити милосерного Бога, „ut fiat unum ovile et unus Pastor“.

Це найголовніші постанови найновішої інструкції Ап. Престола в унійній справі. Чи найде польська латинська єрархія, що кермує цілою справою і несе за неї відповідальність, стільки відваги, щоби податися перед криком просякнутих національним шовінізмом польських католиків, і стільки апостольської ревности, щоби справу церковної унії на східних окраїнах польської держави потрактувати так серйозно і так по католицьки, як її поручає Апостольський Престол, — покаже недалека майбутність.

X.

о. О. Квіт

Рятуймо сільських дівчат у місті

Усі знаємо, що нині голод і нужда виганяють українську молодь з села до міста. Ідуть до міста хлопці, ідуть дівчата і місто мусить дати їм прожиток і заробіток. Інакше й не може бути, коли держави позамикали свої границі, і кажуть, що кожна сама собі повинна вистарчати.

Для нас Українців це тим відрядне явище, що напливає український елемент до міст. Воно кажеється, здобуваємо міста. Може ці наші „ненаші“ міста хоч трохи наберуть українського характеру. Та коби! А може навпаки? Бо з цією напливаючою молоддю із сіл д'ються у місті страховиті речі. Вона там просто загибає, деморалізується, або чужинці використовують її для своїх цілей.

Хлопці у місті шукають заняття у ремісничих варстатах, крамницях, м'ясарнях, пекарнях або як щоденні зарібники при різних важких, і малозаробітних роботах. Якщо вони меткіші, свідсмійші і попадуть у своє товариство, якое дають собі раду і не пропадуть у місті. Зате сільські дівчата ідуть до міста виключно на службу по різних заможніших домах. А що заможніші дома виключно жидівські, то по жидах служить їх найбільше. І саме над долею цих нещасних служниць хочу зупинитися.

Найперше треба знати, що ці дівчата-служниці у місті вирікаються української мови. Вони тут цю мову так шкалюють, аж соромом бє по лиці слухати. Ці служниці теж

масово переходять на латинський обряд і вирікаються своєї нації. Це ж кожний о. парох дуже добре знає, бо щораз дістає урядові письма з різних міст, що там а там, та а та Марина Сліпак змінила обряд. Частенько буває, що наша Євка пошукала собі у місті якогось безробітного „пана“, Яська чи Франка, поберуться разом, покрутяться кілька місяців по місті, і вкінці Євка тягне його до свого рідного села під батьківську стріху, і тут доперва починається дійсне пекло. А вже на денному порядку такі річі, що сякий такий батярчук під обіцянкою женячки вимантить від бідної дівчини керзаво запрацьований гріш, і зникає в місті.

Та ще більшим нещастям, це те, що сільські дівчата у місті без опіки й проводу, заражені міським шумовинням, кидаються в багно розпусти. Весь свій заробіток витрачують на тандитні, модні строї і прикраси, волочаться зі всякого роду міською батярнею і на видних місцях так поводяться по простацьки, аж черепом очі стають. Статистика неправого ложа дітей по містах приносить застрашуючу цифру. У ній напевно найбільший процент, це будуть діти українських служниць. А скільки тайних модних убивств, про які ніхто не дізнається! Тому що дівчата переважно служать по жидах, є, на сором нашої нації, багато неправих дітей від жидів. Це дуже жахливе, але й правдиве. Бо ці служниці з села дуже несвідомі, як маса глини, яку у місті допче ногами, хто хоче. Знаю такі случаи, де дівчини радили покинути службу у жида, та вона вже навчилася жидівської мови, звичаїв і так зжилася з жидами, що не хотіла їх покинути, хоч траплялося місце в інтелігентному християнсько-релігійному домі. Бо в домі жида свобода, на вулиці розпуста, а тут сказали б, так не можна. Одного хлопчика жидівської служниці учив я у школі, що радше подобав на жидка. Про божницю і жидівський ритуал він знав більше, як про церкву. А скільки між такими служницями різних хоріб, скільки самогубств, скільки страшного визиску, скільки дівчат пропадає не знати де, а скільки їх конає по шпиталях, або просто на вулиці.

Огож найвища пора звняти ціми нещасними служницями. Вже появилися у пресі голоси, щоби стримати цей наплив сільських дівчат до міста, та це ніщо не помагає. Навіть з заможніших домів виринаються дівчата до міста, бо там на службі, по моді у „на посаді“, можна й капелюха на голову нарядити, і свобода гей свобода. Давай змишляй волю, скільки завгодно. І замість доробитися якогось гроша, та поліпшити свою долю, стратить гріш, занапастить душу, а вкінці змаргає своє тіло, і в цвіті життя лягає копати на смітнику.

Треба творити по містах товариства слуг. Таке товариство вже існує у Львові, але горстка об'єднаних там

члениць це покищо капля в морі. А по менших містах то й зовсім нема жадної організації слуг. Хоч їх і в малому містечку буде по жидах сотня, дві. Таке товариство мусіло б повести освідомлюючу працю серед слуг, переводити їх реєстрацію, гуртувати у церковні брацтва, підшукувати відповідні заняття, та нести духову й матеріальну поміч у кожній потребі.

Цєю організацією слуг повинні зайнятися українські культурно-освітні установи по містах, а в першу чергу такі місцевий о. парох. Та ж ці слуги, це теж тепер його парохіяни. Та ж часто буває, що така служниця-парохіянка захорує важко, і обов'язком пароха було б навідатися до неї з Найсв. Тайнами. Дарма, але треба й між жидівськими хатами шукати за своїми овечками. Та ж ці служниці суботу святкують, а в неділю важко працюють, навіть до церкви не ходять.

Ясна річ, що започаткувати таку організацію слуг, це може найтяжча справа. Бо служниці у місті це вже „панночки на посаді“, і саме ця фальшива гордість і стид, є найбільшою запорою організації. В одному містечку пів року заохочував я дівчат до такої організації, і проповіді відповідні голосив, і промовляв, і не вдалося товариства заснувати. Та коли б був ще пів року там побув, таки був би напевно зорганізував. Бо за той час я вже пізнав ближче невеличкий гурток старших, поважніших слуг, і через них обчислив, скільки є служниць у місті, у кого заняті, яка їх заробітна платня, крім цього спам'ятав одну служницю, щоби не їхала з жидами до Палестини, одну хору служницю висповідив перед смертю в жидівському домі, та попав до одної ліп'янки жидівської факторки, де застав цілий гарем сільських дівчат, що просто дусилися в задусі. Якщо факторка напирала кожній служби, то мали платити жидівці по 10 золотих факторного.

Це, як на початок, вже велика підготовка, і орієнтація для дальшої праці. Опісля треба заохочувати дівчат до частішої св. Сповіді, оснувати окреме брацтво дівчат, відтак статутове товариство, зі сходами, відчитами, порадами, курсами, щадничими касами, допомогивими фондами, тощо.

Ось наближаються свята Різдва Христового. Можна для служниць приладити спільну Святочну Вечеру, ялинку (бо в таку хвилину кожна дівчина прагне вирватися з жидівського, чи іншого чужого дому), і започаткувати діяльність. Доперва тоді побачимо, яка вдячна праця на цьому запущеному, нужденному загоні народньої і церковної ниви, скільки помочі можна принести цим нещасним жидівським раб'яням, скільки душ можна врятувати і для Бога, і для української нації. Тоді й характер наших міст прибере трошки інакший характер. Не одні громадянські

діячі махають рукою на цю справу, мовляв, ей та що там така служниця. Але ми вже нині бачимо, яку роль відграє саме пролетаріат міст, і в соціальному і національному та релігійному питанню.

Нові книжки

Йоган Фрай: За душу дитини. Практичні виховні вказівки. За дозволом Видавництва Benziger Co. A. G. — Einsiedeln, переклав з німецької мови мгр. Ярослав Чума. Львів 1937. Надладом Генер. Інституту Католицької Акції. Друкарня ОО. Василян у Жовкві, ст. 72.

Отсею книжечкою започаткував Генеральний Інститут Католицької Акції видавництво книжок, які підпирали б велике завдання, яке Католицька Акція має сповнити в нашій суспільности, — „все обновити в Христі!“ І добре, що такий початок зроблено. Інші народи, які давніше зачали у себе Католицьку Акцію і живіше та форсовніше її повели, мають вже багате письменство, яке вельми спомагає працю над християнізуванням суспільности. В нас — отся мала книжечка — це перша ластівка! Та гаразд, що початок зроблений, і то початок добрий, бо мабуть не можна було кращої книжечки підшукати на перше число видавництва, як книжку „За душу дитини“, що в приступний, популярний спосіб подає способи раціонального, мудрого виховання молоді. Генеральний Інститут, інавгуруючи своє видавництво отсею виховною книжечкою, в цей спосіб поручає її нашій суспільності: „хребетним стовпом нації та надією правильного її розвитку це на зразках християнської моралі вихована молодь! Тільки тоді, коли домашнє та шкільне виховання спіратимуться на одних і тих самих засадах, виросте покоління морально сильне, готове до жертви і посвяти! Тільки тоді матимуть родини свою повну вартість, а націю вестимуть відповідальні керманічі, які на всіх відтинках життя та в усіх його умовах, збережуть непорочними засади Христової Науки!“.

Книжечка призначена і для родичів, і для душпастирів і для виховників, та взагалі для всіх, що цікавляться моральним життям української дітвори. Читачі найдуть в книжечці наскрізь поважні думки й правди зі щоденного життя, совісно зібрані і цікаво представлені, так що годі відірватися від читання.

Зміст книжечки це просте й практичне виложення практичних порад у таких або інших обставинах співжиття з дітьми; всі завваги вложені в невеличкі уступи, які вправді не вичерпують цілого діла виховання молоді, але дають напрямні, як і в інших аналогічних випадках треба посту-

пити. Книжка ділиться на чотири основні частини, а саме: 1) Виховання — нелегка справа. — 2) Як позбутися дитячих хиб? (зарозумілості, лінивства, брехливості і інших диточих модерних хиб). 3) Природні засоби виховання (Прокари для дітей) і 4) Релігійні виховні засоби. Книжечка кінчиться ще уступом: „Діти, це Божя Благодать“, в якому автор виступає проти тих родичів, що хочуть число дітей поменшити, а тимчасом „діти це божя ласка!“

Книжка видана чепурно, з гарною обгорткою на дуже добром папері і може лише рекламу зробити друкарні ОО. Василян. Переклад мгр. Ярослава Чуми зрязковий.

в. Юліян Дзерович.

Oratio secundum diarium Ioannis de Cronstadt: „Mea vita in Christo“. Dissertatio, quam ad Doctoris gradum obtinendum in Romano Pontificio Instituto Orientali conscripsit Stanislaus Hlak. — Vilnae 1937. ст. 44, 16°.

Атлант Зединення Йосиф Велямин Рутський митрополит Київський й усієї Руси — України. Ювілейна збірка у триста ліття смерті 1637—1937. — Перемишль 1937. Накладом „Научного Товариства богословів Українсько-католицької Духовної Семинарії“. Ст. 72, 8°, Ціна 1 зол.

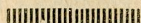
На зміст збірки зложилися:

Уляна Кравченко: На 300-ліття смерті Митрополита Йосипа Велямина Рутського. Іван Тетерка: Митрополит Йосиф Велямин Рутський. о. крл. Василь Гриник: Рутський — Дороговказ Українців-католиків. — Заповіт Митр. Рутського (переклад). — Уляна Кравченко: Заповіт Митр. Й. В. Рутського.

Софія Парфанович: **Ціна життя.** Нариси. Львів 1937. ст. 250. 16°. Ціна 3 зол.

о. Др. Лев Глинка: **Родина і держава в світлі католицької науки.** (Відбитка з „Дзвонів“). Львів 1936. ст. 21, 8°.

Теофіл Коструба: **Пресвята Богородиця Цариця України.** У 900-ліття віддання в її високу опіку Українського Народу князем Ярославом Мудрим. — Львів 1937. Накладом Марійського Т-ва Молоді. — Ст. 36, 16°. Ціна 0.20 зол.

Всячина.

Чергова конфіскація. Попередче (9) число „Ниви“ сконфіскувало львівське городське староство. Конфіскація наступила в останній хвилині, коли цілий наклад готовий був до висилки на пошту. Щоби не наражуватись на ще більші втрати, ми постановили видати сконфісковане вересневе число разом із жовтневим (10), так що Впр. ОО. Передплатники одержують отсе „Ниву“ в подвійнім об'ємі (4 арк. друку) з проповідничим додатком. За спричинене конфіскацією спізнання просимо вибачення. — *Редакція.*

Святочна інавгурація нового акад. року. В неділю дня 3. X. 1937. відбулася святочна інавгурація нового академічного року в Гр.-кат. Богословській Академії у Львові. Свято складалося з двох частин. В год. 9 рано відправив декан філософичного факультету, о. проф. Др. М. Конрад торжественну св. Літургію з діяконами, а в 11 годині в авлі Академію відбулася сама інавгурація, на яку зложилось хор питомців Духовної Семинарії, що відспівав „Бурю“ Айзенгута, і смичковий квартет, звіт Ректора Академії, о. проф. Дра Й. Сліпого за минулий акад. рік і виклад професора догматики, о. Дра Ст. Сампарі н. т. „Релігія в основах людського життя“.

На інавгураційне свято прибуло багато гостей, духовних і світських, які з приємністю слухали і бачили, як росте, розвивається і працює вже 10-ий рік ця наша найвища школа, яка через дев'ять уже літ сповняє свою високу місію, творячи українську богословську науку і виховуючи кадри українського духовенства.

Посвячення фундаментів нової церкви у Львові. Дня 12. весесня 1937 відбулося посвячення фундаментів нової церкви у Львові, яка будується з прилюдних всенародніх збірок при монастири СС. Василянок на вул. Потоцького, себто в дільниці Львова, яка в повоевних часах сильно розбудувалася і виказує значний відсоток Українців, греко-католиків. Посвячення фундаційної грамоти довершив Високопреосвящений Митрополит, який з тією метою приїхав з Пільнотого, де перебував на відпочинку — а цю грамоту вмурував у фундаменти і посвятив їх Преосв. Кир Іван. Церква будується в модернім стилі, бо на стиль византо-український львівський магістрат не хотів ніяк погодитися, і буде посвячена св. Ап. Йоанови Богословови. — Церква доволі велика своїми розмірами, з кожним днем росте в гору, і вже в недалекій майбутности, знайдуть у ній заспокоєння своїх духово-релігійних потреб численні греко-католики, що мешкають у тій дільниці Львова. В найближчій сусідстві нема там покищо латинського костела.

Християнський інтернат для студіюючої молоді. Високопреосвящений Митрополит Кир Андрій, бажаючи прийти з допомогою українській молоді, що студіює на львівських високих школах і йдучи на зустріч, так молоді як і всьому громадянству, постарався відкрити в б. Академічній Домі при вул. Супінського 21 християнський інтернат з днем 1. жовтня 1937. Місячна оплата в інтернаті виноситься: 1) за саме мешкання 10 зол.; 2) за мешкання із сніданням 18 зл.; 3) за мешкання із сніданням і вечерою 30 зол.; 4) за мешкання із сніданням, обідом і вечерою 50 зол. Прохання у справі прийняття до згаданого інтернату належить вносити на адресу управи (Супінського 21), з зазначенням, на який рід приміщення петент рефлектує.

Архиепископство в Ужгороді. Ужгородське „Українське Слово“ подає ось таку вістку:

Дня 2. вересня ц. р. появилася папська булла, яка встановляє границі греко- і римокатолицької Церкви в чехословацькій республіці з огляду на змінені політичні границі держав (переговори в цій справі між Ап. Престолом і урядом Чехословаччини велися, як відомо, від кількох літ). Ця булла постановляє, що словацькі римо-католицькі єпископства не будуть уже належати до мадярського острогомського архієпископства, але будуть мати свого окремого архієпископа. У звязку з цим Українці греко-католики дістануть також окремий архієпископат з осідком у Ужгороді. Це архієпископство буде підлягати безпосередньо Ап. Престолови.

До цього архієпископства будуть належати єпископства в Пряшеві та в Хусті. Хутське єпископство має бути основане в найближчому часі. До румунського греко-католического єпископства будуть належати ті громади, які досі належали до мукачівської єпархії, але лежать на території нинішньої Румунії. Це громади: Бистрий, Петрово, Леордіна, Русково, Вишавель, Ряпідь, Руська Поляна, Рівна, Сигіт і Крачуново, себто 11 громад. Зате до мукачівської, чи радше майбутньої хутської єпархії мають належати: Біла Церква, Солотвинські Копальні, Нижня і Середня Апша, себто громади з румунським греко-католицьким населенням. Таксамо до мукачівської єпархії будуть прилучені: Середина над Бодрогом, Земплин, Мала Добра, Лелес, які дотепер належали до гайдудорожської греко-католицької малярської єпархії.

Мукачівські єпископи (з осідком в Ужгороді) на підставі постанов цієї булли стануть митрополитами. І мукачівська (ужгородська) і пряшівська єпархія дістануть від держави по 4000 кат.-угрів (моргів, голдів) землі на удержання своїх установ та покриття єпархіяльних видатків.

З поданої „Українським Словом“ вістки бачимо, що із довголітніх переговорів Ап. Престолу з Чехословацькою ре-

публикою над установленням нових границь католическої Церкви на території давньої мадярської займанщини — наша греко-католицька Церква на Закарпатті виходить незвичайно зміцнена, так морально (через піднесення мукачівського єпископства до гідності архієпископства і через оснування нового єпископства в Хусті), як теж і матеріально (через призначення для неї відповідного земельного наділу як рекомпензати за втрачені церковні землі, що залишилися на Мадярщині). Діставши таке моральне і матеріальне скріплення, повинна тамошня гр.-кат. Церква повести ще більше рішучу акцію з метою зліквідувати останки православ'я, яке там закорінілося насильно в перших, революційних роках по світовій війні і держиться нині здебільше штучно, спираючись на одурманений московською ідеологією частині тамошнього населення, та втішаючись явним попиранням з боку Чехів. Із дальшим ростом української національної свідомості на Закарпатті буде падати і православ'я, зв'язане з противною українській стихії національно-політичною ідеологією.

Нагінка польських часописів на Настю Волошин. Минулого року, коли Настя Волошин відвідала Млини — село, де стала стигматизованою, а нарід тисячами приїздив до Млинів, щоб побачити Настю, польські часописи повідумували несотворені калюмнії на Настю (жадання „моргів“ від громади), що потім мусіли відкликувати. Польські часописи не можуть знести нічого, що в нас „світить“ — ось і причина їх люті та калюмній. Те саме повторилося й цього року в останніх тижнях. Сестри Василіянки з монастиря у Львові при вул. Потоцького збирають на церкву, що будується при їх монастирі. З численних місцевостей прийшли прохання й жадання, щоб вислати до них Настю на таку збірку. Начальство монастиря не могло відмовити всім тим проханням і наляганням, бо відколи Настя стала монахинєю, духовні влади заєдно мусіли боротися із закидом: „Ви закопали до землі талант, який нам Бог дав!“ Сама Настя випрошувалася від таких збірок, бо кождо відхорює. В етаки треба було піти на стрічу „голосови народу“ (vox populi) бодай у кількох випадках. Коли інші монахині з того монастиря їдуть по цілій Львівській Архiepархії, то чому тільки Настя не мала би їхати?

І польські часописи знову зчинили вереск. Оминаємо всі інші, а вкажемо тільки на католицький „Mały Dziennik“ (28 IX 1937). Вже заголовок його нотатки повний злоби: „Niezdrowa propaganda lwowskiej „stygmaticzki“. Стигматичка в цілій нотатці пишеться в знаках наведення. Читаємо там: „Настя збирала під церквою в Глинянах гроші від згромаджених Русинів“. Тут злобно пропущено, на яку ціль Настя збирала гроші. А по таким тенденційнім замовчанню „Mały

Dziennik“ пече свою печеню: „Годилося б занехати таких виступів, бо секти суботників і баптистів, що ширяться серед Русинів, мають нову причину до оскаржень о надужиття через католиків релігійних почувань народу для матеріальних цілей“. „M. Dz.“, задиханий ненавистю і злобою, втратив розум і стає в обороні суботників та баптистів, бож ніяк не можна припустити, щоб католицький нарід гіршився тим, що монахія збирає на будову католицької церкви.

Але передтим „M. Dz.“ посмарував собі віз, щоб лекше їхати. На початку своєї злобної нотатки він виписав ось таке: „Настю Волошин в грекокатолицькій парохії в Глинянах під Львовом приймали процесію. Се надужиття католицьких церемоній для живучої особи, про котру критичний осуд (о!) видали самі Василіяни, а руський нарід з przekażem виражається про „нову святу“. Се вже такий їх стиль, коли пишуть про нас!

Справді в Глинянах, коли Настя приїхала в товаристві одної монахині і о. Д-ра Г. Костельника, під церквою була уставлена процесія, яка мала піти до престолона на дворі, де мав відправитися молебєн. Але ані та процесія не витала Насті, ані Настя не йшла з процесією до престолона.

Та під розвагу тому католицькому „Dziennik-ови“ випишемо з життєпису св. Франціска з Асізі, що слідує: „Коли св. Франціск входив до котроїсь міста чи якогось села, священники радувалися, казали дзвонити, люди попадали в захоплення, а діти плескали в долоні, вибігали назустріч з галузками з дерев і танцювали перед святим мужем“. Се було тоді, коли більша частина клиру насміхалася з „юродивого“ Франціска, а тільки мала частина „будувалася“ ним.

Документ часу. Від одного з наших Передплатників на Лемківщині дістали ми ось яке письмо до опублікування:

„Ординаріят Апостольской Администрации Лемковщины
въ Рычановѣ-Здрою.

Ч. 1575.

До Всечестного Отця

.....

завѣдателя парохіи

въ

„Симъ повѣдомляется, що дотация Вашей Всечестности за мѣсяць серпень 1937. осталась вздержана титуломъ дисциплинарной кары, понеже Ваша Всечестность помимо присяги зложенной при св. рукоположеніи отмовил тут. Ординарію каноническаго послушанія и — якъ стверджено урядово —

не підчинився зарядженю тут. Ординаріату оголошеному в Ч. XI. тут. „Въстей“ із справъ пренумераты, читаня и поширюваня часописей „Наш Лемко“ и „Український Бескид“.

Въ доповненю того зарядженя повѣдомляється, що на случай дальшой отмовы черезъ Вашу Всечестность каноничного послуху тут. Ординарію із повысшой справъ, будемъ принуждени приѣхати противъ Вашей Всечестности дальши больше строги дисциплинарни кары.

Отъ Ординаріята Апост. Адміністрації.

Рымановъ-Здрой, дня 7 серпня 1937.

(Печатка)

о. Медвецькій (в. р.)“.

„В надії, що загал галицько-українського духовенства виступить у нашій обороні й не дасть нам у католицькій державі коротати так сумно дні нашого буття позістаємо з християнським привітом“ — кінчить наш Передплатник.

Ми не мали змоги перевірити правдивість цього дивного розпорядку Ап. Адміністрації Лемківщини і містимо допис нашого Шан. о. Передплатника з журналістичного обовязку.

Боротьба правосл. Церкви з урядом в Югославії.
В Югославії розгорілась завзята боротьба між тамошньою православною Церквою і урядом з премієром Стоядіновичем на чолі. Привід до тієї боротьби дала ратифікація конкордату, що його ще перед двома роками заключила Югославія з Ватиканом. На підставі конкордату уряд відтепер має вплив на обсаду єпископств і парохій, катол. єпископи присягають вірність королеві і державі, зобовязуються не толерувати ніякої протидержавної акції, до церковних богослужень заведено молення за короля. Зі свого боку Югославія зрівняла Католицьку Церкву з православною в ділянці подружого права і забезпечила Католицькій Церкві володіння церковними добрими навіть тоді, як би всі парохіяни змінили віроісповідання, та дала їй право діяльности на території цілої держави. В Югославії « — як відомо — 40% католиків (39.4% римо-католиків і 0.3% греко-католиків) та 46.4% православних. Мимо своєї незначної чисельної переваги православна Церква була в державі упривілеєна і на кождім кроці урядовими чинниками протегована.

Православна єрархія, бачучи, що катол. Церква готова в державі зачати грати рівнорядну роль, постановила за всяку ціну зберегти своє пануюче становище. Коли прогнала на парламентарній арені (уряд створив вистарчальну парламентарну більшість, і перефорсував ратифікацію конкордату), розвинула широко закроєну диверсію проти уряду.

Під впливом духовенства православні урядили в Білогороді та на провінції масу бурхливих зібрань і демонстрацій, що довели навіть до проливу крови; рівночасно патріарх Варнава кинув улятву на православних членів уряду за те, що довели до конкордату і його ратифікації. Так якось склалося, що патріарх, який вже передше нездужав, саме в розгарі конфлікту помер, що довело до ще більшого заогнення відносин: синод правосл. Церкви не дозволив поховати помершого патріарха на державний кошт, духовенство не дозволило правосл. членам уряду вступити до церкви, де лежав померший, щоби там помолитися, а що найважливіше: члени уряду, як викляті, не можуть брати участі у виборі нового патріарха, тому становище патріарха не буде мабуть обсажене доти, доки не буде конфлікт поладований.

Ратифікацію конкордату ухвалила покищо тільки палата послів; прем'єр Стоядінович боїться предкладати, серед теперішньої горячої атмосфери, справу ратифікації сенатови.

Конфлікт цей не має в сучасних відносинах рівні мабуть у цілому світі. В Югославії православна Церква, що становить половину загалу населення держави, вагається станути до отвертої боротьби з урядом, коли в тому часі в інших державах стає до такоїж боротьби уряд і нищить Церкву. Та православна Церква в Югославії воює не тільки проти уряду; вона воює теж і з католицькою Церквою, визнаючи якої становлять теж майже половину населення держави, стараючись всіми силами не допустити її до якогонебудь впливу на державні справи. Тільки ненависть до католицької Церкви штовхнула православних, єрархію і духовенство, до боротьби проти уряду своєї держави, досі все їй прихильного.

Смерть „блюстителя“ патріяршого престолу в Москві. Сторож („блюститель“) московського патріяршого престолу, митр. Петро (Крутицький), як ми про це писали в червневім числі, по десятилітнім вязненню більшовиками, таки помер, хоч не відомо, де і серед яких обставин. На його наслідника був призначений самим митр. Петром Казанський митрополит Кирило, однак тому що він знаходиться також десь у якійсь вязниці чи на вигнанні, титул „блюстителя“ узурпував собі дотеперішній „містоблюститель“ митр. Сергій. Його влади не визнає цілий ряд єпископів у самій большевії, які є за митр. Кирилом, крім цього не визнає його еміграційна російська Церква, що має свій центр в Сремських Карлівцях, не визнають його і ті православні церкви, що колись належали до російської Церкви, а по війні стали від неї незалежними (Церква в Польщі, Лотві, Естонії і т. д.). Під його юрисдикцією знаходиться самотній архієп. Елевтерій в Ковні, іменований — як відомо — Сергієм, ексархом над російською еміграцією. Елев-

терій має всего ок. 40 тисяч вірних і це одинока церква в Європі, що узнає Сергія.

Помер голова сербської православної Церкви — Варнава. Патріарх сербської православної Церкви, печський архієпископ і білгородсько-карловацький митрополит — Варнава помер 23. липня ц. р., майже того самого дня, в якому в скупштині ратифіковано конкордат. Померший патріарх — як це підносять навіть хорватські католицькі часописи — був великою індивідуальністю, так на полі релігійно-церковнім, як теж і на національнім, що видно було в його молодших літах, а головню в останніх роках, коли то він стояв на чолі сербської православної Церкви. Уродився в 1880 р. в Плевлю, а називався Петро Росіч. По скінченню школи в рідній місцевості і в Прізрені, поїхав в 1899 році до Петербурга, де скінчив Духовну Академію. В 1905 році по скінченню богословських студій постригся в черці, прийнявши ім'я Варнава, після чого став священиком сербського посольства в Царгороді й учителем релігії в тамошній сербській школі. В 1910 році став єпископом в Південній Сербії, що тоді належала до Туреччини, та розвинув там широку діяльність на полі церковнім і національнім, причиняючись в неمالій мірі до національного визволення в 1912 році (підчас балканської війни). В часі світової війни скитався з сербською армією на Корфу, в Солуні і в б. Росії, де в часописних статтях помагав багато сербській справі. По повороті до визволеної батьківщини, вибрано його 1920 року скоплійським митрополитом, а в 1930 патріархом сербської православної Церкви.

Як патріарх і великий русофіл взяв під спеціальну опіку православних на Закарпаттю, організуючи тамошній церковний хаос і малограмотних батюшок та поширюючи і закріплюючи в новій церковній організації виключно російський дух і російські синодальні форми, що є головною підпорою нинішнього „русского“ напрямку на Закарпаттю.

Розкопки в Галичі. Професор церк. археології на Богосл. Академії у Львові, др. Ярослав Пастернак, завдяки щедрій допомозі Високопреосв. Митрополита Андрія, веде вже четвертий рік розкопки на терені княжого Галича, себто в нинішнім Крилосі. Цього року відкрив серед могутніх фундаментів великої будівлі кам'яний саркофаг, правдоподібно князя Ярослава Осьмомисла, а відтак удалося нашому вченому відкрити фундаменти княжої катедри на честь Успення Прсв. Богородиці, великанських розмірів. Ці наші національні святощі стали предметом великого зацікавлення і їх відвідують тисячі паломників і туристів.

Віче в Почаєві в церковних справах. На день 10. вересня ц. р., коли то з усієї Волині, та навіть з поза неї, сходяться тисячі прочан до Почаївської Лаври, щоби по-

клонитися мощам Преп. Іова (Желіза), популярного святого серед православного населення Волині, скликала Укр. Парлям. Репрезентація велике віче до Почаєва, що під кличем „Єднаймося навколо Православної Церкви“ мало на меті піднести голос з домаганням розмосковлення православної Церкви. Віче відбулося, мимо заходів митр. Діонісія у державних властей, щоби його заборонити, як подають часописи, спокійно і з повагою, на почаївському ринку, між 1 і 2 годиною по пол., після закінчення головної Сл. Божої. Реферували послі Тимошенко й Скрипник та сенатор Маслов і після вислухання промов про „нестійність політики вищої духовної влади так у цілій Православній Церкві, як і в Православній Церкві на Волині“ — прийняло одноголосно ухвалу, яку як ілюстрацію настроїв і бажань українського православного населення в церковній ділянці подаємо за „Волинським Словом“ (ч. 27) повнотою:

„Ми, що зішлися з цілої Волині в м. Почаєві 10 вересня 1937 р. в день свята Преподобного Іова, відстоявши Святу Літургію та помолившись Господу Богу, уважно вислухали доповіді православних послів про положення нашої Церкви в Польщі й прийшли до переконання, що в святій нашій Церкві загніздився дух розкладу, що люди забувають заповіді Христові, що окремі громади вірних тратять християнське єднання між собою, а навколо панує моральний занепад, шириться безбожництво, сектанство, люди зневірються, ворогують один з одним, страждають без надії на кращу долю, а тому в тузі за правдивим життям християнським та в твердій вірі, що тільки в нашій Церкві Православній зможемо морально віднести нашу велику українську християнську громаду, звертаємось до Його Блаженства Митрополита і Архипастирів наших, щоб оберегли стадо своє, щоб дали йому опіку, провід і науку, як без лукавства прожити на щастя й радість для себе, своїх близьких, свого народу.

Просимо Архипастирів наших настановляти нам отців духовних, які б входили безпосередньо в життя своїх парафіян, виховували їх на засадах віри й моралі християнської, несли їм у часи страждань духову потіху, не формально відбуваючи церковні треби, а болючи болями своєї пастви, які б Слово Боже голосили в рідній українській мові парафіян, а не в незрозумілій їм церковно-словянській або московській, бо-ж незрозуміле слово до серця не доходить. Жадаємо отців духовних не з чужої нації, але рідних українців, що знають близько наше життя, розуміють наші потреби, наші нужди, що єднатимуться з нами, вчитимуть нас і дітей наших заповідям Христовим у нашій рідній мові українській.

Соборні традиції нашої Церкви ще живі в душах наших

і ми прагнемо правдивого єднання з духовенством нашим, але з жалем одначе спостерігаємо, що духовна влада до наших українських священників ставиться з упередженням, гнобить їх і упосліджує в той час, як священників з московським наставленням всемірно підтримує і висуває на чолові місця. Отже висловлюємо проти цього свій протест і урочисто заявляємо, що московських учителів духовних не приймемо, бо їм не віримо, а тим самим і єднатися з ними не можемо.

Рівнож жадаємо від Архипастирів наших допомогти нам і пастирям нашим створити краще церковно-релігійне життя і настановляти нам псаломщиків-українців, що пройшли науку в спеціальній дяківській школі, щоб могли навчити молитов та пісень церковних співати, щоб таким чином Служби Божі відбувались у нас благоліпно.

Бачимо, що основи нашої Церкви Православної, яка пережила тяжку неволю московську, захитані, й з великим непокоєм турбуючись за її долю, чекаємо на скликання Помістного Православного Собору, обіцяне нам грамотою Пана Президента Речипосполитої, отже просимо Священний Синод Автокефальної Православної Церкви бути нашим заступником перед Високим Урядом і просити його про скликання Собору, який унормував би життя нашої Церкви Православної для її слави, а Річпосполитій на користь“.

Хоч прийнята ухвала не порушує всіх болячок, то все таки вона вказує на крайнє нездорові відносини в нутрі православної Церкви в Польщі.

З життя Польської Православної Автокефальної Церкви. 15-ліття єпископ. свячень волинського архієпископа Олексія. Дня 3. IX. 1937 волинський архієпископ Олексій (Громадський) святкував 15-ліття своєї архипастирської служби. З тієї нагоди одержав багато привітів, головно від українських національно-церковних установ та організацій. Митроп. Діонісій зложив йому побажання окремим „гратуляційним листом“ у польській мові, що зачинається словами „Jego Ekscelencji Najprzewielebniejszemu Aleksemu, Arcybiskupowi Wołyńskiemu i Krzemienieckiemu“, з підписом митрополита і польською печаткою з державним гербом. Знімку цього „гратуляційного листа“ помістило м. ін. варшавське „Слово“ з 12. IX. 1937, на сторінках свого польського додатку.

Чи справді? „Церква і Нарід“ ч. 15—16 ц. р. подає, що на імя архієпископа Олексія Волинського вплинуло прохання настоятеля, псаломщика й парохіян греко-католицької парохії Мятин, Рівенськ. пов., такого змісту: „Ми нижче підписані мешканці с. Мятин, гм. Бугринської, Рівен. п. а також і с. Федорівки, цієї ж гміни, перебуваючи вже

третій рік відділеними від церкви православної, прийшли до переконання, що лише тоді ми зможемо бути задоволеними духово, коли знову будемо жити в вірі наших батьків. Того то звертаємось до Вашого Високопреосвященства з проханням прийняти нас на лоно св. Православної віри. — Ласкаво просимо — залишити при церкві в с. Мятині парохіяльний уряд і нашого настоятеля о. І. Гука. Просимо рівнож Вашого Високопреосвященства — розпочати старання перед владою за відімкнення нашої Мятинської церкви. Мятин, дня 27. червня 1937 року. Настоятель о. Іліян Гук. Псаломщик (підпис нечиткий). Церковний староста Ксенофонт Бодрай, далі ще 101 підписів парохіян.

Цікаво було б знати, які мотиви спонукали о. Іл. Гука, досі доброго і ревного унійного робітника на наших північно-західних землях, та його парохіян до такого кроку, бо мотиви, подані в їх письмі, певно нещирі.

Число вихованків в Правосл. Митрополичім Інтернаті в Варшаві. В православнім Митрополичім Інтернаті в Варшаві в яким виховуються учні варшавських середніх шкіл, що походять з різних православних епархій Польщі, розпочався шк. рік 3. вересня ц. р. богослуженням, відправленим архимандр. Теофаном в інтернатській каплиці Трьох Святителів. В інтернаті приміщено 103 питомців, що походять: з Варшавсько-Холмської епархії — 14, Виленської — 26, Волинської — 28, Гродненської — 24 і Поліської — 11. Кипає ся в очі занадто велике упривілейовання деяких епархій щодо числа прийнятих питомців (удержання у інтернаті на державний кошт). І так нпр. Виленська епархія має 26 питомців, себто майже таку саму кількість, що й Волинська, хоч ця остання має майже чотири рази більше число православного населення, ніж Виленська.

Чотири роки вязниці за сповідь. Союз безбожників України вислав до центральних совітських властей меморіал в справі видання заборони священникам сповідати вірних. Мотивують своє домагання тим, що під претекстом сповіді контрреволюціонери можуть видавати сповідникам військові і державні тайни. ГПУ, не чекаючи на рішення влади, видало заборону сповіді, установляючи на випадок непослуху кару 4 літ вязниці. — Одночасно центральна рада безбожницького руху в Москві розвиває широку діяльність. Під цю пору спрямовано сильний наступ на села, де творять осередки безбожницької агітації. Ці осередки ведуть контролю над духовниками і „захищують“ молодь перед релігійними впливами. На молодь і членів комуністичної партії, що ходять до церкви, доносять до ГПУ.

Корисна лектура для молоді. На днях появилася перше, післявакаційне число часопису „Наш Приятель“. Цим числом розпочало видавництво сімнадцятий рік існування

й дуже корисної праці над релігійним і національним вихованням української дітвори й молоді.

Часопис представляється інтересно. Різноманітний зміст витриманий в погідному тоні. В числі багато актуального матеріалу в звязку з початком шкільного року. Є там етично-моральне оповідання любленого автора, О. Горицькіта („Навіть у пса є щось гарного“), початок довшого оповідання популярного, дитячого письменника, А. Лотоцького, („У світовій заверюсі“); оповідання з ділянки гігієни („Нерозумний івасик“), техніки („Невидима сила, а ясно світить“), фольклору („Гуцулик“), статейка про Перший Марійський Конгрес у Львові і т. ін. Найдемо тут багато віршів, особливо милої авторки Іванки Т. (Трешньовської)-Савицької, започатковану серію марійських легенд, віршованих Я. Вільшенком („Маки“), першу часть віршованої „епопеї“ п. з. „Війна Звірів із Тиграми“ (Я. Вільшенке). Є окрема сторінка, де пописуються молоді автори-читачі і б. ін. Все те переважно ілюстроване (в числі шістнадцять ілюстрацій!).

Як видно з умов передплати, часопис дешевий, бо на весь рік коштує всего 1.50 зл. Мало того, бо при пренумеруванню більшої кількості примірників на одну адресу (в одній пачці) значна знижка. І так: при побиранню 6—10 примірників платиться по 13 сотиків, при 10—50 прим. по 12 сот., при 50—100 прим. по 10 сот., а при 100 й більше прим. по 9 сот. за примірник. Отже часопис надається до масового поширення.

В першу чергу наше Впр. Духовенство повинно зайнятися ревним поширенням цієї милої й корисної газетки між школярів і дітвору в парохії. Адреса: „Наш Приятель“, Львів, вул. Сикстуська 39 а.

Число католиків в Бритийській імперії. З нагоди коронації нового англійського короля (Юрія VI) зладжено спис населення, підданого новому володареві. Число католиків цілої імперії виносить під цю пору 18.500.000. Сама Англія (острів) має 6 389.000, колонії в Азії 5,113.700, в Америці 3,665.000, в Африці 1,952.000, решта припадає на Австралію.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

ПРОСИМО спішитися з замовленням найцікавішого
і найдешевшого календаря, яким є

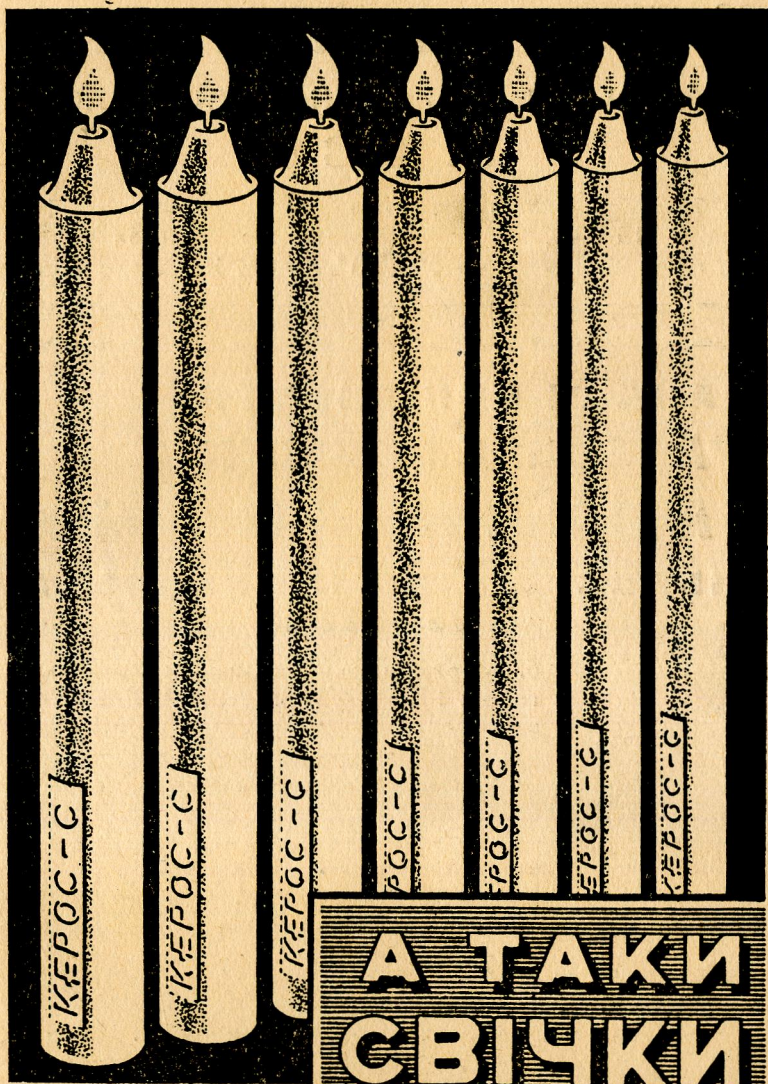
Український Християнський Календар на 1938 рік

Ціна 75 сот., порто 25 сот. При замовленні найменше 10 при-
мірників 15 сот. рабату від кожного календаря. Замов-
ляти: Видавництво „МЕТА“, Львів, Японська 7/II.

ЗНАНА ЗІ СОЛІДНОСТІ КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ ВАСИЛЯ ХОМИНА у ЛЬВОВІ вул. ДОМІНІКАНСЬКА II. Тел. 283-95

б. співробітника першорядних заведень, в Біл-
городі і Загребі (Югославія). Виконує всякі
замовлення з обсягу мужеських і свячени-
чих одягів, як: реверенди, мантоліни, колпаки,
кольоротки, папістики, загортки, порохівники,
плащі, футра, фраки, смокінги, маринарки,
студентські однострої і т. п. Гарнітури з вла-
сного і доставленого матеріялу.
Ціни як найприступніші. Солідне виконання,
після найновіших взорів моди і випробова-
ного англійського крою.

1. Реверенда грецька з гварантованої крепи .	80—125 зл.
2. „ римська „ „ „ .	75—120 „
3. „ „ „ „ камгарну .	70—115 „
4. Пальто зимове з сибєрини на вовняній ваталіні	95—155 „
5. „ літнє з бельської крепи	90—145 „
6. „ „ з камгарну	85—130 „
7. Мантоліна римська	35— 70 „
8. Порохівник	40— 80 „
9. Колпаки	5— 15 „
10. Кольоротки	2— 10 „

**А ТАКИ
СВІЧКИ**

„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ